FİKRET OTYAM

GİDİ GİDİ

Doğu'dan Gezi Notları

Fikret OTYAM

GİDE GİDE

(Gezi Notları)

DOST YAYINLARI
Rürgârlı so. Ove han, Da. 4
ANKARA

Dost Yayınları 22
Aydabir çıkar
Gezi Bölümü 4

●

Sahibi
Salim ŞENGİL :

●

Yazı İşleri Sorumlusu
N. ŞENGİL

●

Kapak ve İç Resimler
Fikret OTYAM

●

Doğuş Ltd. Şti. Matbaasında 3000
adet olarak basılmıştır.

GİDE GİDE

GİDE GİDE

Copyright, (Yayın hakkı) Dost Yayınları'nındır.

Yazarın hazırladığı eserin
orijinali ve bütünüdür.

AÇIK KONUŞU

1953 yılında Güzel Sanatlar Akademisini bitirdiğim zaman, beri yanda çalıştığım Dünya gazetesinin patronları sayın Atay ve Bedii Faik ödül olarak iyi bir dinlenmemi salık verdiler, "bir vapurla Hopa'ya kadar git gel" dediler. Oysa Doğu'yu çok merak ediyordum. Para onlardan, dilediğim yere gitmek bendendi Bir bir berabere kaldık, Doğu'ya gittim. Bir tomar fotoğraf, bir defter dolusu notla döndüm. Gazetem bunları en iyi şekilde yayınladı. Basın ve Hükümet titizlikte durdu yazılar üzerinde. Kimi, yerle bir etti batırdı, kimi övdü. Kimi de hiç inanmadı, ne bileyim belki de inanmak istemedi! Bunların bir kısmını kitabın sonuna -fıkra, inceleme, karikatür- aldım.

GİDE GİDE 1953 yılı Türkiye'sinin Doğu bölgesine ait namuslu bir belgedir. Ta o zamanki uyarmalarımın 27 Mayıs'tan sonra ele alınmış olması bunu doğrular. GİDE GİDE 1954 de kitap haline getirileceği zaman yeni Basın Kanunu'nun çelmesine takıldı! Yeni Kanuna göre baştan aşağı suç dolu oluyordu! Kısmet Baba Salim'eymiş...

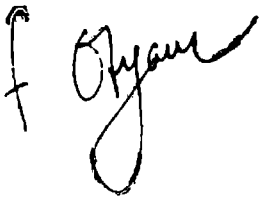
1953 den sonra sık sık uzandım Doğu-ya, Güney Doğu'ya... Yıl yıl izledim olup bitenleri.. Doğu tutkusu yer etmişti yüreğimde. Dağlarındaki çiçeklerine varıncaya dek belledim. Dertlerini dert ettim kendime.. Türkülerini çağırdım.

Yedi yılda olan değişimleri, elle tutulur değişimleri görüyordum, amma, ya ele gelmeyenler? İşler gün gün kötüye gidiyordu, karışıyordu ortalık. Geçen Mayıs'ta Ulus gazetesinde yayınlanan "Harran - Hoyrat - Mayın" Güney Doğunun bu sancılarını yansıtır.

GİDE GİDE'nin üçüncü cildi işte bu yazı dizisi olacak, GİDE GİDE'lere yorulmaya kadar devam etmek istiyorum.

Doğu insanlarının yaşantısının tam karşıtı-birçok yönü bir olmasına rağmen - Batı'dan Muğla'nın, Köycegiz ilçesinin, Dalyan köyünden yaptığım "Tehlikeli virajlar 21 km" yazı dizisini de Harran Hoyrat - Mayın röportajlarımla aynı kitapta yayınlayacağım. Doğu tutkusunun neden olduğu böylelikle ortaya çıkacak.

GİDE GİDE'nin beş, altı, on, onbeş. ciltlerinde buluşmak umut ve dileğiyle...

At sürüp de bu illerden gitmek isterim
Belki tuz ekmektir bağlar yolumuz
Kul Halil

YEVMİYELER EKMEK, HAN PARASINA YETMİYOR!

Kamyonumuz pek de zorlu, adı "YOL ASLANI." Sekiz buçuk ton "emta-i ticari" yüklü. Boyası yeşil, tekeri altı. Dikiz aynasının önü cami minberi! Dualar boy boy ,cins cins.. Aynanın yanında bir dizi mavi boncuk, yavru bir "kaplumbağa kurusu." Üçgen biçimli kaza muskası, yeşil kurdelâyla sarkıtılmış, bakalitten kocaman bir "Maşallah", Maşallahın altında penesler, mavi boncuklar şıkır şıkır.

Yolcularla merhabalaştık. Kısıklı'ya çıkınca birbirimize hayır duaları ettik. Bir ara ne olur ne olmaz deyip, frenleri, fren balatalarını gözden geçirdik.

Az gittik, uz gittik, deresi tepesi demeyip yol gittik.

Motora mazot, radyotöre su koyduk. Yol boyu, defalarca yükümüz üzerine köylü, jandarma, bunlardan para yerine dua aldık.

Yol boyu orman, yol boyu tarlalar, yol boyu çalışan ırgat kadınlar, yol boyunca serin gölgeli kahveler, kahveler "yiğit" dolu!

Her yiğidin gönlünde aslan, benimkinde de "Türkiyem", "Memleketim" yatar. Gönlümde memleket, dilimde sevdiğim Emrah

"Düştüm aman
Yollara yollara"

Tomofilimizin sayacı 500 dedi. Başkente, Ankara'ya ulaştık. Büyük Atatürk'ün yattığı yerle, yatacağı yerde tavaf, izinden yürüyeceğimize bir kere daha yemin ettik. Sonra gidip otobüste bir yer ayırttık.

Ne Tam Tam'lar diyarına, ne Mau Mau'lar ülkesine, ne de Tahiti adasına yolculuğumuz! Bazen otobüsle, bazen kamyonla, bazen katırla kimi zaman uçakla, kimi zaman trenle yolculuğumuz. Gönlü çeken beri gelsin okusun, okumayan da varsın sağ olsun...

Ankara'dan çıktık yola, sağa sola selâm verdik, "Bir numaralı Devlet yolu"na girdik. Yolda gitmiyor uçuyoruz sanki.. Otobüs yoldan, ben sevinçten uçuyorum. Bu, düşlerin gerçek olmasının sevincidir. Bu, memleketimin görmek kısmet olmayan yerlerini görebileceğimin sevincidir. Bu, karınca kaderince memleketime -az da olsa- yararlı olacağımın; olmak için çalışacağımın sevincidir. Bu sevinci duyan kişi yürekten kanatlanır uçar.

Ankara'dan çıkalı 235 kilometre olmuş. Karşıda yol kenarında bir tabelâ var.

"Aksaray'a hoş geldiniz"

"Tarihî ve şirin Aksaray'ı görünüz"

Yazılı. İnşallah hoş buluruz Aksaray!

Doğu'ya Gideceğiz Ama İlk Durak AKSARAY

"Bu şehre şenunu Safareyile bina olunmuş derler. Helena nam kralın elinde iken merhum Arap kavmi üzerine sefer etmeye mübaşeret edüp Şam üzere gider-

ken münhezim olup kendiside mürd olarak yerine oğlu Mikale kral geçti. Aher bunun elinden İzzettin Kılınçaslan 569 da burayı zapdetmiştir. Bu şehirde nice kibar evliya yetiştiği için bu şehre Darüssüleha demişlerdir. Aksaray denmesinin sebebi de Kılınçaslan Şahın tahtıgâhı olmakla ana bir sarayı azim bina ederler. Darüssadenin yemin ve yesarında tunçtan iki adet mehip aslan timsali varmış. Bu saraya bir sui kasıt olsa bu esed şerare feşanın şahsından helâk olurmuş. Bu sarayı geriden bembeyaz göründüğünden bulunduğu şehre de Aksaray demişler." (1)

Evliya Çelebi babamız seyahatnamesinde böyle diyor Aksaray için.

Aksaray, bugün sayılı buğday anbarlarından. Halk çiftçilik ve hayvancılıkla geçiniyor. Gelin görün ki traktör hazretleri topraklara dökülleli ne mer'a kalmış ne de boş toprak! Hayvan taş toprak yemez, ot yer, ot ise tarihe karışmak üzere. Mer'alar insan otu, yani buğday için tarla olmuş! Bölgede üç yüz beş bin hektar toprak tarıma elverişli. Bu tutarın ikiyüz elli bin hektardan fazlası her yıl ekiliyor. Makineli tarım istihsali son sür'atle arttıra dursun, fakir köylüye de darbesini vuruvermiş. Tarihî anıtları olan Ağzıkarahan köyünde konuştuğum köylüler durumdan yakındılar. Bir makine iki makine derken geçimi ırgatlık olan topraksız köylünün eli böğründe kalmış!

— Efendi, dedi bir köylü, Eskiden elimize üç beş kuruş geçiyordu. Makine meredi iflâhımızı kararttı. Vaziyeti böyle olan yalnız biz dealızkim. Her yer batkın. Adana'ya çalışmaya gidiyok, oralar buradan beter. Favlikeler adam almaz. İnşaatta çalışak diyok, inşaatta da iş yok! Yevmiyeler ekmek, han parasına yetişmeyo, karın doyurmak şurda dursun! İşte gördüğünüz gibi çayırların üzerine bütün gün yatıyok...

(1) (Cilt 3, Sayfa : 192.)

Bölgede aşağı yukarı 1550 ev topraksız çiftçi var. Bazı köylerde toprak dağıtımı yapılmış amma, sınır anlaşmazlıkları yüzünden ekim yapılamamış. Bu yıl dağıtma tüm değilse bile çoğunluğa yakın yapılacakmış.

Aksaray bölgesinde 330.674 koyun, keçi, tiftik; 240.636 baş sığır; 20.447 katır, eşek, at mevcutmuş. Bugün mer'aların tarlaya çevrilmesi durumu bir hayli sarsmış.

Aksaray'lı tarım ve hayvancılıkla uğraşır. Mer'aların tarla olması hayvancılığa büyük bir vurumdur. Yakın bir gelecekte -durum böyle devam ederse- hayvancılık yokolacaktır.

Bilim Merkezi AKSARAY

Tarihî Aksaray, uzun yıllar Selçukiler ve Osmanlılar devrinde, Anadolu'nun Konya ve Amasya gibi bilim merkezi olmuştur. Cemalettin'i Aksarayî, Şeyh Hamdi Veli, Molla Fenarî gibi bilim ve tasavvufta ünlü kişiler yetiştirmiştir.

Aksaray'da okuma çağında 906 erkek 861 kız çocuktan 727 erkek, 489 kız okula devam etmektedir. Geri kalanlar okulsuzluk yüzünden devam edemiyor! Üç ilkokul yetmiyor.

Ya köylerde?

Köylerde 5511 erkek 4032 kız çocuktan 4549 erkek, 1292 kız çocuk okula devam ettiğine göre kız çocuklardan okuyanların azlığı dikkati çekiyor. Millî Eğitim önderleri acaba buna ne derler?

Aksaray'lı İlgisizlikten Alabildiğine Yakınıyor...

Hani bir türkü duyarsınız :

"Kâzımım arslanım yavrum
Nerelerde yatıyon?
Seni öldürenler mahkûm yatıyor"

Bu türkü Aksaray'ındır ve Aksaray kadar ünlüdür. Aksaray'ın bir başka ünü de 1933 yılında il'den ilçeliğe düşmesiyle iyice artmıştır. 120.000 nüfusu, 171 köyü olan Aksaray ne hikmetse ilçe olmuş! Dörtte biri kadar olan Niğde'ye bağlanmış. Ondan sonra Aksaray gidebildiği kadar geriye gitmiş, 1 Numaralı Devlet Yolu Aksaray'a ulaşıncaya kadar.

Kader Değiştiren Yol

1 Numaralı Devlet Yolu Ankara'yı Aksaray'a ve Adana'ya bağlamıştır. Aksaray Nevşehir yolu da yapılmaktadır. Yol; şehirlerin, kasabaların, köylerin kaderlerini değiştirmektedir. Yol gelince neler gelmez? Devlet Yolu Aksaray'lının gözünü açmıştır. Yeni gelir kaynakları, oteller, gazinolar yapılmış, ileriye iyiye gidiş bu yoldan olmuştur.

Aksaray'lılar Belçika'da eğitim gören bir gencini belediyenin başına getirmişler, kültürle iyi niyet birleşince Aksaray değişivermiş.. Aksaray, Türkiye'nin tarihî gezi yerleri bol olan bir ilçesi.. Aksaray'lıların arzusu Aksaray'ın turistik bir şehir olması. Zaten yol bitince, Başkentten çıkan yabancı ve özel arabalar asfalt yolu aşındırmaya başlamışlar.

Biri Yer Biri Bakar

Uşak il olunca, Aksaray'lıları almış bir düşünce

— Biz ne zaman il olacağız? Milletvekilleri ise Niğde'li!.. Yani bu düş'tür. Niğde, Aksaray gibi bir ilçeden olmak ister mi? Elbette istemez. Üç dört büyük bucak da ilçe olmak üzere. Yani Aksaray mülkî olarak da parçalanmakta!...

Aksaray'lı diyor ki

— Her yönden Aksaray il olmağı haketmiştir. Bu-

güne dek Aksaray'ın yerinde sayması için her şeyi yaptılar, ama artık gözlerimiz açıldı.

Peki, ilyasi hava nasıldır?

Her parti erkânından ayıklama yapılırsa bu yönden de örnek olabiliriz.

Bu güzel, şirin ilçenin dört derdi vardır

Dört Sesli...

Postahane, abdesthane, mahpushane, hastahane.." Neyse belediye, modern bir abdesane yaptırıp, diğerini de iyice onarmak işi kıvırmış. Ceza evi ise yapılmış, bir yıldır ödenek yüzünden taşınamamış! Sağlık evine gelince, yürekler acısı! Yeni bina da hapishane gibi ödenek bekliyor! Gülmezseniz sağlık evinin küçücük bir eksiğini söyleyeyim, "abdesaneleri" unutulmuş!..

Aksaray, şehrin en güzel yerini P.T.T. binası için ayırmış. Yazılmış, çizilmiş, rica edilmiş, güya milletvekilleri de uğraşmış ama hepsi fos! Ne bina var, ne yeter memur. Ulaştırma Bakanlığı Aksaray'a iyi kötü bir cevap bile ulaştıramamış! Postane mahalle arasında berbat bir binada çalışıyor. Posta işleri de bir türlü düzene girememiş. İstanbul'da çıkan gazeteler iki üç gün sonra geliyor. Ankara'dan her gün araç olduğu için Ankara gazetelerini gününde okumak mümkün, İstanbul gazeteleri ise bayat yumurta gibi. Haydi bu neyse, koca şehir, şehirler arası telefon görüşmesinden de yoksun! Bu ilgisizlik yüzünden Aksaray'lı alabildiğine yakınıyor. Konuştuğum Aksaray'lılara sordum

— Bu da mı elli dörtte halledilecek?

— Onu, -kalbini gösterdi- şurası bilir. Kafamını sallarken radyodan "Ümitlerim hep kırıldı" şarkısı başlamaz mı? Bu, aradığını bulamamanın şarkısıdır

★

Dolu bu yıl ekinlerin çoğunu vurmuş. Biçer dövorler gene de durmuyor, homurdanıyor.

Geçen yılki gezimde Aksaray'ın yüzden fazla köyünü görmüştüm. Bu yıl bir geye daha çıktım kaldım. Erkeklerin yediden yetmişe kadar kılık değişiklikleri! Yok canım, frak ve yahut smokin değil. Hani şu filim'erde gördüğümüz Amerikan çiftçisinin ilet kılığı. Bele kadar ceket, yaka ve kolları ayrı renk fermuarlı, düğmeli. Üstten dört cepli! Altta traktör arkada naylon, bir numaralı devlet yolunun asfaltında sür'at yarışması! Ama bu olağan şey. Kağnıyla yarış yapılmaz ya.. Zaten kağnı da yok piyasada.. Yerini yedek parçasız makine almış..

Makineli tarım deriz, gelsin makine. Makine gelir yedek parçası gelmez.. Tarım kalkınması deriz dağ, dere, mer'a demez süreriz. Hayvancılık ölür gider!. Velhasıl dengi dengine olmaz işler.

★

Köylerde radyo bol. Traktör alınır da radyo alınmaz mı? Bıraksan dört karı bile!...

Ama bütün köylü makineli mi? Bunlar böyle gelişirken öte yandan da etten makine bozulup bozulup, ezilip ezilip sonunda bir metrelik toprak sahibi oluyor. Tıpkı orkinosun palamutu, palamutun uskumruyu, uskumrunun hamsiyi iç ettiği gibi..

Aksaray'dan Bor'a Doğru

Uluırmak Aksaray'ı ikiye bölmüş. Uluırmak Aksaray'ın şah damarıdır. Ara sıra kızar, kabarır taşar. Allah ne verdiyse kap kacak, yatak döşek, tarla silip süpürür. Bütün bu cilveleri -beni tutun baraja koyun- demesinin yıllardır duyulmamasındandır.

Hasan Dağı

Hasan Dağı heybetli yakışıklı bir dağ. Hani çocuk resimlerinde hep birbirine benzeyen dağlar vardır ya onlara benziyor.

Hasan dağının bir öyküsü var. Ressam ve şair öğretmenim Bedri Rahmi, İstanbul'da hep bu öyküyü anlatır. Öykü şu

Hasan baba evliyadır. Hasan dağında oturur. Aksaray'da da diğer bir evliya Külhancı baba vardır. Bunlar bir yarışma yaparlar. Kim üstün? Hasan baba mendiline kar doldurur şehre iner, mevsim yazdır. Külhancı baba ise avucuna ateş doldurur, karşılaşırlar. İkisi de şaşkın! Derken Hasan Baba hamamdaki kadınları görür. Mendildeki kar başlar şıpır şıpır erimeye. Külhancı Baba der ki

— Eyyy Hasan Baba! Dağ başında evliyalık sökmez! Gel de evliyalığı şehirde de yap!..

Hasan Baba başı önde Hasan dağının yolunu tutar, bir daha da inmez, orada ölür. Onun için bu dağa Hasan Dağı demişler.. Memlekette kim bilir kaç Hasan Baba var İstatistik Genel Müdürlüğü bilir mi acep?

Bu Hangi Yoldan?

1949 da yok, 1950 yılında 14, 1951 de 20, kere şapka kanunu çiğnenmiş. Şapka kanununa aykırı tutum olayı geçmiş. Acaba bu gelişme kara yoluyla mı mı yoksa hava yoluyla mı oldu? Buna rağmen en güzel olay Aksaray'da Akşam Kız Sanat Okulunun açılmasıdır. Kızların elleriyle beraber kafaları da işlemeye başlamıştır. Aksaray'da halı tezgâhı da işliyor. Vaktiyle Hinde, Çine giden halıların tezgâhları! Ama aynı tempoyla mı? Ne gezer?. Fakat halk ilkel de olsa geleneğe dayanarak bir şeyler yapındırıyor.. Ünlü halılar Taşpınar bucağında yapılıyor. İbni Batu seyahatnamesinde (773) Taşpınar halıları hakkında şöyle deniliyor

"Koyun yününden imal edilen haliçelerin (Taşpınar seccadeleri) bir yerde nazırı yoktur. Bunlar Şam, Mısır, Hint, Çin ve bilâdı etrake gönderilir."

★

Aksaray'da bazı eğri işlerin en ünlüsü Eğri Minare veya Kızıl Minaredir. Koyulisarav camiinin minaresidir ve epey eğridir. Fakat bu eğrilik yapıdan mı yoksa zamanla mı olmuş belli değil. Nasıl olursa olsun bir sanat eseridir.

Zinciriye Medresesi

Üstün bir sanat eseri ve üstün bir ihmal yüzünden bir kaç yıl önce bir kubbesi yıkılan, diğerinin de eli kulağında olan zamanımın darülfünunu. İhmal, ödeneksizlik yüzünden toprağa gömülen koca sanat anıtı. Buranın müze olacağını söylediler. Yıkılması önlensin de gerisi kolay..

Kilit taşı denilen bölümleri oymacılık sanatımızın eşsiz bir örneği olan Ulu Camii de Aksaray'ın sayılı sanat anıtlarından..

Aksaray halkı 1951 yılında 40 bin lira toplayıp iyice onarmış.. Bu caminin hoparlör düzeni ve halıları için elektrik süpürgesi bile var. Aynı Aksaray'lı sağlık evinin ufak tefek eksiği için de elbette yardım düşünüyordur. Aksaray'a bir okul yaptırmayı da düşünür sanırım, halk cömerttir..

Peri Bacaları..

Evliya olan yerde peri olmaz mı? Periler her ne kadar görünmezse de bacaları otuz iki kilometre uzaklıkta bulunan Selime köyünün en güzel ve garip süsüdür. Bu garip yığınların üzerinde şemsiye gibi taşlar var. Yığınların içinde ne var dersiniz? Ne olacak? Oyma salonlar, kiliseler, tiyatrolar!. Dar bir yoldan nasıl kaya oyması şehre giriliyor. Burada içiçe, süslü salonlar tapınaklar var. Belisırancı köyündeki Yılanlı Kilisede freskler, kabartmalar, oymalar birer sanat eseri ve belgeleridir. En önemli yönü de binlerce yıl öncekî

Makal'la yola koyulduk. (gözlüklüsü) —>

insanların Ulurmak'ı zaptetmek mutluluğuna erişmiş olmaları! Ulurmak Ihlara köyünden bir kaya tünelinin içinden geçip akıyor. Bu suyu bugünkü yatağına insanlar almışlar!.. Bugün ise yapılan iş Ulurmak'ı yatağına almak değil, Ulurmak taştığı zaman evlerden aldığı kabı kacağı, yorganı yatağı en uygun yerden kıyıya alabilmektir! Eeee bu da önemli bir iştir hani.. Ulurmak bu!.. Kimsenin gözünün yaşına bakmaz. Aferin Ulurmak, "tektir ile uslanmayanın hakkı kötektir" değil mi?

Derken Mahmut Makal..

Aklıma geldi, köye telefon edip görüşmek istedim. Jandarma, Makal'ın Aksaray'a hareket ettiğini söylerken Makal kavak gibi yıkıldı, geldi. Görüşmeyeli Makal daha erkekleşmiş, gelişmiş.. Konuşurken zaman zaman seviniyor zaman zaman dalıp gidiyor. Sevinci gerçekten yerinde. Öğretmen bulunduğu, yani kendi köyü Demirci'ye içme suyu gelmiş! Kuyu ve ırmak suyuna, sudan ölüme elveda..

— Bilemezsin şu su, köyün sağlığını nasıl kazanacak. Pis su yüzünden bu kış musalla taşı vallahi hiç boş kalmadı! Gün geçmiyordu ki bir iki ölüm olmasın! Ama şimdi bu su, köyü ihya edecek, diyor.

Öğretmen Makal, Gazi Eğitim Enstitüsünün sınavına girmek için Niğde'ye olmazsa Ankara'ya gidecekti. Ankara'dan vazgeçirip yolunu Niğde'ye çevirdim. Ellerimizde bavullar Aksaray'ın Pamucak denilen yol dönemecine geldik. Güneş tepemizde. Kamyonlar, taksiler, otobüsler yanımızdan vızır vızır geçiyor. Yarım saat, bir saat, her şey gelip geçti bizi hiç olmazsa Bor'a atacak bir dört teker çıkmadı!. Nihayet alabildiğine boş sebze sandığı yüklü bir kamyona el ettik, durdurduk. Beş aşağı, on yukarı pazarlık derken Makal'ı Bor'a kadar ikiyüz elli, beni de Tarsus'a kadar yediyüz elli kuruşa götürmelerine "sulh olduk!.."

Teker yolu, sıcak bizi, yiye yiye Bor'un bağlarını üç saat sonra gördük. Tarsus 6 plâkalı kamyon yeniydi. Şoförün gözünden uyku akar!

— Saat ikiye kadar buradayız beyim. Dedi.. Yani altı yedi saat dinlenme!

Yemekten sonra yine tatlı tatlı memleket yarenliğine daldık kahvede.. Bir aralık elinde tahta çantalı birisi, kahvenin önündeki halka karşı bir söylev çekmeye başladı.

Gelin Şaşmayın...

— "Eyyy muhterem Bor halkı.. Beni iyi dinleyin. Kulağınızı dört açın. Şimdi size dünyanın harika bir işinden bahsedeceğim. İyi dinleyin Bor'lular. Gece ağzınızdan kara sular akar mı? Oturup kalkarken başınız döner mi? Burnunuzla makadınız kaşınır mı? Yemeğe doymak nedir bilmez misiniz? O ha'de sizde bir hastalık vardır. Doktora giderseniz şöyle bir karnınızı eller, paranızı alır. Bir kâğıt parçasıyla eczaneye gidip ilâç alırsınız, dünyanın parasını verirsiniz, netice hiçtir!. Şimdi size vereceğim ilâç sizin illetinizin ilâcıdır. Barsak kurdu, kıl kurdu, şerit, solucan ve bilumum bağırsak haşeratı için bu ilâç Amerikadan yeni geldi. Son icat iki tanesi bi lira. Gece bi, sabah bi.. hap aldınız mı mesele tamam. Haydi satışa başladık."

Bu "harika ilâcı" merak ettik. Bir de ne görelim? Bu, hayvanlara verilen AOLODEX isimli bir ilâctı ve tanesi 15 kuruş!!! Satışa başlarken dayanamayıp işe karıştık. Adam neredeyse saldırıp dayak atacak! Üstelik "siz ne karışıyorsunuz? Ben üç senedir satış yapıyorum" demez mi?

Bor'lular uyanık kimseler. Bizden yana çıktılar. Ben, ilerde bizi ağzında cigarayla seyreden bekçiye giderken, adam çantasıyla sırra kadem bastı! Ertesi gün Bor'un ünlü pazarıydı. Bu adam kimbilir kaç adet hayvan ilâcı satıp "icrayı tababet" eyleyecekti.

Biraz sonra Niğde'ye bir taksi çıktı. Makal'ı gecenin dokuzunda yola koydum. Halimize gülmek mi ağlamak mı gerek, kestiremeden ayrıldık...

Yol Geçmezse Bor Ölüme Mahkûm..

Bor yeşildir. Bor şirindir. Bor'lu çalışkandır. Ama Bor'lu şimdi kara kara düşüncededir. Devlet Yolu Bor'dan geçmezse Bor'un durumu ne olacak? Niğde'lilerde yolun Niğde'den geçmesi için çabalıyorlarmış. Bor'lular diyor ki

"— Bor, yol geçmezse ölüme mahkûmdur. O zaman devlete başvurup Bor'u bucak yaptırıp sessiz sadasız durmalı. Bakın şu kamyonlara, otobüslere. Burada bir hayli lokanta açıldı. Otel açıldı. Bor tam bir geçit kasabası oldu. Bor'a devlet yolu gelmeyecek olursa, iş bir kaç Aksaray taşıtına kalacak. Şehrimiz gelişme yolundadır. Eh, tam bu sırada yol'un Bor'dan geçmeyeceği haberi hepimizi yerse düşürdü."

— Haklısınız..

Bor'un sovanı ünlüdür. Bor'un elması ünlüdür. Bor'un temiz havası, suyu ünlüdür. Ama bunlar bir yana Bor'lu asıl ününü okumaya olan ilgisiyle yapmıştır. Bor'a okul mu gerek? Dört beş zengin bir olup Bor'a okulu dikiverirler. Örneğin Bor Orta Okulu böyle yapılmıştır. Halk boğazından kesip veriyor okul için. Akşam Kız Sanat Okulundan başka dört İlk Okul var Bor'da. Her köyde bir ilk okul. Darısı diğer ilçelerimize.

Bor Gençlik Derneği, "Yeşil Bor" isimli bir gazete çıkarıyor. Derneğin genç başkanına ilâç olayını anlattım. Hükûmet doktoruna bildireceğini söyledi. Bu hükûmet doktorunun göreviydi ama Bor'da bir süre "Hükûmet doktorluğu" yapmak da varmış yazımızda.

Kaldığım otel temizdi. Elektrik nöbetle imiş. Nöbet bu gece öteki otelde! Lâmbalı otelci yol gösterdi, yata-

ğa ölü gibi serildim. Fakat pikaptan olanca hızıyla bir ses

"Bir bahar akşamı rasladım size" diye haykırıyor! Eh bu kibar şarkıya karşı ne diyebilirsiniz?

Biraz sonra beş tane yeni müşteri bulan otelci -zira burada müşteri oteli değil, otelci bizzat müşteriyi bulup getiriyor!- tahta merdivenleri yıkarcasına bir telâşla çıktı, yolculara odalarını gösterdi. Odam, yüzünüze güller "100" numaranın bitişiğindeydi! Yeni yolcular ayaklarında takunya helâya taşınmaya başladılar. Ötede şarkı devam ediyor

"Niçin başınızı öne eğdiniz?"

Ayol, öne eğmek değil, yastığın altına sokuyorum! Bu takunya sesi değil, teneke üstünde iskeletlerin dansı...

Kibar şarkı sustu. Takunyalar sustu. Gelin görün ki saat iki oldu! Yolculuk saati geldi çattı, uykuysa gözlerde hançer gibi saplı..

★

— Haydi uğurlar ola..

— Uğurlar olsun..

Bor'un pazarı geçti, kamyonumuzu Niğde'ye değil Toros'lara, Pozantı'ya sürdük. Toros'lar serin. Toros'lar çamlık, Toros'lar insana yaşama gücü, sevinci veriyor. Yolculukta nedense sabah tez oluyor. Gün ağardı. Kamyonun fenerlerini kararttık. Gözlerime kurşun gibi ağırlık çöktü. Acı acı yanıyor. Şoförün yanında uyunmaz, doğru değildir. Hattâ türkü söylemek gerekir. Uyku bu, ne freni var, ne balatası.. Gözümde uyku, dilimde türkü, güzel yurdumun güzel türküleri.. "Şerif hanım", "Menberi", "Bir yar sevdim elâ gözlü", "Benim sadık yarım kara topraktır."

Bir anda virajdan çıkan bir kamyon az kalsın bizi "sadık yarimize kavuşturuyordu! Artık ne uyku kaldı, ne türkü..

Kamyon "Bereketli topraklar üzerine" yerden; başta alev alav sıcak, pamuk, buğday, susam, çeltik, kamyon, biçer döver fışkıran bir yere geldi. Yollar bi'e zengin, tüm asfalt! Kilometre sayacı da yükseliyor burada, seksen mi istersiniz yüz mü?

Eskiden Anadolu'lu bir ırgata sorarlardı

— Nire gidiyon? Sertçe cevap verirdi

— Adana'ya!

Sonra, aylar sonra sorarsınız

— Nirden geliyon?

Dil dönmez. Ayağının dermanı, gözün feri kesik, cevap verirdi

— Aaa-daaa-naaa-dan!.

Çukurova öyle bir yer ki, insanın kuvvetini kudretini bile kendine çekiyor! Tükürsen tükürük otu çıkacak yerden!

Asfalt yolun iki yanı ağaç. Uzakta Tarsus. Tarsus yaklaştı, Tarsus yakın'aştı iyice, biraz sonra Tarsus kamyona, kamyon Tarsus'a girdi. Burada bir otobüse aktarma ettik. Yola koyulduk. Şoför radyoyu açtı. Ankara'nın sabah yayını. Otobüs otobüse, yol yola benziyor, kilometre sayacı yüz'de. Uçak mısın be mübarek? Sinir basıyor insanı!. Azıcık sallan otobüs, azıcık kıpırdan. Kafalarımızı tavana, dizlerimizi döşemelere vuralım. Vuralım da senin otobüs, altımızdakinin de yol olduğunu anlayalım.. Ne gezer? Radyoda sabah sabah bir türkü "Pencereden kar geliyor, kar geliyor - Aman anam gurbet bana dar geliyor! - Pencereden kar geliyormuş anası, gurbet dar geliyormuş! Pencereden kar değil ısıcak yel geliyor! Etrafıma bakıyorum "gurbet türküleri" çağıracak garip kalmamış.. Traktör mü gurbet türküleri çağıracak, biçer-döverler mi? Bir homurtu, bir mazot kokusu, jeep yarışı.. "Cep" yarışı....

Dakika kalmıyor, balye yüklü dağ gibi kamyonlar, arkasında naylonlu traktörler geçmesin. Büyük iki tekerli arabalar bile uçarcasına gidiyor. Tek tük, ak yemenili kara şalvarlı tombul kızlar, tüm karalar içinde sıska ihtiyarlar. Spor Buick'ler, De Soto'lar "vîv" deyip kayboluyorlar!. Asfalt ıslakmış gibi parlıyor, yaklaşıyorsunuz ıslaklık mıslaklık yok!. Gözünüz aldanıyor. Tarlalar gözünüzün alabildiği kadar uçsuz bucaksız. Fazla bakınca yerden duman gibi çıkan bir şey görürsünüz, bu Çukurova'nın bereketli sıcağıdır.

Yol boyunca düzgün evler, cibinlikler, damlarda yatağı alınmış karyolalar, bazen bilmem ne çırçır fabrikası, pres atölyesi.. traktör servis istasyonu, evler, bahçeler, bağlar.. Tarsus nerede bitiyor, Adana nerede başlıyor anlaşılmıyor! At arabaları, diz kapağına kadar çekilmiş paçaları ve bacak araları bol -bu bir nevi vantilâtör- kara şalvarlı, başlarında cıbıl olmuş mendiller güneş yanıklı; sırtlarında balyalar, küfeli insanlar.. Koca tekerli arabalar.. Taksiler.. Özel otolar.. Bir bağrışma, bir doludizginlik...

Hareketin alabildiğine bereket, bereketin alabildiğine hareket olduğu bir yere gelirseniz bilin ki burası Çukurova'dır. Herkese mi? Yok böyle bir direnmem..

★

Aman aman şu Adana'nın sıcağı.. "Biz böyle sıcak görmedik" diyorlar Adana'lılar.. Bizim talihten olsa gerek. Neyse ki yolcuyuz. Az boz dayanmak gerek. Bir gece nasıl olsa geçer.

Sabah Gaziantep garajında "ispatı vücut" eyledik! Sabah sekizde hareket edeceğiz dediler. Sekiz, dokuz, on!. Güneşte durmak kimin haddine? Gölgesi bile kavuruyor insanı! Gelsin ayran, gitsin ayran.. Yoğurt olduk çıktık.

Adana'lılar bira gibi köpüklü "Aşlama" yani "Meyanköklü" yani "Züğürt birası" içiyorlar habire! Bir bardak içeyim dedim tentürdiyot içmişe döndüm! Koca-

man bardak iki buçuk kuruş! Boşuna züğürt birası dememişler.. Adana bu, yüz paralık içki de içilir, yüz liralık da. Herşey adamına göre.. Eline bir sürahi, parmaklarını yarısına kadar soktuğu bir bardağı alan "şerbet" diyor fırlıyor sokağa. Azıcık şeker, azıcık buz, bir çimcik de sarı boya attın mı, sarısı limon, alı vişne şerbeti oluyor. On kuruşa dayan gitsin! Bir sıcak, bir aldatmadır gidiyor!

Saati on buçuk ettik motör çalıştı. Amma saatlerce güneş altında duran taksiye kendine güvenin varsa otur!. Döşemeler tandır gibi. Oturmamla fırlamam bir oldu. Fırlasan da fırlamasan da boş.. Yolcu yolunda gerekiyor!.

Gaziantep'de Acaba Belediye Var Mı?

Giderim Antep üstü
Mendilim suya düştü

— Yahu şoför efendi. Dilimiz damağımız kurudu.

— Acele etme beyim, şimdi Alaman pınarına geliyoruz.

Git, git pınar falan yok! Yanımdaki yolcuya soruyorum

— Az sonra varacağız Amele pınarına!. Neredesin pınarlar? Biraz sonra tekrar soruyorum.

— İki dakika sonra Gökpınar'dayız! Hey Tanrım, çok pınarın var ama bize kaynamıyor!. Etraf çamlık, fundalık, hava da hafif değişti. Fundalık baraklardan, aley çiklerden, huğlardan bir yere geldik. Yüzlerce çoluk çocuk, kız kadın erkek. Gaz ocakları, tencereler, yıkanmış çamaşırlar fundalar üstünde, fundalar altında.. Burasını yol inşaatında Almanlar yapmış eskiden ameleler için. Bu yüzden "Amele Pınarı" demişler. Halk da Alaman pınarı, yerine göre isimlenip "Gökpınar" olmuş. Buz gibi soğuk, cam gibi berrak. Ama Paşabahce Cam Fabrikasının bardakları gibi değil.. Tatlı bir suyu var

pınarın. Gürül gürül akıyor havuzundan. İlkin nineler için, sonra Almanlar, sonra da Gök için burnumdan gelinceye kadar içtim, yıkandım. Neden sonra suyun biriktiği havuza baktım ki, Gaziantep sabunundan tutun, kemik parçalarına varıncaya dek her şey var!. Şifası niyetine. Buranın bir metre karelik üstünü her kim örterse dördüncü olarak onun adım vermek yerinde olur pınara.

Üç isimli pınara, Ceyhan'dan, Adana'dan, Osmaniye'den yaylaya geliyorlarmış. İki tane kebapçı var. Soğuk suyla kebap, iki dost zaten. Gâvur dağından yol kıvrıla kıvrıla iniyor, çıkıyor. Taa tepeden görülen, uçsuz bucaksız İslahiye ovası. İki tane bulanık göl var. Kocaman bir ova. Buğday ve çeltik tarlaları, dağın, funda yeşilleri renk zenginliğinin, toprak bereketinin, sıtmanın ne olduğunu gösteriyor. Doğu tepesinden ineceğimiz yol kat kat görünüyor. İnsan ister istemez dua mırıldanıyor.. Gâvur dağını hiç bir kötülük görmeden indik. Ama aşağısı Pazarcık ovası Adana'nın sıcağına rahmet okutuyor!. Hemen yolun adını yazayım, "Yılanlı Dere" Göldeki yılanlar zamanla dağa çıkarlarmış. o zaman bu yol yılandan geçilmezmiş!. Yılanlarsa boz yılan cinsinden.. Bilhassa geceleri buradan hayvan geçemezmiş.

Gaziantep'e 10 kilometre kaldı. "Baş Pınar" denilen bir yerde durduk. Buradan da gürül gürül su akıyor. Kebapçısı da var. Bir şey daha var ki cehaletin, pisliğin başlangıcı. Su soğuk soğuk, gürül gürül akıyor dedik. Otobüsler, kamyonlar, taksiler geldi. Yolcular indi herkes suya sarıldı, su boyunca dizildiler. Kimisi yüzünü yıkıyor, kimisi burnunu ayağını.. Su boyunca teneke maşrapalar var, dolduran içiyor!. Kanmazsa tekrar tekrar içiyor! Kebapçı daha yukarlarda kaplarını yıkıyor! Merak ettim bu su "Ganj" nehrinin bir kolu mudur?

Kebap..

Burada müthiş kara sinek vardı. Hele kebapçının bulunduğu yerde.. Kaleme gelmez anlatmak. Bir dükkânda ve etrafında bu kadar sinek olmasının bir hikmeti vardır elbette. İlgilenip dükkânın kenarına doğru yürüdüm. Yerde bir koyun postu vardı. İşkembe biraz ötesinde yarısı boşalmış vaziyette. Eh, sinek bu. Ne olsa yer, ne olsa konar! Fakat biraz daha ilerleyip duvara asılmış yarım koyunu görünce şaşıp kaldım. Koyunun üzeri, sırtları yeşil yeşil parlayan kara sinekle tamamen kapanmıştı! Havada uçuşanları hariç! Bir kanat vızıltısı bir kanat uğultusu, arı kovanı solda sıfır!. Bu ettir. Bundan patlıcanlı, domatesli kebaplar yapılır. "Temizlik imandan gelir" sözü acaba hangi din kitabında vardı? Sineği, kebabı, postu bizden sonrakilere bırakıp yola koyulduk. Sağ'lık Bakanlığının "Kara sinek ve zararları" isimli kocaman duvar ilânlarını gözümün önüne getiriyorum... O afişte ne korkunç rakamlar, ne korkunç şeyler vardı. Vardı ama, şimdi afişe mi inanayım yoksa gördüğüm manzaraya mı?

Yanımda oturan Antep'li birden ellerini gözüme koydu.

— Yüz görümlüğü gazeteci bey.. Dedi.

Niçin?

Antep karşımızda..

— ?!.

— Yüz görümlüğüne ne veriyorsunuz?

— Genç, dinç kitaptan da afişten de haberi olan bir sağlıkçı ile on ton DTT!.

Gözüm açıldı, Antep. Gaziantep'i gördüm. Kahramanlar şehri Antep. Gazi'ler şehri Antep. Sıcağın altında geniş bir caddeden şehir merkezine yürüdük. Adana'nın başka bir biçimiyle karşılaştım birden. Aynı kalabalık, aynı hareket.

Otele gidip lâvabolu odayı görünce yüzüm güldü. Bol bol sabunlandım. Gelgelelim su yok oldu! Hem nasıl

bir yok oluş, sessiz sedasız! İstanbul'un muslukların-dan hiç olmazsa bir ses gelir. Burda o da yok.

Bir arabaya atlayıp dolaşmak ilk işim oldu. Yer yer imar faaliyeti var. Peçeli kadınlar, entarili, maşlahlı erkekler kalkınmayla tam karşıt! Sıra çarşı içine geldi. Demek ki Antep'in pisliği Başpınar'dan başlıyor! Başpınar'ın aynı manzarası, sinekler aynı. Gerçi belediyesi var ama bir belediyenin kocaman, hem de Gaziantep gibi bir şehri bu kadar ihmal edip, pislikle baş başa bırakmasını insanın aklı almıyor.. Belediye ne iş görür acaba? Belediyenin temizlik kadrosu yok mudur? Belediye Başkanı Antep'in içinde oturmaz mı? Belediye başkanının gözleri takma mıdır? Gece, Gaziantep'li dostlarım şehri nasıl bulduğumu sordular.

— Çok, hem pek çok, aklın alamayacağı kadar çok pis buldum. Yalan mı?

— Haklısınız, dediler. Zaten başka cevap da beklemiyordum. Antep'te yayınlanan bir gazetenin koleksiyonlarını karıştırırken şunları okudum

"Bundan önce şehrimize gelen muharrirlerin şehrimiz hakkında lûtfedip yazdıkları yazılarda hakikati belirtmek şöyle dursun, Gaziantep'lileri ya kaçakcılıkla ya kanun tanımaz başı boş insanlar olarak birer ayyaş olarak tanıtmışlardı. Bir zamanlar röportaj yapmıya gelen Cumhuriyet gazetesi muharriri, sanki koca şehirde başka bir iş yokmuş gibi kaçakcılık sevdasına düştü, bir başkası meyhane röportajı yaptı."

Dedim ya ben de Antep'in sineğiyle işe başladım. Gaziantep'liler konuşurken gayet ustalıkla, nezaketle Gaziler şehrinin ne kaçakçı, ne de ayyaşlar bölgesi olmadığını belirttiler. Hatta dikkatimi çektiler. Hakları da yok değil.

Çarşıda kunduracıların çokluğu dikkatimi çekti. Döne dolaşa bir dere kenarının yanına geldim. Müthiş

bir koku, hafif esen rüzgârla etrafa yayılıyordu. Burası dabakhaneler yeriymiş meğer. Antep'in gelir kaynaklarından biri olan dericiliğin işlem yeri. Dere koyu koyu akıyor. Gömük gömük iş yerleri, içerisi epey karanlık. Bele kadar su, deriler, yarı çıplak insanlar, dayanılmaz koku ve çalışan yüzlerce işçi. Bu dabakhane değil batakhane. Burası iş yeridir, ekmek yeridir. Sarı benizli insanların yeri. Dışarıda tahtasına gerdiği yaş deriyi kazıyan bir işçiyle konuştum. Günde 14 - 16 saat çalışırlar ve 5 6 lira yevmiye alırlarmış! Kışın ise daha az çalışma oluyormuş!.

— Pekiy, bu koku, bu ıslaklık, bu kadar çalışma gücü sağlığınızı bozmuyor mu?

Adam cevap vermedi, işine döndü! Gerçi sanattır bu, kendine has sıkıntıları var. Fakat Antep halkı arı gibi, durmuyor dinlenmiyor, çalışıyor. İllâ ve lâkin koca şehrin pisliği.. Kılık kıyafet düzensizliği.. Zaman zaman kendimi Arabistan'da sandım! Bunlar köylülerdir. Eskiden cesaret edip şehire giremezlermiş böyle. Demokrasiyle beraber çarşafla peçe, maşlahla entari, başta potur ele tesbih gelivermiş! Bütün bunlar gelince sandığa oy gelmez mi?

Amma geçim zorluğu varmış ilgililerin umurunda mı?

Yağ 750 kuruşa, 400 et, 39 kuruşa ekmek, çarşafla peçenin altında kalır mı dersiniz?

Gaziantep'te asayiş var mı? Onu da gazetelerden, halktan öğrendim. Antep'te güvenlik gevşektir. Ne yaparsınız bu da demokrasi gereği!

1950 den bu yana tarikatçılık almış yürümüş! Rüfailer, Nakşibendi'ler, Kadiriler, Mevleviler ayinlerini şimdilik evlerde gurup'lar halinde yapıyorlarmış! Bilhassa Rüfailer, Kadirîlerin faaliyeti bir hayli fazlaymış.. Tarikatçıların adadini bilmem amma resmî kayıtlara

göre 16.370 tane okuma çağında çocuk var. Bunun 10.070'i kız. Okula devam eden 5.771 kişi! Bunun 1.769 u kızdır! Aradaki büyük fark neden acaba? Bırakacaklarını bilsem şehir içindeki 30 - 35 tane olan hoparlör teşkilâtından bağıra bağıra bu sorumu sorardım. Belediye sanki her iş olmuş bitmiş gibi hoparlörleri kurmuş bangır bangır bağırıyor! Bilmem kim kaybolmuş, bildiriler vs. Gerçi bu da gerekli bir şey, fakat koca bir beldenin temizliğinden önce mi, sonra mı gelir Gaziantep'liler hakem olsunlar.. Bakın, Demokrat organı "Demokrat Ses" 31 sayılı nüshasında ne yazıyor?

"Belediye Başkanının nazarı dikkatine,

Kasapların bazılarının eti dolgun fiatla satmalarına rağmen arasına keçi eti de kattıkları ve böyle satış yaptıkları matbaamıza müracaat eden hemşehrilerimizden öğrenilmiştir. Duyuruyuz." Minik bir örnek. Buradaki belediye de tıpkı İstanbul Belediyesi gibi hem sağır hem kör. Fakat söze gelince hoparlörler, kısa şehir haberleriyle dopdolu!.

İçinde Bir Antep Kilimi Olmayan Ev, Eksik Evdir..

Burada ne güzel Antep işleri satılıyor. Ne güzel köylü işleri var. Kilimler var, basmalar, pazenler, nakışlı heybeler, boncuklar, pazubentler var. Pazar yerinde olmasına rağmen memesini çıkarıp yavrusuna süt veren köylü anaları var. Gelgelelim pis toprak üstünde Kur'anlar, karınca duaları, yangın, kaza, sağlık ayetleri, sûre'eri de var! Eski Türkçe öğrenimine yarayan her türlü şey var!. Bunların alıcısı da, satıcısı da sakalı çember olanlar.. Kur'anlar sümme haşa pislik içine serilmiş!. Kekik yağından tutun da sümbül, menekşe esansına, alabildiğine karalığa bürünmüş. Pek dikkatli baktığımı, üstelik resim çektiğimi görünce suratlar asıldı, mal mülk gelişi güzel toplandı. Bu, din ticaretidir! ★

Gaziantep'te kilim bolluğu dikkatimi çekti. Döne dolaşa bir kilim dokumhanesi buldum. Gayet ilkel bir dokuma tezgâhında, harıl harıl çalışan iki işçi gördüm. Dakikalarca seyrettim. Her tarak vuruşta, her ilmik atış ta beyaz iplerin arasına renk giriyor, biçim giriyor, alın teri, zevk giriyor. İsimler ise işlerden güzel. Uşak ve İstanbul iplikleriyle yapılanlar "4 kırmızı", "Göbekli", "İki boz bir kırmızı" diye adlandırılıyor. Antep ipiyle olanlar "Antep modeli", "Geniş kırmızılı", "Dar yünlü" o'uyor. Ya tehlis ipiyle yapılanlar? "Kara gözlü" ve "Pambuklu". Oy elleriniz dert görmesin Antepliler.

İçinde bir Antep kilimi olmayan ev, eksik evdir, boş evdir. Yarından tezi yok 40 - 50 lirayı gözden çıkarıp bir kilim alın, alın da gözünüz gönlünüz şenlensin..

Oğuzeli

Çarşının bozuk düzen durumu, pisliği, hercümerci, kokusu bir yana Antep'in halkı can dost. Garip dostu. Alabi'diğine cömert, iş bilir. Madem ki dediler buraya gezmeye geldin, herhalde Oğuzeli'ne de gidersin. Hastaya çorba sorulur mu? Oğuzeli'ne kavuşuverdik. Yeni ilçe olmuş Oğuzeli. Oysa köy bile sayılmaz. Aylardan Temmuz, günlerden 23 Perşembe. Sıcak, sinek kadar kuvvetli. Bana sorsalar, Oğuzeli arı gibi sokan sineğiyle ünlüdür derim. Orada bir peh'ivan tanıdım. Adı Arif. Arif, ehli keyf bir vatandaş. Hem kâğıt oynuyor, hem de yudum yudum rakı içiyor! Dere kenarı kahve, dere kenarı güneşli yer kadar sıcak. Ama bunlar Arif'e vız geliyor! Kahvede oturanlarla selâmlaştıktan sonra keyiflerini azıcık kaçırıp konuşayım dedim, sinekler imdadıma yetişti.

— Arif kardeş, dedim. Sizin sinekler maşallah epeykeskin!. Pehlivan bıyığını burdu, burdu. Güldü.

— Ebette beyim, dedi. Sinek savaşı yapanların zayıflığından kuvvetleniyorlar !

— Peki, Arif ağa...

— Aman efendi, ağzını topla, ağalık kim, biz kim? Ağa deme de ne dersen de. Biz alt tarafı bugün kazanıp bugün yiyen takımındanız.

— Buranın halkı neyle geçinir reis?

— Valla bey, burada zorlu sebze yetişir. Halk sebzecidir. Gelgelelim Allah baba kızdı bizlere, su vermeyip güneş verdi. Sebzeler tüm kurudu gitti! Millet zararda. Üç beş dönüm tarlası olana ne mutlu.

— E, burada boş oturacağınıza hiç olmazsa inşaatta çalışın, bakın yol yapılıyor, nah şurası...

Konuşmalarımızı dinleyenlerden bir tanesi yere tükürdü, kasketeni çıkartıp masaya vurduktan sonra:

— O kadar iştahlıysan sen çalışsana beyim, dedi. Eh, yol yapılmaya yapılıyor, müteahhidi kim dersin? Valinin oğlu! Elektrik inşaatı da var. Bey, sen haber alacağına inşaat alsana. Altı torba çimento yerine dört torba çimentoyu bastır, Allah bin bereket versin! Kısa günün kârı az olurmuş. Bize gelince, böyle yerde bunları da görerek, yemen içmen kendine ait, güneş doğarken iş başı edip gün batıncaya dek ırgatlık edeceğimize üç beş kuruş denkleştirip keyif etmeyi uygun buluyoruz.

— Köye gidip çalışsak yevmiyeler daha düşük. İki liraya kim çalışır bu zamanda bey? Köylü zaten batkın, sana ne versin?

Onların da karnı acıkmış olacak ki söz yemekten açıldı. Ben hiç bir yerde yemeğe bu kadar ısrar görmedim!.

— Muharrir bey, biz fakiriz, çulsuzuz amma gönlümüz zengin, kırma bizi, Allah ne verdiyse buyurun yiyelim.

Gönüllerinin zenginliğine diyecek yoktu.

★

Burada da entari, poşu pek geçer kıyafetlerden. Gençler şalvar, üzerinde cepken, cepkenin üzerin de

ceket giyiyorlar. Çocuklar da entarili. Fakat pek uzun değil bu entariler, altında kabut bezinden bir don. Hepsinin üzerinde kıldan dokunmuş yarım palto. Herhalde fotoğraf makinasından olacak çocuklar yanımdan ayrılmıyorlar bir türlü. On çocuktan bir tanesi okulun ne olduğunu biliyor! O da canı istediği, eli boş olduğu zaman gidermiş! Bu, eli boşluk değil sistem boşluğudur..

Geldiğimiz gibi tozu dumana katıp Antep'e döndük.

— Haydi Kilis, Kilis...

Bu, şoför çığırtganının çağrısıdır. Bu memleketin çağrısıdır. İşimiz bu, çağrıya uyduk.

Hele üleşe üleşe
İnsanlar ölür beleşe

Kilis

Zeytin ağaçlarının yeşili yeşillerin öksüzüdür. Ne çayır yeşiline benzer ne de zümrüte. Küskün, bitkin bir yeşildir. Fakat ürününü vermeye görsün yüz güldürür, kese doldurur, sepet doldurur, sonunda da mide doldurur.

Şosenin iki yanı bağ ve zeytinlik sıralı. Zengin bir bölge Kilis. İlk etkisi bu. Fakat kabuğa bakıp aldanmamalı. Bağlara Floksera denilen bir hastalık el atmış. Yağmur zamansız yağmış. Zeytin ağaçları ihanet etmiş!. Floksera baş belâsı, insanın trahomu, veremi gibi bir meret. O tarifsiz yeşillik var ya, meğer adam aldatıyormuş! Üzüm vermedikten sonra neylersin bağ'ı? Hayırsız Kilis'in bağları dağ oluyor bu hastalık yüzünden. Tedbir alınmıyor mu? Alınıyormuş. Hani devenin kulağı var ya onun gibi. Konuştuğum bağcıların yüzünden düşen bin parça olur.

— Bağcılık ölürse, Kilis'de ölür. Zeytin ürünü yok denecek kadar az. Bizim suratımız asılmasın da kimin asılsın?

Doğru söze ne denir? Kilis'in bir şarap fabrikası

var. Sür'atin en hallicesinden işe el konmazsa burada kahırdan bile içilecek Kilis şarabı bulunmayacak.. Halk belediyeden de, ilgisizlikten de, pahalılıktan da yakınma içinde.. Esnaf kontrolsuz. Malı bildiği gibi, dilediği gibi satıyor. Örneğin 400 kuruşa et, sade yağ 750, domates 20, yerli patlıcan 40 kuruş!. Köylü sıkışınca bir kilo buğdaya bir kilo domates alıyor. Ahenk mi bu? Ahenksizlik bir yana konsun, ya güvenlik düzensizliği? Kana kan! İşte ahenk olan tek şey!. İnsan, keklik ayarı!. Hırs, takip, kin namlusunun ucuna gelmeye görsün, kurtuluş yaşamak değil, ölümdür.

Salabıyan köyü Kilis'e 4 kilometre. Kan dâvası uzun sürmüyor burada. Osman'ı köyde vururlar, Osman ölür. Kaatil ne olur? Yok olur elbette! Yok olmak var olmaktan kolaydır sınırda!. Kaatil tarafı başına geleceği bilir. Göçerler Kilis'e. Ölü Osman'ın tarafı boş durmaz gayrı. Oğul, babasının ölümünde parmağı olan Kırçıl Memed'i Kilis'in göbeğinde sebze pazarında öldürüverir!. Silâh elde "merhaba" der, karakola teslim olur. Durum bir bir berabere!. İkinci dönem başlar. Kırçıl Memed'in oğlu ise askerdedir. Kara haber telgraftan tez gider. Asker oğul haberi alır yola bir çıkış çıkar ki silâhı bile yanındadır.. Küçük kardeşinin yanına Kilis'e gelir. Kan, kanı çeker, ister. Küçük kardeş iyice doludur. Küçük kardeş birşeyler yapacak, bundan dönüş yoktur. Kilis'te bir Kadı camii vardır. Güzel camidir, Kadı camii. Şehrin tam ortasına düşer. Güpegündüzdür. Sıcaktır. Camilerse serin olur. Küçük kardeş serin serin gelir, serin serin tabancasını çıkarır, serin serin dört kurşun boşaltır! Birinci ölünün, Osman'ın oğlu yere düşer, sonra defterden künyesi!. Küçük kardeş nerede? Kimse bilmiyor bunu. Tavuğun fiatı üç lira. Dört kurşun ellişerden iki lira, insan oğlu tavuktan bir lira aşağı fiata gidiyor, haberiniz ola.

Can gider de mal gitmez mi? Gider. Koyunlar sürüyle, mercimekler çuvalla Suriye'ye gider. Hem de

günde 100 - 150 çuval!. Mamafih ihracat ithalâtsız olmaz. Suriye'den de kullanılmış amerikan ceketleri, yelekleri, ince pantolanlar, ipekli kumaşlar gelir. O ipekli kumaşlar ki Sümerbank bezleri gibi açıktan açığa satılır.

Kara Kilit, Kara Sakal, Kara Kafa..

Kilis'in evleri düzlük. Kilis'in sokakları dar. Havası sıcak mı sıcak. Sinek de var. Sinek karasinektir. Kara kafa kadar, lânet bir şey. Trahom eskisi gibi "icrayı sanat" edemiyor! Ama yapmış yapacağım. Ocak söndürmüş, fer söndürmüş dünyayı zindan etmiş. Eğer yolunuz bir gün Kilis'e düşerse çarşıya gidip dolaşın. Bir yerde hasır örenler göreceksiniz. Hepsi yaşlı başlı insanlar. Onların ellerine bakın. Makina gibi ellerine. Ördüklerine bakın, sonra hiç çekinmeden yüzlerine bakın, gözlerine bakın. İyi bakın. Onlar sizi görmezler korkmayın. Çünkü burası "Körler çarşısıdır." Bu çarşı trahomun marifetidir. Kilis'te dolaşırken iki park göreceksiniz karşı karşıya. "7 Birincikânun" ve "Kurtuluş" parkları. Pot kırmak isterseniz benim gibi, Kurtuluş Parkına girin! Erkekseniz kadınların helâsına girebilirmisiniz? Kurtuluş'a elinizi kolunuzu sallaya sallaya girip bir sıraya çökerseniz, bekçi de başınıza çöker, parmağının ucuyla karşı parkı gösterir. Kafa tutarsanız size der ki

— BURASI KADINLARA MAHSUSTUR!.

Kurtuluş'un ne olduğunu bilen bir kaymakam bu işi bozmak istemiş. "miş" le bitirdiğime göre anladınız değil mi? Başaramamış! Bu işleri yürütense belediyedir. Allah Allah ne tuhaf, burada belediyeler dönüp dönüp bina okuyorlar.. Binada okuyanlar demiyelim de okumayanlar üç binden fazla!.. Üç binden fazla okumayan çocuk! Üçbinden fazla cahil.. Bu üçbinden fazla deyimi kayıtlı olan! Kayıt dışında kalmış okumayanların hesabını kim tutar ne bilelim?

Okul, floksera, trahom hastalığının tedbirleri gibi değil de, onlardan daha kuvvetli, onlardan daha çabuk elə alınmalı.. Bu da asıl hastalıklara dahil, bununsa şifası zordur..

7 Birincikânunla "Kurtuluş" parkının ortasındaki yol sizi Gaziantep'e götürür. Eğer zeytinliklerde, bağda, buğday ambarında yanık, insanın içini burum burum eden bir türkü duyarsanız Kilis'ten ve türküden zor ayrılırsınız. "Üç Beyler" türküsü beni öyle etti..

Ulu Masare Köyü

Yollarda çobanlar var.. Çoban deyince akla bir aba ve kaval gelir.. Bu bölgedeyse akla üç renk gelecek. Mor, mavi, turuncu, sonra çoban.. Renkleri şöyle bir elleyin abanın zımpara kâğıdı gibi kabalığının yanından bile geçmeyeceksiniz, bu ipektir.. Yalnız çobanlarda mı, aşağı yukarı herkeste.. Gözünüz; gözü yumdurmaya zorlayan ışığı içinde, her zaman pırıl pırıl renk şiddetinin altında iyice kırpışacak..

Halkta turuncuya, mora, maviye düşkünlük var. Bu renkleri öyle bir yan yana getiriyor ki değme ressam kıvıramaz!

İpeksiz bir çobanla konuştum.. Gözlerinden aydınlık fışkırıyordu derler ya, o biçimden sevimli, cana yakın bir çoban.. Adı Mehmet.. Mehmet 15 yaşında. Konuşurken az da olsa arabın türkçe konuşmasına kaçıyor.. İneklerinin sütünden, köyün havasından, sıcaktan lâfı getirip okul üstünde karar kıldık. Mehmedin ilk utangaçlığı gitti..

— Mehmet, tabii okula gittin?

— Gittim he ya..

— Kaça kadar gittin?

— Dörde..

Sonra ne oldu?

Mehmet duraladı, elindeki değnekle yeri eşeledi, başını hafifçe kaldırıp karnından konuşur gibi mırıldandı

— Beşe göndermediler!

— Kim göndermedi Mehmet?

Başıyla evleri işaret etti

— Babam.. Babam göndermedi.

— Ee, sen de istememişsindir her halde?

— Niye istemiyecekmişim?

— İstesen giderdin.

Mehmet hayretle gülümsedi

— Senin istemenle olur mu ki? Sen istediğin kadar iste, babam tuttuktan sonra..

— Hükûmet mektebi mi güzel hoca mektebi mi?

— Hoca mektebinde ne var ki? Zaten bizim köyde bir tane hoca mektebi var.

Üç tane çobancık daha geldi, değneklere yaslanıp dinlemeye başladılar. Mehmet onları işaret edip:

— Bu da Mehmet, bu Enver şu da Yusuf.

— Yaşayın be.. Siz de okula gidiyor musunuz?

Enver Köse atıldı

— Ben dörtteyim, dedi. Yusuf ta beşe gidecek salarlarsa..

— Çobanlık mı iyi okul mu?

— Çobanlık ta ne var ki Gün demeden sığırların peşinde koştur dur.. Bi de kaybolursa görün gününü.

— Kızlar da okula gider mi?

— Pek gitmezler, göndermezler ki..

— Ne yapar peki onlar?

— Ne yapacak, iş yaparlar.. Uşak avuturlar, it kovalarlar, ota giderler, iş mi yok?

— Okula gitmeyince hükûmet aramıyor mu sizi?

— Araaar.. Üç gün gideriz, sonra bir daha arayıncaya kadar gitmeyiz.

Çobancıkların hepsi okuma tukusunda.. Bayan

"öğretmen"lerini anlata anlata bitiremediler. Ama öte yandan baskı ve güttüğü hayvan başına bir "timin" var.. Timin 24 kilo buğday.. Yani inek başına 720 kuruş.. Çobanlık süresi beş ay! Beş ay on inek güt, 72 lirayı babaya götür ver! Okul ve geçim olayı!.. Köyde geçim başta geliyor. Çobanlık beş ayda 72 lira getiriyor, okul hesap dışı! Alın ikisini birbirine vurun, hangisi güzel ses verecek?.

★

Çocuklardan birisi ilgimi çekti, diğerlerine habire bir şeyler fısıldıyor..

Arapça lâf ediyor.. Cahillik, dil bilmezlik gözün kör olsun! Ne der bu çocuk, küfür etsin razıyım, ama diğerlerini nasıl anlasam!

Fotoğraf makinesinin filmini değiştirip boş makarayı Mehmet'e verdim. Mehmet sevindi. Mehmet öbürlerine tepeden baktı, Mehmet söylenenleri bana tercüme "!" etti. Küçük Mehmet dermiş ki

— Akşam olsun ben babama, hocaya diyeceklerimi bilirim. Hoca sana zaten dayak düşkünü diyor. Kâfir mektebine gidiyor da müslüman mektebine gitmiyor; diyor. Seni tek ayak üstünde durdurtsun da gör..

— Böyle mi diyor Mehmet?

— Ya, böyle diyor..

— Mehmet be, sen iyi çocuksun, bana hoca mektebini göstersene..

Mehmet hareket etti, Mehmet düşündü, Mehmet durdu

— Napacan mektebi?

— Hiiiç, mektep ne yapılır?

Mehmet benden yana. Gübrelerin, tezek yığınlarının, ekşi ekşi kokan toz'arın üzerinde yürümeye başladık.. Bir evin önünde durduk, yerden en fazla bir buçuk metre yükseklikte.. Kale kapısı gibi kapısı var.. Kapıda kocaman, kara bir kilit!

— Nah buracık işte!

Kapısında kara kilit var.. İçinde kara kafa var.. Kara kafanın kara sakalı var.

Memleketin Kaderi Okul ve Yoldadır

Küçük çobanın zehirlenmiş körpe beyninin ettiği içime çöktü! Ne zaman gitti, ne zaman haber verdi, dedim ya ders oldu bu bana..

Köyün harman yerinde anlatımı kaleme gelmez bir çalışma var, taze gelinden tutun da sakalı aklaşmış dedelere varıncaya kadar çalışmanın ne olduğunu bilenler harman yerinde.

Ulumasare köyü cehennem sanki. Köy kazan, hava alevli; çatır çatır yanan ateş! Köylüler de inadına mintan mintan üstüne giyinmişler, hele buğday savuran sürmeli gözlü, elleri taze kınalı gelinler.

Erkekler kadınlar kadar bol nakışlı giyiniyorlar, beyaz dokuma bez üzerine turuncu renkli iplikle nakışlar işlenmiş, nakışın en hası, en güzeli. Buğday iyi gitmiş. Buna en candanından kıvanç ekleyiniz. Bunlara sıcak dokunur mu? Toprak köylünün canıdır. Toprak gülerse köylü de güler...

★

Geç vakit Gaziantep'e döndüm. Vakit, dinlenme vaktidir. Kahveler adam almıyor, taşmış, kısa iskemleler üstünden dışarılara, kaldırımlara taşmış.. Sazlar da öyle. Antepliler bir günlük yorgunluklrının acısını çıkarıyorlar. Çarşıya daldım, çarşı kahveleri de aynı kalabalıkta. Amma bunlar başka bir ülkenin adamları mı acaba? Dil başka, giyinişleri başka, herşey bambaşka. Alabildiğine entarili, maşlahlı hattâ egallı kişiler! Pijama kumaşından entarilerinin üzerinde kumaşlarının cinsini anlıyamadığım ceketler, nakışlı cepkenler ve güzelim paltolar!.

Sabah gürültü ile başlıyor, sıcakla başlıyor.

Çarşaflı peçeli kadınlar, erkekler, köylüler hepsi yollarda. İş peşinde, ekmek peşinde.

★

Yeni Gaziantep yıkıktan, eskiden, dökükten epey uzakta kuruluyor. İşte bu yönden tek ışık.

Antep'te beş tane gazete çıkıyor. Bunların birinde bir yazı okudum, tanığı olduğum şeyleri toplayıvermiş, merak ederseniz siz de okuyun

(ŞEHİRDEN NOTLAR)

(Sahneye içki ve şarkı ısmarlamak zabıtaca menedilmiştir. Fakat siparişlerin gizli gitmesiyle sahne bülbüllerinin ayağına dökülen köpüklü şaraplar menedilmemiştir.

"Bir belediyesi var Allahlık, şehrin tozuna, dumanına, çamuruna, pisliklerine, fiatlarına murakabesine, otobüs seferlerinin intizamına ve kendisine düşen vazifesiyle katiyen ilgilenmez. Onun da bir başkanı var; iki cami arasında kalmış binamaz. Etrafını iki zümre çevirmiştir; birisi kendine tahakküm eden, diğeri de dal kavuklarıdır, bunların arasından sıyrılıp gözü hakikatı bir lâhza olsun görmez.

Doktorlarımızın bir kısmı simsar kullanır, memleket hastanesi ise bir ikisinin çiftliği olmuştur. Hele hastanenin röntgen meselesi memleket için bir dedikodu kaynağıdır. Öleni zamanında sahibine haber vermez, kokutur. Kapıcısından tut, hademesine varıncaya kadar çalışanlar hastaya ve sahiplerine fena muamele yapar.

Bu memlekette D.P. iktidarı bol bol bina yaptırıyor, o kabul, fakat;

Un ve Unlu Maddeler İşçileri Sendikasının toplantısında en mühim konu olduğu gibi, halk geçimden âciz,

aç. Bu da tıpkı aç bir kimsenin üstündeki elbiseyi çıkarıp yeni bir elbise giydirmeye benzer, yani şehrimizde İstanbul'un bir takım züppe bayanları gibi aç karnına modayı takip edenlerin vaziyetine döndü.

Bu aç adama yeni elbisenin ne derece faydalı olacağını okuyucularımızın takdirine arzediyoruz.

Not Bu faslı günde 5 lira geliri olup en aşağı beş nüfusa bakanların okumasını tavsiye ediyoruz. Zira çok gelirlilere (Davul çalsan az)..

★

ÜVEZ"

Antep'te okula devam etmiyen, ettirilmeyen binlerce çocuk var... Antep köylerinde Türkçe bilmeyen çocuklar, analar, babalar var. 467 köyün dörtte birinde okul var. Deşiğik töreler var, bu varlara ne zaman OKUL eklenirse kader değişecektir. Memleketin kaderi OKUL'dadır. YOL'dadır.

Urfa'ya

Fırat kenarına kurdum kazanı
Ben severim okuyanı yazanı

Urfa yolu görlündü. Saatinde kalkan otobüsümüz radyolu. Üstelik de gıcır gıcır. Yerler numaralı, Ankara radyosunun sabah yayınını dinliyoruz. Yola koyulduk. Ankara bitti, şoför düğmeyi çevirdi. Ayınları çatlatan, yanık, insanı ister istemez sarıp sarmalayan, durakları uzun tutan HAFIZ'ın sesi otobüstekileri bir hoş etti. Yol güzel. KUR'AN sanki otobüsün içinde okunuyor, kimsede çıt yok! Sadece motorun kendine has vızıltısı. Yolcular sağ ayaklarını altlarına almağa başladılar, tesbihler çıktı, şapkalar ters döndü. Ben bu kadar güzel, insana bu kadar hüzün veren bir ses duymadım. Dik duran başlar düştü, düştü, başka âlemlere uçtu gitti! Bir aralık Hafız okumaktan çıktı sanki.

Kelimeleri feryat eder gibi döküldü, şah damarlarının baş parmak gibi şiştiğini görür gibi oldum! Belki alnında iri kıyım terler de belirmişti. Boynuna doğru akıyordu.

— Yaaa ALLAAAH!. ALLAAAH!. ALLAAAH!.

Diyen bir çığlık (!) cümlemizi yüreklerimizle birlikte yerimizden hoplattı! Arkalarda oturan yolcunun çığlığı yol boyu kulaklarımda çınladı durdu. Bunu çarşafa bürünmüş bir kadının peçesinin altından gelen kesik hıçkırıkları izledi. Biz Urfa değil KÂBE yolcusuyduk.

Yanımda oturan, bir defacık olsun başını dahi oynatmıyan yolcu usul usul okumağa başladı, durdu, derince bir göğüs geçirdi, sağ elini sağ ayak parmaklarının vıcık vıcık olmuş aralarına soktu. Otobüste hareketten beri sıcak'a birlik olan esans kokularının arasına genizleri yakan, zaman zaman nefesi tutturan bir koku daha eklendi!

Urfa Dağlarında Gezer Bir Ceylân

Herkes kendi âlemindeydi, otobüs bile gevşedi sanki, dalmışım.. Feryadî Hafızın seansı bitmiş yerine utlu, kemanlı, akerdeonlu, piyanolu bir müzik başlamış. Kadınlı erkekli zaman zaman burun korolu, akerdeon gezintili, ut taksimli, bitmek tükenmek bilmeyen (yalel)li.. Yol bitti, (yalel) bitmedi!..

Bir kumlukta durduk. Öyle bir kumluk ki üstünden duman gibi birşeyler çıkıyor, renkli renkli. Önümüzde geniş bozbulanık, hışırtıyla akan bir nehir. Bu Fırat'tır.

Otobüsten atlayan Fırat'a koşuyor. Fırat'tan yardım umuyor. Yangını Fırat söndürür, adamı Fırat serinletir. İbrikler gibi dizildik..

Fırat'ta bir şey gidiyor. Bağırışma çağırışma, kü-

fürün bini bir para! Nehirin kumluğuna insanlar, kamyonlar serilivermiş. Fırat'ta gidende bir gayret, bir didinme.

— Bu gemi, dediler!

Kocaman bir kibrit kutusu. Bu kutular can taşıyor, mal taşıyor. Aylardır, yıllardır süren, insanoğlu ile tabiatın cenkleşmesi.

Yaradana sığınıp "Gemi"ye bindik. Sulara kaptırdık kendimizi.

Gittik, aktık, aktık. Artık da aşağılarda bir yere ulaştık. Burası da BİRECİK'ti.

Akarken, kibrit kutumuzun; ellerinde uzun sırıkları nehrin dibine hançer gibi salıyan didinen, harcadığı gayretten gözleri dışarılara uğrayan insanları seyrettim! Sıcaktan, yorgunluktan her yanları cıbıl cıbıl olmuş insanları!..

Bu insanların inanılmaz gücü, kibrit kutularının azmanları olan tarihî sallar, yapılmakta olan Birecik köprüsü ile anı olarak kalacak.. Kol kuvveti yerini çimentoya aktarıyor.

Yol başladı, yol yarıya geldi, yol yarıyı geçti...

Urfa'yı yanık türkülerinden bilirdim, "Urfa dağlarında gezer bir ceylân" türküsünü hangimiz bir kerecik duymamışızdır? Bu türküler keder verir, türkü yakılırken nasıl bir acı varsa, dinleyenlerde o acıyı duyar!.. Urfa türküleri Urfa'nın ta kendisiymiş meğer!..

★

Otobüsten indiğimiz hanın biraz ötesinde bir kahve var, dar attım kendimi kahveye.. Sıcak iflahımı kararttı.. Burada giyim durumu dağ gibi dikiliyor karşınıza!. Şapkanın yerine sarma poşu, pantolonun yerinde yeller estiren şalvar, sünnet çocukları gibi gecelik entarileri (amma gece gündüz giyiliyor) ve pelerin!.. Konuşulanları anlıyabilirseniz aşkolsun, çünkü türkçe değildir! Gerçi sakal yasak değil ama ,oturduğum yerden sakalsız sayayım dedim, ikiden yukarıya çıkamadım!

Tesbihime dikkatle bakan masa komşum bir "mer. haba" çaktı. Sağ ayağımı altıma alıp oturdum!. Dağ, dere tepe, yarenliğe daldık..

"— Sıfatınız nedir?"

"— İlâhiyat Fakültesi talebesi!"

"— Hakülte nedir ki?"

"— ?!. Büyük din mektebi"

Bu kısa haber kahveciye yaradı.. Çaylar tazelendi!. Hükûmet mekteplerinin bahsi açıldığı zaman tüyle. rim diken değil hançer oldu!.

"— Evlât evlât. Bu dünya evliyaların yüzü suyu hürmetine ayakta duruyor, kitabın yüzü suyu hürmetine duruyor! Evlâtlarımızı kâfir yapıp çıktık.. Dinden imandan ayrıldık! Müslümanlar haşa kâfir olup çıktılar. O öğretmen piçleri, o yezitler, Allahı, Peygamberi tanımıyorlar ki kitabı bilsinler! Bunlar ilim irfan adamı değil, piç güruhu! Yalan mı?"

Numaradan da olsa gel de onayla! Gözüm, adamın gözünde dinleyip duruyorum! Bir başkası bir zamanlar okula giden çocuğundan yakınmaya başladı.. Baba ev yaparken, çocuk demiş ki

"— Pencere'er büyük olmalı.. Güneş girmezse hastalık olur!. Öğretmen dedi" Baba "!" küplere binmiş, sen kim oluyorsun da akıl veriyorsun, sana böyle b..tan şeyleri öğretenin demiş, basmış dayağı, basmış dayağı! Zaten gün geçtikçe çocuğun ahlâkı bozuluyormuş, tak etmiş canına ertesi günü okula göndermemiş, vermiş hocaya!.

Hep beraber tasdik edildi. Sonradan isminin Hurşit olduğunu öğrendiğim adam "Büyük din mektebi" hakkında uzun boylu bilgi aldı benden!.

Allah büyüktür oğlum. Allah yolundan şaşmamalı.. İlmi irfan sizlerde! Moskof piçlerinden sizler kurtaracaksınız çocukları.. Bizim kardeşin oğlu taa Bitlise gitti medreseye!. Eski adamların irfanı başka, on-

lar Cenabı Hakka kavuşmadan elini öpüp, kulu köle olup, irfanından istifade eylemeli.."

"— Hurşit efendi hazretleri, diyarı gurbete boşa mı geldim? Şu fani dünyada ne öğrensem ne öğretsem kârdır.. İmkân olsa biraderinizin oğluyla rahleye çökerim.. Fakat serde gariplik var, sonra İstanbul'lu deyince bir tuhaf bakıyorlar adama.. Biz Allahın kulu değil miyiz? Bıraksalar İstanbul'da şu şalvardan giyeceğim.. Medresenin yerini bağışla, varıp gideyim, beş on gün nasibimi alayım.'

"— Niyetinle Cenabı Hak uzun ömür ihsan etsin.. Bitlis'te Nurşin köyü var, git ulemadan Şeyh Masum'un elini öp, benden selâm et.. Senin gibi kaç kişi var görürsün. Cenabı Hak, Halil İbrahim bereketini daim etsin Şeyh Masum'a!!. Yedirir, yatırır, giydirir, okutur.. Bir seno iki sene değil, molla oluncaya kadar!. Zaten bunlar olmasa dinimiz iyice elden gidecek."

"— Allaha bin şükür Hurşit efendi, dediğin gibi bunlarda olmasa neyleriz."

Kalktık, Halil Rahman camiine gittik. Camiin yanında iki göl var, içinde binlerce balık!. Hurşit efendi, balıklara baktığımı görünce gülümsedi

"— Malûmatınız mevcuttur, sanırım."

"— Elbette, yalnız bir kere de zatıâlinizden dinlersem ihya olurum."

"— Malûmunuzdur, Babil hükümdarı Nemrut'a münecimi geldi dedi ki, senin bir oğlun olacak, tab'anı dininden edecek.. Nemrut deli gibi oldu, derhal hamile kadınları topladı öldürdü. Bir tanesinde hamilelelik sezilmedi, adı Zeliha olan bu kadın sonraları hamile olduğunu anladı, kaçıp şuradaki mağarada doğurdu, geyikler gelip süt verdiler. Adı İbrahim olan bu çocuk büyüdü, putları kırmaya başladı! Nemrut gazaba geldi, İbrahim'i yakalattı. Şuraya dağlar gibi odun yığdırdı. yaktırdı. Şu taş direklere mancınık koyup İbrahim'i attı. Ateş o kadar hararet veriyordu ki mancılıkla at-

maya mecbur oldular. Emri İlâhi ateşi göl yaptı. Etrafında çiçekler bitti, odunlar balık oldu. İşte şu gördüğün balıklar eskiden odundu!"

Balıklara yem attık, suyun içi birbirine karıştı! Binlerce balık birbirine girdi!.. Hurşit efendi caminin içinden akan balıklı kanaldan bir maşrapaya su doldurdu, uzattı

"— Al iç şifadır."

İsterseniz içmeyin! İçtim... O maşrapayı tekrar doldurdu, kana kana içti, okudu.

Ertesi günü ilk işim buradan bol bol resim çekmek oldu... Çarşaflı kadınlar çocuklarına doldurup doldurup içiriyor, yüzlerini, gözlerini suyla ıslatıyordu. Su serin olsun diye beş tane de küp vardı caminin içinde. Halil El Rahman, Ayn-ı Züleyha göllerinin balıkları mukaddestir. El sürülmez! Süren olursa vay haline....

Hortlayan İrtica ve Mütegallibe Zihniyeti

Bir yüzbaşının balık öyküsüne aklı yatmamış. Tutmuş bir kaç balık, rakıya meze etmiş! Ertesi günü Ayn-ı Züleyha gölünün önünden atla geçerken at tökezlenmiş, yüzbaşı düşüp ölüvermiş!

— Bu balıkları tutup yemezler mi? suali sorulunca hemen bu öyküyü anlatıyorlar. Balıklardan yana bir düzen..

Hurşit hazretle epey gezdik. Çarşaflı, peçeli kadınları görünce gözleri parlıyor

— Dinimizin Kâbe örtüsü, bunlar diyor! Müslümanla kâfiri ayırıyor.

Allaha bin şükür kavuştuk tekrar. Bakma zındık karılar da var, gâvurlar gibi giyinen. Erkekler erkek değil ki. Vur karının boynuna bir yumruk, bak hevesi kalır mı? İz'an yok iz'an.. Cenabı Hak ateş mi yağdırsın bekliyorlar? Hareket-i arz, tufan, bu cümle ademleri yola getirmek içindir. Hak Teâlâ ihtarlarıdır. Bunlar hâlâ gaflette!

Hurşit efendi, çocukları hoca mekteplerinden mahrum bırakmıyorsunuz ya? Bari bu mektepler kifayet ediyor mu?

— Zinhar, moskof piçleri oldukça inkita olacak (!) Burada bir hoca var alimi cihan. Geçenlerde baskın verdiler, menettiler. Menettiler ama öyle dehşet, öyle dini bütün bir adam ki "onlar bassınlar ben yenisini açacağım, hak yolundan dönen Allahın gazabına uğrasın" deyüp haber vermiş! Mübarek hem de Peygamberefendimizin sülâlesindendir. Memleket birbirine duhul oldu bu yüzden. Çocuk bizim değil mi, istediğimiz yerdo okuturuz, otlatırız.

— Ah Hurşit efendi, herkes zatın gibi değil ki..

— Hayıflanma, cümle âlem bizimledir. Tatil olmıyacaktı ki görecektin mektebe gidenleri, bu gâvur mekteplerinin taşına yazık taşına.

"Hey anam hey, kafaya bak kafaya" dedim içimden...

★

Göle ikinci gidişimde çarşaflı iki kadın gördüm. Birinin kucağında üç aylık kadar bir çocuk vardı.. Çocuğu taşlara yatırıp bezlerini açtılar.. Cılız, renksiz bir yavru çıktı ortaya. Balıklı suyla hem ıslattılar, hem okudular! Yavrunun başından tutup kocaman teneke maşrapayı ağzına dayayınca dayanamadım.

— Amanın etmeyin, eylemeyin, çocuk bu, böyle içilir mi?

Aldırış bile etmediler. Yavru ağlar, kadınlar zorlar, öksürtüp tıksırtıp, çocuğun karnı küp gibi oluncaya kadar içirdiler. Birer maşrapada kendileri zıkkımlandılar!

— Analarım zorunuz ne çocuğa? Kastınız ne? Zaten bir fiskelik canı kalmış!

Kundaklama faslı gelince ihtiyar çarşaflı

— Şifalı sudur, birşey olmaz, dedi.

Çocuk iki aydır ishalmiş! Üç parmak kalınlığındaki

boynunda bir dizi muska, karnının üzerindeki mavi boyalı işaret... eski yazılar öteki "ŞİFA"lardı herhalde! Hem taa Birecik'ten gelmişler, oradaki hoca bu suyu sa!ık vermiş! Urfa'nın ishalli çocukları hep bu suyu şifa kazanıyorlarmış, bu körpe niçin kazanmasınmış! Vay benim körpe kardeşlerim, vay benim minik din kardeşlerim vay!..

Doğru belediye sağlık işlerine gittim, memur nazik mi nazik. Çocukların doğum - ölüm miktarını öğrendim. Urfa'da 1952 yılında 427 doğum olmuş, fena rakam değil. Sevindim. Sevincimse kursağımda kaldı ölüm rakamını öğrenince... Tam 466 ölüm! Yani geçen yıl doğan çocuklarda var hesapta. Bu, il'in göbeğinin hesabı! Varın köylerini siz kaleme vurun! Deşeledim bunu, deştikçe yaralar açıldı! Urfa, Urfa olalı daha çocuk hastalıkları uzmanı görmemiş.. Çocuk doğuyor doğmasına, ama yaşamak için değil. Diyarbakır yolu bozuk, hasta iletilemez. Fırat azgındır, yol vermez. Parası olan Antep yolunu tutar, hasta yolda ölmezse.. Olmayan yalnız çocuk doktoru mu? Nisaiyeci de yok! Bir tane gelmiş, on üç ay kalmış, Bakanlık Almanya'ya ihtisasa göndermiş, gönderir bir başkasını koyar. Böyle yapmamış da kadrosunu kapatıvermiş ! Yerine kimse atanmamış!

Urfa'nın ceylânları dağ'arda gezer anladık ya, milletvekilleri nerede gezer acaba? Trabzon milletvekili Cemal Reşit Eyüboğlu ilgilenmiş bu işle. Meclise önerge vermiş, Bakanlık cevap vermiş, kadro kapalıdır, yeni tayin yapılamaz diye!.

Hastane kalmış bir operatörle, dahiliyeciye.. Ya operatörün de adamı olsaydı ihtisasa gideydi? kan davası yüzünden ardı kesilmeyen yaralılarla kim uğraşacaktı, gölün balıkları mı?

Urfa'nın nüfusu üç yüz bin, on bin kişiye BİR doktor düşüyor! Aman Azrail, yaman Azrail, bütün iş senin -varsa- vicdanına kaldı!

Urfa'da herşey tarıma bağlı. Tarımsa kumar işi. Kumarın zarları yağmurdur. Zar iyi gelirse ne âlâ. Kara sabanın yeri traktörde. Traktör yedek parçaya muhtaç olmazsa sür sürebildiğin kadar, yağmur dökülürse partiyi vurdun, aksi olursa at kendini balıklı göle!

Urfa'mn uçsuz bucaksız Haran ovasının hayatı Fırat'ta. Haran ovasındaki suyu ver, deştikçe altın çıkar başak başak.

Dağlar taşlar SU diye inliyor Urfa'da, baraj diye inliyor. Çiftçiler diyor ki

— Baraj yapılsın, masrafını çıkarıncaya kadar, hattâ üç beş yıl bile fazla elde edeceğimiz mahsulün dörtte birini hükûmete verelim. Gelecek bereket avuç içi gibi meydanda. Sana da yeter bana da.

★

Urfa'da çok köy gezdim, insanlar tanıdım. Bu insanlar ki özgür değil, bu insanlar ki topraksız bu insanlar ki hâlâ KÖLE, Allahın kulları değil AĞA kulları. AĞA'larsa herşeydir. AĞA döver, AĞA söver, AĞA sever! AĞA'lar ekmekle biçmekle tükenmiyen geniş toprak sahipleri, köy sahipleri.. Topraklarını üzerinde yaşayan insanların sahip'eri.. Yaşamanın iy'si kötüsü AĞA'mn vicdanına bağlıdır. AĞA isterse köyünü satar, malı değil mi? Köy ile beraber CAN da satılır. CAN, keçi koyun değil, insan oğludur!

Bu, AĞA kullarının elinden tarımdan başka iş gelmez. Kullar bütün yıl çalışır, ter döker, emir alırsa kan döker! D'dinir, uğraşır, ölür, hesap zamanı gelir çatar.. Bu insanlara YARICI derler. Derler ya bakmayın siz buna. O, sözdedir. AĞA çobanın sürü sahibine; yüz koyundu, kırkı dağdan atladı, ellisinin ödü patladı, dokuzunu kurt hakladı, al şu bir koyunu" dediği gibi. "KÖLE'sinin hakkını verir! AĞA, kölesine şehirde bakkal

AĞA kullarıyla dizilip çektirdik bu resmi.. →

göstermiştir, öte beri alsın diye, pırtırcı göstermiştir, çapıtını alsın diye, borçlar dağlar gibi yığılır, harçlar bölüm zamanı haktan (!) düşülü düşülü verir. Bu böyle bir "taksim" dir ki ne radyodan, ne Tepebaşı bahçesinde duyabilirsiniz! Kalbinizi, gözünüzü, kulağınızı bu taraflara açın duyun taksimi!

URFA

Yolun iki yanı başım bir çiçek örtmüş
Çiçeklerin üzerinde bir ölü,
Ölüyü bir çul örtmüş

-Ceyhun Atuf Kansu-

Urfa'nın bir köyüne, güneş çekilirken girdim. Günün sıcaklığı olduğu gibi yerinde. Tarlalar içinde evler var, ters dönmüş tencere gibi evler, kerpiç evler, huğlar. Yollarda topraksız adamlar var. Saç, sakal birbirine karışmış. Yanık yüzlü, yanık bahtlı insanlar. Bitkin, isteksiz, yorgun. Belli ki dermanlarını tarlalarda bırakmışlar. Bir tanesi türkü söylüyor. "Hoyrat" diyorlar bunlara. Hoyratlara can dayanmaz, yürek dayanmaz.

Ah demeden
Çürüdüm ah demeden
Ciğerim sarat (1) olmuş
Kan kusup ah demeden.

Biter bitmez bir yenisine başlıyor :

"Dertli doğdum anamdan — Dert çektim o zamandan — Bilseydim sonun budur — Hiç doğmazdım anamdan —

(1) Sarat kevgir, kalbur.

Bu öldürücü türküler ciğerleri sarat olmuş insanların türküsüdür.. Hınçlarını türkülerden alıyorlar, dertlerini türkülere veriyorlar.

Onlara katılıp bir buğday yığınının dibine çöktüm. Bir türlü beceremiyordum tütün sarmayı. Sarıp verdiler. Türkü söyleyenin eli hâlâ çenesinde..

— Gardaş, dedim, bu adam neden yanık türküler söylüyor durmadan?

Anlamadılar. Bir daha sordum. Yine anlamadılar! Ha bire bakışıyoruz. Gençten birisi utana sıkıla

— Ağa, dedi, Türkçe anlamazlar, sende arapça var? O da bende yoktu. Türkçe konuşmaya çalışan Süllo askerden yeni gelmiş. Orada "örgenmiş" amma — unutuyormuş "gayrik". Anlattı.

Yanık türkücü bıldır evlenmiş. Allah münasip görmüş ki arzularını vermiş, avradı "doğumluk" olmuş.. Gel zaman, git zaman, doğum hali son kertesine varmış. Sancı tutmuş tarlada. Kadınlar başına üşüşmüşler. Doğumluk, yerlerde ses etmeden kıvranır dururmuş. Çocuksa bir türlü çıkmak bilmezmiş.. Karnına bastırmışlar, hendek atlatmışlar, ayak diretmişler doğumluğa hepsi faydasız! Neden sonra olur gibi olmuş ama o kadar, yok gerisi...

Yanık türkücüyle haber iletmişler tez gelsin durum kötü diye. Yer yakın değilmiş ki tez gelebilsin! Tarlanın bir ucunda doğumluk, eri bir ucunda! Gelmiş ki vaziyet karanlık. Urfa'ya götürmek gerek. Hemen iki eşeğin arasına bir çatkı çatmışlar (bir nevi sedye) biri demiş ki o sıra :

— Traktörle götürek..

Hay aklınla bin yaşa, demişler, ağa'nın adamına haber salmışlar. Salmışlar amma razı edememişler... O mu söylemiş çocuk edin diye!. Yarıcı kimmiş, çocuk kimmiş?. Yalvarmışlar, yakarmışlar, hepsi boş!..

Doğumluk ölü gibi iki eşek arasında yatıp dururmuş. Yola koyulmuşlar sessiz sadasız. Allahsız güneş

cayır cayır yakıyormuş ortalığı. Bir bakmışlar ardlarından tar tar motor gelir tozu dumana katıp. Durmuşlar. Ağa'nın adamı insafa gelmiş. Masrafı, taksim zamanı hesaptan düşülmek üzere razı olmuşmuş. Yine iyi adammış ağa'mn adamı! Doğumluyu kucaklamışlar traktöre koymak için, kafası bir yana, kolu bir yana düşmüş! Elini ellemişler, doğumluk buz gibi!.. Adamcağız o gündür bu gündür hep türkü çağırırmış. Ne gözünde fer, ne dizinde derman kalmış garibin, Süllo türküyü anlattı da yazıverdim öyküsünü.

Topraksız köylülerle dertleştik şuradan buradan. Dedeleri bilem böyle gelmiş, gitmiş böyle. Eskiden azıcık iyiymiş durumları. Motor icadı, meredi geleli ağa'ya bir şeycikler olmuş. "İdare edemiyorum, masrafları karşılıyamıyorum, köyü azaltacağım" diye başlamış vızlamaya. Oysa bunlar yıllarıyla bu toprakların adamlarıymış. Motor gelmezden önce, her şey eh yetiyormuş. Motor gelince durum ters dönmüş. Sürüm artmış, biçim, ekim artmış. Artmış ya masraflar da beraber, ağa'nın dediğine göre. Ağa dermiş ki :

— Sizin işleriniz azaldı. Her işi motor görüyor. Buna bir çare bulmak lâzım. Eskiden mahsulü yarı yarıya bölüşürdük. Şimdi böyle yapmıyacağım. Mahsulün yarısını motora ayıracağım, diğer yarısını eskisi gibi bölüşeceğiz.

Akılları yatmamış bu işe. Yarıya bölüşmek zaten aç komıyacak kadar yetermiş. Böyle olunca değil ellerine bir şey geçme, borçların yarısına bile yetmezmiş. İlkin sabretmişler. Zaten hiç bir şeyde eski bereket kalmamış. Sonra sızlanmışlar, ağa dellenmiş öfkeden.

— Hem malımı yeyin, hem yarısını alın, üstelik sızlanın! Sizi ekmeksiz köpekler sizi. Sizi nankörler sizi. İşine gelen kalır, gelmeyen s olur gider.

Hiç, hiç bir yere gidemezlermiş. Burada bir dam var yatacak, bir lokma yiyecek var. Alın yazısıymış bu, kadermiş. Türküsü de şöyleymiş :

Böyle yaz
Böyle bahar — Böyle yaz.
Yazan kâtibin suçu ne
Mevlâm demiş böyle yaz.

Güneş iyice çekildi, harmandan kalktım. Süllo içini çekti. "İşte böyle efendi dedi. İstersen git, Kuzgunlara yem olun."

Bunlar topraksız köylüdür. Bunlar köledir. Bunlar Allah değil, Ağa kullarıdır.

Yazan kâtibin suçu ne
Mevlâm demiş böyle yaz!

Öyle ya Mevlâm demiş yaz böyle diye. Fikret Otyam'a halt etmek düşer..

Tepkili Uçak, Peçeli Kadın

Kanatlar koparcasına zorlanıyor, uçağın içi hamam gibi. Altımızda ince yollar, bölük pürçük tarlalar. Dağ dağ, dere tepe, dağ, bitmeyen tükenmeyen toprak. Toprak mahzun, toprak kıskanç. Ha kısır kadın, ha ürün alınamıyan toprak...

İnsan bir hoş oluyor ekilmemiş toprakları görünce, vallahi billahi bir hoş oluyor. Aşağılara baktıkça, nasıl anlatayım hemen AGA'ların kulları geliyor adamın aklına.. Onlar akıla gelince keyifle seyredilir mi yeryüzü? Bir de güzel renkli ki topraklar! Ama rengi batsın, üzerinde buğdayın yeşili, sarısı, insanın özgürü, ocağın mutlusu olmadıktan kelli, rengi batsın.

Ben "Hükûmet" değilim ama, kafamdan kesip biçiyorum dağı taşı, sınırlar çiziyorum, tapular veriyorum törensiz, vali olup.. Efendiye el öptürülür mü? Öptürmüyorum. Dayanamayıp bir de nutuk çekiyorum. Topraklarınız hayırlı olsun yurtdaşlarım, bu topraklar sizindir artık, sürün, ekin, biçin, yaşayın. İlkin kendi gözüm yaşarıyor, sonra yeni toprak sahiplerinin. Et-

tin bir hayır diyorum, şunlara bir de Adapazarı pulluğu vereyim, Ceylânpınar Üretme Çiftliğinden yeteri kadar misk gibi ilâçlı tohumluk.. İyice coşuyorum, köylülere parti farkı gözetmeksizin bankadan kredi de dağıtıyorum.

Fakat o ne? Uçak sağa sola yalpa ediyor, aklım başıma geliyor. Sen "hükûmet" misin be?

Uçağın adı "BEY". Bey bugün fazla kaçırmış gibi. Yolunu bilmiyor, sağa sola sataşıyor. Aman BEY, canım BEY etme eyleme görülecek işimiz var, yolumuzu gözleyen yavuklumuz var. BEY bu, elinden bir şey çıkar mı çıkar! Üstelik dil devrimi taraftarı da değil, BAY değil de BEY!

Kaç gündür gazeteye hasretim, koltukların birinde bir gazete var. Yan gele zeydi serilmiş sere serpe, sayfaları açılmış hafiften, bir ucundan da bir haber görünüyor KORE BARIŞA KAVUŞTU. Canı yürekten bir oh çekiyorum. Kore barışa kavuştuktan sonra ben haydi haydi Diyarbakır'a kavuşurum. BEY vız gelir. BEY emrediyor:

— Sigara içmeyiniz. Kemerlerinizi bağlayınız. Bağlamıyacağım işte! Ne emrediyorsun? AĞA mısın sen?

Çift teker güm dedi deydi Diyarbakır toprağına. Şimdi DOĞU'dayız.

★

Diyarbakır büyük bir yer. Diyarbakır'da zorlu bir çalışma var. Asfalt yollar, geniş caddeler, büyük oteller, mağazalar, arabalar, otomobiller, modern yapılar, çimentodan yana gözle görülür - elle tutulur - ileriye gidiş var. Sevdim birden Diyarbakır'ı. Kalelerin dışına doğru yeni bir şehir, yeniliklerle açılıp gidiyor. Havalarında TEPKİLİ UÇAKLAR, yirminci asrın ileri örnekleri...

Bir otel gördüm, Turistik Palas, ileri bir kafanın

malı.. Altında lokantası, gazinosu, berberi, odalarında telefonu, duşu, banyosu.

Bir hava alanı var, alanların en ilerisi, en güzeli... Dükkânların ışığı, gün ışıklı. Vitrinler ileri kafalardan, ileri ellerden çıkmış. Sarıyor adamı Diyarbakır, sevdiriyor kendini..

Bir TEPKİLİ UÇAK "Vıuv" deyip bulutları tepti geçti. Geniş bir bulvardayım, iki yönüm inci gibi binalar sıralı. Kafamı eğdim, eğmemle bir adım geri gittim! Karşımda iki kadın, çorapları file çorap kara renkli, gayet şık pabuçlar atkılı. İpekten siyah etek tiril tiril, bol rüzgârla cilveleşiyor.. Onun üzerinde? Ne olacak çarşaf!. Çarşafın kara peçesi var! Peçenin içindekiler yere doğru eğik! Keşki gözlerim havada Tepkili'ye asılı kalsaydı.. Yürümeye başladım. Tepkili uçak, peçeli kadın.. Peçeli kadın tepkili uçak... Uçak tepkili, kadın çarşaflı.. Çarşaflı kadın, tepkili uçak.. Yirminci asır, çarşaflı kadın.. İki tane mi al, iki tane daha, yetmedi mi? Al üç tane daha!. Daha! Daha!..

Daha daha derken yolları şaşırmışım. Kafesli pencereler, bir kulaçlık sokaktayım. Evler taş, evler soğuk, yollar karışık, evler bitişik, evlerin birinde bir ses :

— YAPPİN ALEMİN...

— Hayır, Rabbül Âlemin!.

— Yappin.

— Rabbül, Rabbüllll...

Sesin biri körpe, biri kart. Sesler kesildi, köşe başında dalıp gitmişim.. Evin kapısı açıldı, bir çocuk çıktı, yedi sekiz yaşlarında var. Ürkek ürkek etrafına bakındı. Elinde bir şey var, göğsüne bastırıyor, ardından ondan ufakça bir kız çocuğu da çıktı. Aynı poz, aynı eda. Aralıkla sekiz dokuz çocuk çıkıp çil yavrusu gibi dağılıp gittiler. Fotoğraf makinesini otelde bırakırsın değil mi? Ah mankafam, ah.. Kapıya bir mim koyup, geniş caddeye çıkmaya çabaladım, bir sokak

döndüm, karşımda otelim "Uğur Palas". "Mahalle mektebi" meğer ne yakınmışız seninle?

★

Diyarbakır'ın akrepleri de ünlü.. Kahvede bir dostumla bundan söyleşiyordum. Arkadaşım Ali, yerinden fırladı caddeye doğru koşarken bağırıyordu :

— Hey, Sofi, Sofi.. H....., H..... dursene..

Adam durdu, Aliye doğru gelmeye başladı. Otuz, otuz beş yaşlarında sakallı, esmer, kısa boylu, elinde tesbih, şalvarlı birisi. Selâmlaştılar. Biraz sonra Hamamiyle birden can ciğer dost oluverdik.. Ben dini bir gazetenin muharririydim! H..... sekiz ay öncesine kadar Diyarbakır'ın yedi kıran baş keseniymiş! Kamasını çekti mi duvarların taşlarında biler, keseceğini keser, yaralıyacağını yaralarmış! Çeşitli suçlardan tam yirmi bir sabıkası varmış! Sekiz yıl cezaevini kendine mesken etmiş. Rakıyı su gibi içer, gözü dünyayı görmez, böyle oldu mu, kendini karakolda görürmüş... Güleç, tatlı dilli bir adam Sofi H..... Sakalı simsiyah, bir tutama yakın. Konuşması, yirmi bir sabıkalı adam konuşması değil. Bilmem nerenin imamı konuşuyor sanırsınız!

Masamıza beni gören Aksaray'lı bir hemşehrim geldi. Kardeşi asker olmuş, onu Diyarbakır'a getirmiş. Zenginlik bir başka olur.. Akrep lâfına onlar da katıldılar. H..... güldü

— "Akrepten korkiyirsin?"

— "Oda lâf mı H..., ölüm patlıyor!"

Kahveci çayları getirdi. H..... bir şeker aldı, sonra:

— Ben kardaşıma şimdi okur, üflerim akrebi avucuna bile alır!"

Dediği gibi yaptı. Eline bir şeker aldı, okumaya başladı.. Okudu bitti, duasını da yaptı.

— Tuuuuu! Tüüüüü..., demesinle tükürdü şeker üstüne!.

— Hıı? Ben mi yiyeceğim bunu?

— Sen ya! Şu duayı da ezberle, DESTUR YA SEYYİT AHMET RUFAİ, DESTUR YA EHLLİ NAMUS.. İyi tut aklında.. Kardaşıma akrep bir şeycik yapamaz...

Şekeri elime aldım. Tükürüğü bol şekeri atmak mı, yemek mi gerek pek düşünmedim çünkü yemem yararlıydı! Nasıl yediğimi hiç merak etmeyin bal gibi yedim! Tükürüklü şeker, ileride görevimi tatlandırabilirdi..

Yeni asker olan hemşehrim kahveciye seslendi, şeker istedi! O da tükrükten nasibini alıverdi!..

4 Mektepten Mezun Bir Şeyh

Sofi, konuşurken kendinden geçiyor, anlattıklarına öylesine inanıyor ki insan, ister istemez söylenenlere kapılıp gidiyor. Beni pek sevmiş! (Kardaşlık) diyor, başka demiyor! Benim de kanım kaynadı Sofi'ye. Sofi belli ki, her şeye rağmen saf adam, kandırması kolay, evvel Allah, sonra Şeyhi Z.... A.....! Her kelimesinde şeyhinin etkisi gün gibi belli.

— Ah kardaşlık, sen şeyhimizi bir görecektin ki. Nur gibi adam, dört mektepten mezun, bir tanışsaydın, görecektin ne büyük, ne kâmil insan olduğunu. Bir de alçak gönüllü ki.. Çocuk elini öpmek istese, hemen o çocuğun elini öper! Şimdi hacca gitti, bu kaçıncı gidişi hem!. Biz şimdi burada konuşuyoruz ya, vallahil azim bizim nerede olduğumuzu, ne konuştuğumuzu bilir!

— Demi Sofi, aynen bilir mi?

— Hem de nasıl?

— Hayret be, aşkolsun şeyhe!

— Bir gün âyin yapacaktık. Mürit çavuşlarına haber vermiş ki herkes kendi gurubunu alsın, ben gelemiyeceğim. Millet dağılmış evlere, aralarında dünyanın yolu var. Ertesi günü konuşuyorduk arkadaşlarla. Birisi dedi ki "— Efendimiz dün gece bize uğradı." Öbü-

rü "Bize de uğradı" dedi, bir başkası da aynı şeyi söyledi! Hem aynı saatte gitmiş hepsine.. Böyle piri sultan bizim şeyh. Geçenlerde mapusa attılar, üç ay yattı, âyin yapıyorlar diye. Ah, efendimizi atmaları bizi mahvetti. Keşke ben gireydim onun yerine, bırakmazlar ki..

— Nasıl bir adam şeyh efendiniz, yaşlı mı?

— Yok canım, genç, otuz iki yaşında, dinç aslan gibi maşallah.

Cebinin dibinden bir bez çıkardı açtı. İçinden etrafı tenekelenmiş bir resimlik çıktı. Genç, sıhhatli, hafif sakallı bir adam vardı vesikalık resimde.

★

Bütün dileğim bir âyine girebilmek. Fakat bu o kadar zor bir iş ki.. Hele bir yabancı için. Ne idüğü belirsiz (!) kimselerin âyine iştirak etmesi olur şey değilmiş! Kahvede, çarşıda, lokantada, her yerde Sofinin peşindeyim. Herkes tuhaf tuhaf bakıyor bize. Sakalı çoktan bırakmışım, bıyık zaten var, bir de tesbih aldım, keyifler tayyip değil, yalnız.. Bir âyine girmeli, görmeli..

Otele gelince genç kâtip bir haber verdi, şaşırdım. Telefonda iki kere beni aramışlar! Gelince beklememi sıkı sıkı tembih etmişler. Kim arar beni Diyarbakır'da?

Sıcaktan bittim; eridim. Buzsuz bir şey boğazımdan geçmiyor! Sofi göründü, içim hop etti. Konuşmamızın bir yerinde dayanamadım

— Kardaşlık, buraya geldik, ne şeyh efendi hazretlerini görmek nasip oldu, ne zikredebildik, günümüz heder oldu. Allahaşkına bırak canım boğazıma geldi.

Sofi candan üzüldü halime, âyin işine yanaşıyor gibi, amma bir yandan da sıkı sıkı eliyor teklifimi. İlk günler fotoğraf makinesi küşkülandırmıştı.

— Peki kardaşlık, üzülme bir çaresine bakarız.

Sofi'nin kabulü şaşkına çevirdi beni!

— Ha şöyle kardaşlık, ben yabancı mıyım?

— Haşâ kardaşlık, fakat bildiğin gibi değil vaziyet, sıkıştırıyorlar tehlikeli iş, sonra müritler bilmez ki senin nasıl bir kardaş olduğunu, bilseler senin nasıl ûlema (!) olduğunu eyvallah! O zaman gel başımıza otur.

Ortalık kararınca otelde buluşacağız. İçimde kıvançla birlikte bir korku başladı. Ya gazeteci olduğumu anlarlarsa? Telefondan istediler.

— Buyrun, İlâhiyat Fakültesinden Fikret.

— Zannedersem Dünya Gazetesinden Fikret Otyam'sınız!

— Siz kimsiniz?

— Benim kim olduğum ehemmiyeti yok, sizi gıyaben tanıyan birisi. Buraya neden geldiğinizi, neyle uğraştığınızı tek tek biliyorum. İyi dinleyin yaptığınız iş-çok tehlikeli olabilir, dikkatli olun, fakat bu adamların yaptıklarını yazmak, görmek memleket için çok faydalıdır. Bu akşam âyine gideceksiniz. Ama pek kat'î değil, cayabilirler. Fakat size bu imkânı sağlamaya çalışacağım, şimdiden lâzım gelen hareketlere giriştim!

— Ama beyefendi siz kimsiniz evvelâ?

— Dedim ya bir dost.

Telefon kapanıverdi! Bir Ali Cengiz oyunudur başladı, işin yoksa düşün dur!

Ortalık çoktan karardı, ne gelen var ne giden! Adamımın gideceği kahveleri dolaştım, koydunsa bul! Otele geldim, kimse aramamış. Genç kâtibe tembih ettim

— Saat bir buçuğa kadar gelmezsem polise haber ver!

O'nu ben arayacağım. Bir arabacı seçtim yaşlı başlı adam. Sofi'yi tanır elbet. Nitekim tanıdı da. Ama evi barkı yokmuş, kimbilir neredeymiş. Başladı anlatmaya. Eskiden bekçiymiş, aradığım adamın elinden neler çekmiş. Bir keresinde yakalamak isterlerken dört metre duvardan aşağı bekçinin üzerine düşmüş, yine

bir şey olmamış, yedi canlının biriymiş! Karanlık dar sokaklardan Mardin Kapısı denilen yerin sağına saptık, ilerledik. Evlerin ışığı sönmüş, ortalık zifir gibi karanlık. Arabacı indi, kale dibinde bir evin kapısını çaldı, sordu, yokmuş. Aramalar hep boş! Otele yaklaşırken rahatladım, telefondaki "dost" keyfimi kaçırdı, cesaretimi kırdı.

Sandalyeye serildim, arabacıya tembih ettim görürse göndersin diye. Tembihimi dinleyen sakallı birisi, tepeden tırnağa süzerek, iskemlesini yaklaştırdı

— Esselâmün aleyküm.

— Aleyküm selâm..

Adam bir müddet durdu, inceledi, iyice yaklaşarak:

— Sofi'yi niçin ariysin?

— Bir işimiz vardı, nasip değilmiş.

— İstanbul'dan gelen kardaş sen misin?

— Benim, neden sordun?

— Gönlün bizimle iberabermiş, methini işittik. Ziyaretmek istermişin, başım sana kurban! İstersen kalk gidelim.

Kalktım. "Allahım sen büyüksün." Adam sakalını sıvazladı, dar bir sokağa daldık, konuşmuyoruz. Sokaklar döne döne gidiyor, karanlık içimi ürpertiyor, korku iyice sardı! Nereye gidiyoruz, kimdir bu adam, yoksa belâmı buldum mu? İş işten geçti gayrı. Bütün umudum bir buçuğa kadar dönmezsem polisle...

Rufaî Âyininde Neler Gördüm?

Adam, kendi kendine mırıldanıyor. Bir şey soramıyorum. Arada sırada "— Ez kurban, ez kurban.." dediğini anlıyorum. Yâni, "Kurban olayım!" diyor. Aman hepsinden vazgeçtim, ne sen ne ben kurban olalım. Kale gibi bir evin önünde durduk, kapısı demir, kocaman birşey. Cebinden kapıya yaraşır bir anahtar çıkardı, açtı.

— Buyur kardaş gir, kardaşlarımız bizi bekler!.

Elinde lâmba, birisi göründü, kürtçe birşeyler konuştular, ışık tutan önde, merdivenler çıktık, taşlıklar geçtik, genişçe bir odaya girdik. Bir yığın sakal var! Dizilmişler, ellerinde tesbihler. Ortada minder üzerinde oturana ilerliyen "kardaşım" bana da bir işaret çaktı, onun yaptığı gibi minderde oturanın elini öptüm! Yine kütçe konuşmalar başladı, bakışlardan anlaşılıyor, söz bana ait. Ayakkapları çıkartıp bir köşeye kıvrıldım. Minderden bir "Merhaba" yükseldi, sağ eller göğüse giderken merhabalar da peşi sıra. Fazla ses yok ortalıkta. Şeyh mürit çavuşu, minderden kıpırdadı, ta içinden yürekten "Ya Allaaah" çekti, etrafında halka oldular, beni getiren "kardaş"ın yanına sokuldum

— Ya sofi, Seyyit Ahmet Rufaî Hazretimizin kudretine inanmıyanlar var haşa, onlara anlatabilmem için, şiş, dambuz sokulmasını görmek isterim, ne dersin?

— Mümkündür, sen de inanmamış ol, zira inanıp da bu işi yapmak haramdır.

Şeyh hafif hafif konuşmamızı takip ediyor. Birşeyler söyledi, yalnız "Estağfurullah Azim"i anladım.

Hafifçe "Estağfurullah Azim" çekilmeğe başlandı, tesbihlerin taneleri elden geçiyor, heyecanım son haddinde. Benim tesbih 29 luk, yetmedi! "— Destur ya Allah, destur ya Resullallah.." Destur ya'dan sonra birçok isimler sayılıyor. Hazreti Ömer, Hızır Aleyhisselâm, Abdülkadir Geylâni, Şeyh Veysel Karanî.. Hangi birini akılda tutarsın? Bir tanesi tef gibi birşeyle tempo tutuyor, bir mırıltı, bir düzen, bir kendinden geçiş. Yanık bir ilâhi. Erbane denilen tefin muntazam vuruşları, gözler kapalı, benden başka sallanan vücutlar.. İlâhî, o kadar içter, o kadar duyularak söyleniyor ki tarifi imkânsız!

"Bulurlar ol Hüdayî
Ararlar Muhammedi Mustafaî
Destur Ya Seyyit Ahmet Rufaî"

★

Fatiha okunurken birisi kalkıp lâmbayı kıstı, gölgeler karıştı, bunaltıcı, kasvet verici, korkunç bir hal geldi odaya..

Yüksek sesle, defalarca Bismillâhirrahmanirrahîm çekildi. Bütün başlar, sağdan sola giderken tekrar başlanıyor, mütemadiyen tekrar, mütemadiyen hız, şaşıran yok içlerinde!. Sonra Lâ ilâhe İllâllah, Lâ İlâhe İllâllah, Lâ İlâhe... Her hecede başlar aynı yerde, sallantı coşkunluk arttı arttı, yeniden başkasına geçildi! Aynı anışın defalarca tekrarı ne asap bırakıyor, ne tahammül!

Sanki göğsümde binlerce kişi tepiniyor, boğazımı sıkıyor! Kaçayım dedim bir aralık, kaçayım hazır hepsi kendimden geçmişken, ayaklarım hareketsiz kaldı. nasıl etmeli? Zikir bitmek bilmiyor, karşımda oturan hepsinden coşkun, yüzü gittikçe değişiyor, ağlıyor mu gülüyor mu belli değil, adeleleri gergin, dudakları tir tir titriyor. Esma çekmeye başladılar. İki dakika geçmedi, topluluk cereyana kapılmışa döndü, durmuyorlar, çılgınca bir tepiniş, hareket, Allah dedikçe yer yerinden oynuyor. Hıçkıranlar, feryat edenler, karşımda oturan kişi yerlerde sürünüyor, tükrükler saçıyor etrafa!. Pişmanım, bin pişmanım geldiğime. Bir çıkabilsem dışarı aklım, fikrim dışarı kaçmakta! Beni de bir korku dalgası kapladı.

Çavuş yerde sürünerek sağ yana eğildi, öylesine ağır, soğukkanlı hareket ediyor ki şaşırmak ne kelime! Kuvvetli eliyle adamın ensesine yapıştı, parmaklarının halinden mengene gibi sıktığı belli. Sağ elini adamın sırtında gezdirirken seslendi

"— Destur Ya Seyyit Ahmet Rufaî, Destur ya Seyyit Ahmet Rufai, Destur Ya..."

Adam hâlâ titriyor, şeyhin elini öpmeğe uğraşıyor, ağzı köpük içinde. Şeyh hem okuyor, hem sıvazlıyor sırtını. Devam ediyor bu hareketlere, faydalı olsa gerek, zavallı adam rahata kavuşuyor gittikçe. Bir kena-

ra çektiler. Başı sağda, gözleri dönmüş, mırıldanıyor. Ötekiler kendi âlemlerinde, yerlerde sürünen var, amma böylesine değil. Şeyh çavuşu,minderin altından birşey aldı, avurduna vurdu çıkardı, vurdu çıkardı. Hafif, solgun ışıkta bir pırıltısı var elindekinin. Durdu eline tükürkü, her zaman tekrarlananı okudu :

— Destur Ya Seyyit Ahmet Rufai... Tükürüğü yanağına sürdü, uğdu. Gözleri şimşek gibi bana bakıyor, ter sardı her yanımı. İster misin dedim, adam bir de bende denesin! Düşünmesi bile dehşet veriyor, ürpertiyor.

Tekrar fatiha okundu, ortalığa sessizlik geldi, lâmba açıldı. Kimsede çıt yok, yerde üç kişi uyur gibi yatıyor, onları da dürtüklediler..

Sanki biraz önce yerlerde sürünen, çırpınan insanlar bunlar değil.. Uykudan uyanmış gibi bir aptallık var üzerinde.

★

Dışarıya çıkınca ürpertim arttı, oysa hava yine sıcak. Saat bire beş var, Sofi Murat, başını sallıyarak :

— Nasıl? dedi. Bu birşey değil, bu birşey değil. Sen asıl şeyhimizin bulunduğu zikrimizi gör. Ya Allah, Ya Allah.. Kışın gelmeliydin, kırk elli kişi birden otururuz. Havalar sıcak, mürit kardaşlar işlerinde, her biri bir yanda. Bu olmadı, kışa gel.

— İnşallah nasip olursa! Fakat iyi cesaret ediyorsunuz, bizi pek sıkıştırırlar da..

— Burada da öyle, geçen sene serbesttik, ne zaman Şeyh Efendiyi "tevkuf" ettiler, eskisi gibi toplanamıyoruz. Seyrek oturuyoruz şimdi, her sefer başka bir yerde.

★

Caddeye çıktık. Sofi Murat durdu; elini omuzuma koydu

— Talihin varmış kardaş dedi. Bunu da görmüş oldun, tavsiyen olmasaydı zordu zikretmen!

— Kim tavsiye etti?

— Mazur gör, tembihliyim, haydi Hüdaya emanet ol..

İki elimi sıkıca sıktı, ayrıldık. Aklıma telefonda söylenenler geldi, kimdi bu adam?

★

Korkunç bir uykudan sonra yine telefon!. Memnun olup olmadığım soruluyor. öğleden sonra Mardin kapıya gidersem mahalle mekteplerinin mariffetlerini görebilirmişim, çat kapanış! Kimse değil, bu deli edecek beni!

Tarifi üzere orada oldum. Yüzlerce peçeli çarşaflı kadın, genç, ihtiyar, çoluk çocuk akın akın mezarlığa geliyorlar. Etrafıma çocuklar üşüştü

— Amca yasin okuyayım, yasin okuyayım, verirsen ver..

— Okuyayım mı dayı, yasin ister mis'n?

Çoğu kız bunların, yaşları 8 - 11 arasında. Boyunlarında işlemeli kılıflar içinde Kuranlar sallanıyor. Üstleri başları perişan. Kızlar takunyalı, önüne gelene saldırıyorlar:

— Yasin, yasin isteyen.

Yasin satılık mıdır? Yasin ticaret eşyası mıdır? Burası mezarlık değil, Din Pazarı. Burada duyduklarım, gördüklerim hasta etti beni...

Liseye, "Kilise" Diyen Zihniyet

Yanıma dokuz on yaşlarında gözleri çapaklı, cerahatli bir çocuk yanaştı

— Ölüne yasin okuyayım mı emmi? Sesim güzeldir, en iyi ben okurum, n'olur okuyayım, ne verirsen ver! dedi.

Gelişi güzel bir mezar gösterdim. Dört çocuk daha gelip, kolumdan bacağımdan çekiştirmeğe başladılar!

— Biz de okuyalım, n'olur biz de okuyalım!.

Onları da oturttum. Beşi de boyunlarına asılı tor-

balardan Kur'anları çıkardılar, mezar taşına dizildiler. Hızlı hızlı başladılar okumaya. Gözleri cılk yaralı olanı bir yandan da elinin tersiyle gözlerinin cerahatini siliyor, atladığı yerleri bırakıp arkadaşlarına yetişiveriyor! Kızlar güya elindekilere bakıyor, gözleri kalabalıkta. Çocuğun birisine

— Kes, dedim. Sen kes! Azıcık konuşalım.

Hepsi sustu, işaret ettim, devam ettiler. Konuştuğum çocuğun adı Zülküf. Zülküf on yaşında, okula tam altı gün gitmiş! Sonra 'mahalle mektebine" başlamış. Asıl mektep orasıymış, okul gâvur icadı, dinsiz yuvasıymış. Halbuki hocadan ders alırsa o da hoca olur, çocuklara din dersi verip dinlerine hizmet edermiş, Allah yolu başka, okul yolu başkaymış. Adının Burhan olduğunu söyleyen trahomlu çocuk, yasini falan unutup lâfa karıştı

— Ben dörtten beşe geçtim abi, ben hoca mektebine de gidiyorum.

— Nasıl yetişiyorsun ikisine?

— Nasıl yetişecem, sabah beşte hocaya giderim, oraları siler süpürürüm, iki saat okuruz, oradan çıkıp okula giderim! Anam bacımla beni erkenden uyandırır, bacım uykucunun biri, bi de inatçı ki.. Tutturdu ben hoca mektebine gitmem diye! Anam zorla gönderdi üç gün İlk günü güldü diye hoca kulaklarını çekti! Hem dedi ki "sen buraya gelmek istemiyor muşsun, maksadın kâfir olmak mı? Seni dinsiz seni, cehennemde yandığın gün anlarsın ama iş işten geçer, okula gitmeyip her gün buraya geleceksin, bir gelme gözünü oyarım senin." Bacım bi korktu ki, akşam eve gelince anamdan bi de dayak yedi, süründü yerlerde. (Öldürün beni oraya göndermeyin, ben okul'a gideceğim, tövbe gitmem hocaya, tövbe gitmem! Dövdü beni sakallı adam, gitmem oraya.) Hoca iyice kızdı, her sabah bana sorar (Bacın

yine niye gelmedi?) (Hoca efendi derim, gelmiyor ki bi türlü, anam kemiklerini kırdı, istemem gitmem oraya diyor!)

— Çok mu dayak atar hoca?

— Amanın, dersi bi bilme de gör! Yatırır yere, ayağına ayağına değnekle girişir! Kızların avuçlarına vurur, eğer yaramazlık edersen bodruma kapatır. Bodrum karanlık, içi akrep dolu, cehennemin küçüğüymüş orası! Cehennem de ateşler, katran kazanları kaynar, eğer hocanın parasını zamanında vermezsek, hoca bizi cehenneme havale edecek, orada zebaniler uzun tırnaklarıyla boğazımıza yapışıp hocanın hakkını soracak! Sonra da katran kazanına atacak. Eğer dünyada bir sevabımız varsa, günahımızdan düşülecek.

— Senin anan baban var mı?

— Anam var ya üvey babam da çalışır anam da. Ben paralarımı anama veririm, anam saklar. Yasin okuya okuya dokuz yüz kırk kuruş topladım abi. Anam bayramda elbiselik alacak.

— Okulu bitirince ne olacaksın?

— Zabit olurum, toktur olurum, olurum ya evvelâ Kilise'ye gitmek lâzım, onun için beşi bitirince medreseye gidip okuyacağım!

— Ne Kilise'si be?

— Baya Kilise, büyük Kilise'ye!. Hani şurdaki büyük mektep var ya orası işte, orada herkes gâvur oluyormuş gidince, hoca efendi dedi ki "Müslüman olan oraya gitmez." Gidip de niye gâvur olayım? Benim ağabeyim de hoca mektebinden mezun, şimdi Bingöl camiinde imam, ben de yarın bi imam olurum biter. Bacım Aysel cehennemde görür gününü.

Kilise dediği yer T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Diyarbakır Lisesidir! Hükûmetin lisesi, hocanın kilisesi, kahveden değil, yobazdan gelir sesi. Oturmuş kumar değil körpe beyinlerle oynar, bilimle oynar, bilim oyuncağı ile oynar, kafanın en eskisi, zehirlisi!.

Kalkıp yasincilerin hakkını verdim. Bu bütün bir liraydı, kıza dedim ki

— Bozuk yok, sen büyüksün, bozdur parayı yirmişer kuruş dağıt.

Ayrıldık.

Mezarlık bekçisi Abdülkadirle tanıştım dolaşırken. Şuradan buradan konuşmağa başladık. Zülküf A.... koşarak geldi

— Abi be, hani bizim paralar?

Ne parası?

Kız vermiyor bizim paramızı, gelsene ağabey, kız kaçıyor!

Bekçiyle beraber hak yiyen kızın peşine düştük! Bekçi dert yanıyor bunlardan. Mezarlığın altında bir benzinci varmış, benzin almağa gelen makinelerin muavinleri yasin okutacağız diye mezarlıkta kızları sıkıştırıyormuş, belediye reisine durumu anlatmış, tedbir almışlar, fakat başa çıkamıyorlarmış!

Mezarlıkta bir tekke var, çarşaflı kadınlar, ağlaşıp ağlaşıp, yüz sürüyorlar taşlarına, adak adıyorlar. Meczuplar şifa için getiriliyor, hummalı bir faaliyet var burada! Taşların arasından usulca resim çekebildim.

Hak yiyen kızı bulduk, zorla parayı alıp taksim ettik, fakat birisinin yine beş kuruşunu iç etmiş, çocuk peşimden gelip ağladı! Beş fazla verip susturdum çocuğu. Sümüklerini yalaya yalaya yeni bir müşteriye ilerledi

— Yasin, yasin okutan, yok mu yasin okutan, sudan ucuz.

★

Burada dört mezhap var: Maliki, Hanefi, Şafii, Hambeli. Bunlar ayrı ayrı şartlarda ibadet ediyorlar. Bir cami içinde olmalarına rağmen imamları bile ayrı!.. Gezdiğim yerlerde hiç rastlamadım buna, Şafiîler evvel kılıyor namazlarını, sonra Hanefîler, Malikîler ve Ham-

beliler yok denecek kadar azalmış. Bu mezhepler, kişilerin gündelik yaşamalarına, hukuklarına dahl işlemiş! Örneğin miras meselesinde, usulü şer'î üzerine bölüm oluyor! Buna her iki tarafta karşı gelmiyor! Fetvayı müftüler, fakihler veriyor. Eğer ihtilâflı bir işse müftü, fakih halledememişse son çare mahkemede!

Bir iki kitap okuyan açıkgöz sakalı koyuverdi mi başlıyor sömürmeye.. Adı Şeyh oluyor, silâlesi Peygamberden geliyor! Olmıyacak iş gibi görünen bir olayı, evirip çevirip mucize gibi gösterip hayran topluyorlar etraflarına! Müritler gittikçe çoğalıyor, çoğalıyor, çoğalıyor. Mürit çoğaldıkça gelir de çoğalıyor yanı sıra! Hediyelerin sonu gelmiyor, kişi şeyh için çalışıyor artık. Canı, malı, ırzı hepsi muhterem şeyh efendisine! Şeyhin marifeti ne kadar çoksa hayranı, geliri bir okadar artıyor!

Bir örnek ister misiniz? Akrep üstüne (!) iş gören bir muhterem şeyh şekere tükürür yer, akrebi eline alır. Akrep artık ona bir şey yapamaz, müritler hayran, müritler şaşkın, müritler şeyhin kudretine vurgun! Akrep aynı fikirde olmamalı ki bir yolunu bulup kuyruğunu kıvırmasiyle şeyhin avucuna zehirini akıtır! Akrebi herkes avucuna alabilir, yalnız sırtına basmamak şartiyle.

Akrebin zehirini avucuna yiyen şeyh, bozuntuya vermez, çünkü etrafı kalabalıktır! Fakat canı yanar, şeyh dişini sıkar. Gösteri bitmiştir, şeyh hemen lâzım gelen şeyi yapar nafile. kol kütük gibi şişmiştir! Doktora, kilise mezunu diplomalı doktora koşar :

— Aman doktor, kurtar beni, ayağının turabı olayım. Bir duyulursa mahvolurum.

Doktor, serumları yapar kurtarır şeyhi. Bu şeyh hâlâ Diyarbakırdadır, doktorda. Fakat kuvvetli, kudretli (!) şeyhler de vardır, hem de milletvekili.....

Şeyh Selim'in Oğlu Salim'le Bir Görüşme

Telefon meleğim yeni bir haber verdi

— Hezan Nahiye Müdürlüğüne ikiyüz metre olan bir medreseyi herhalde ziyaret etmek istersin!

★

Devletin, otomobile sürat bağışlayan yolunda akıp gidiyoruz. İki yanımızda bodur ağaçlar, harmanlar, akar sular ve jeep'e yadırgı, yadırgı bakan köylüler.. Döndük dolaştık, bulamadık bucağın yolunu!..

— Ria Hezane kijane? (1)

Köylü el, kol, kafa yardımıyla uzun bir tarif yaptı, sonra

— Avriya karşı koda dere, dedi. (2)

Gösterdiği yer, iki sırt ötedeydi. Devlet yolundan ayrılıp, sağa saptık, keçi yolu başladı!. Keçiler gibi taştan taşa, ark atlaya atlaya bir köye geldik.. Anadan üryan çocuklar dere içinde mandalarla birlikte serinliyorlardı, sudan çıkıp her biri otomobilin bir yanına asıldı, köyün ucuna kadar yarının Adem babalarıyla yolculuk ettik!.. Karşı tepedeki aralıklı evler, ağaçlar, keçiler yaklaştı, aradığımız bucağa geldik.

Şeyh Muhammet Efendiyi sorduk, çağıralım dediler. Kocaman bir kerpiç evin altındaydık. Beş altı kişi kerpiçle sıva yapıyorlardı. Genç, sarı sakallı, üzerinde sadece akdon, mintan olan bir delikanlı selâm verip yaklaştı

— Buyurun yukarı çıkalım, Şeyh şimdi gelir.

Şeyh gelmedi ama, göbekli, başında külah, elinde tesbih uzun boylu birisi merdivenlerden ağır ağır indi, selâmladı, yol gösterdi, büyük binanın dört basamağından çıktık, kaş göz arasında serilen kilimin üzerine oturduk. Bir oda aralığında set üzerinde başında turuncu sarık, aksakallı, gözlüklü bir ihtiyar oturuyordu.

---

(1) Hezana nereden gidilir

(2) Şu karşıki yoldan.

Gür kaşları tel tel, sakalının rengiydeydi. Çok sert bakışlı bir ihtiyardı bu.. Önünde bir rahle vardı. Oturduğum yerden ötesi görünmüyordu... Rahlenin karşısındakileri görmek için çareler düşünmeye başladım. Muhakkak resim de çekmeliydim.

Şeyh Selim efendinin büyük isyanda hükûmet kuvvetleriyle iş birliği yapıp Şeyh Sait'e karşı geldiğini biliyordum. Konuştuğum zat Şeyh Selim efendinin oğlu Salim Aydın'mış meğer!.. Burası hakkında bilgi verdi..

Eskiden Derülerzen diye bir kilise varmış, zamanla Hezan olmuş, bucağın ismi buradan geliyormuş. Yüz ev kadar var. Karşıda uzayıp giden Fis ovası; bu da ismini eski (gâvur) kırallarından Dakyanos'un kaleye yakın bir kasabası Efsus'tan almış. Sohbetimiz Şeyh Sait'e geldi dayandı. Şeyh Sait, isyan başlangıcında, Şeyh Selim efendinin yanına gelir. Selim efendi otuz köye söz geçiren bir şeyh. Şeyh Sait attan iner

— Selim efendi, Selim efendi, der. Biz hükûmete karşı kıyam etmişiz, şeriat elden gider. Bu hükûmet dinimizi imha etmiş, büyük tahribat yapmıştır. Kuvvetlerinle bize iltihak et.

Şeyh Selim cevap verir

— Hayır, bunlar ülel emirdir. Peygamber efendimizin yardımcısıdır. Bunların emirlerine muhalefet etmek Hallâk-ı Aleme ve Peygamber Efendimize muhalefet etmek demektir. Mahşer gününde Peygamber Efendimiz yakanızı tutar, niye bu kadar ümmetimizin mahvına sebep oldunuz, diye dâvacı çıkar, siz ise ne cevapta bulunursunuz? Sizin takip ettiğiniz işin sonu vahşet olur. Hükûmet kumandanları, askerleri, gece gündüz dinimizi muhafaza etmektedirler. Mustafa Kemal Paşa Hazretleri Elhamdülillâh dinimizin fedaisidir. Vaz geç bu işten, sonu iyi değildir. Dinimize ve dünyamıza zararlı olur.

Bu ara Şeyh Sait'e çay ikram ederler, reddeder :

— Selim efendi, der. Bunu size bırakmam, bunu bilesiniz.

— Hükûmetin sayesile, Allahın avn-ı inayetiyle, Peygamber Efendimizin himmetiyle bir şey yapamazsınız. Sen de bunu bilesin!

O sırada atı da kendisi de kan ter içinde, tepeden tırnağa silâhlı bir şâki gelir. Şeyh Sait'e "Şeyhim, kuvvetlerimizle Hükûmet kuvvetleri Fis ovasında tutuştular." Şeyh Sait derhal atına atlar, sinirle uzaklaşır.

Hükûmet bunun üzerine Şeyh Selim'i ve köylüleri silâhlandırır, muhafaza eder. Şeyh Sait'in şerrinden korur. Şeyh Selim efendi bütün civar köyleri kendi etrafına çeker, nasihat eder, Şeyh Sait'e uymamalarını sağlar. Zamanla Ankara ile temasta bulunan Şeyh Selim efendi takdirnameler ve madalyalar alır.

Şeyh Sait'le Şeyh Selim Efendinin konuştukları çıkmanın resimlerini çekmek için kalktığım zaman, muradıma erdim! Ak sakallı, hırçın bakışlı sarıklı ihtiyarın karşısında kasketleri ters dönmüş, minder üzerinde oturan on tane delikanlı gördüm! İhtiyar Arapça ders veriyordu. Talebelerin bazılarına sualler soruyor, cevap alamayınca sinirleniyordu. Burası yıllardır faaliyette bulunan bucak müdürlüğü binasına üç dakika uzaklıkta ünlü Hezan medresesi idi! Sonraları kerpiçle sıva yapan kimselerin öğrenci olduklarını öğrendim. Bunlar Gaziantep'ten, Maraş'tan, Urfa'dan, Diyarbakır'dan ve yurdun çeşitli yerlerinden öğrenime gelen kanunsuz eğitim kişileriydi. Selim Efendi, yemeğe alıkoydu, ikramda bulundu. Bir duvar öteden medrese öğrencilerinin ayınları gayınları çatlatan sesleri geliyordu.

Bir punduna getirip sarı sakallı, Maraşlı talebeyle konuştum. Dersleri pek ağırmış. On yılda, - Mo'la müsaade ederse - mezun olurlarmış. Dersleri Mantık, Vadi, Akide, Maani, Sarf, Nahv, İstiare ve sairemiş. Şimdilik yirmi kişilermiş. Kışın çok şükür otuz beşi bulur-

larmış! Medrese hocaları, Molla Hüseyin, çok âlim, çok fazıl, ilmi ve imanı bütün bir adammış. Yazın sıcak olduğu için, Şeyh Sait'le Şeyh Selim efendinin konuştukları yerde yatarlarmış, Yataklar, kilimler üstüste duruyordu. Kışın ise, içeride yerde ve ranzalarda istirah buyururlarmış. Gaz, yiyecek, Şeyh Efendiden hattâ köylüler tarafından temin ediliyor! Boş zamanlarda, elde kürek, mala, çamurla medreseyi onarıyorlar. Bir tanesi usulca yanıma yaklaştı, istirhamda bulundu! Şeyh Efendilerinin bir resmini çekmemi istiyormuş. Şeyh, olmaz der gibi kafasını salladı. Ne onun, ne de benim dileğim oldu. Medreseden çektiğim resimler yeterdi. Şeyh, aydın görünüyor. Ona İlâhiyat Fakültesi kitaplarını takip edip etmediklerini sordum. Cevap vermedi! Yalnız, Bucak imamının radyodan hazzetmediğini, radyo sesi duyduğu zaman gidip aptesini tazelediğini yakınarak anlattı. Böyle geri kafalılık olur muymuş?

★

Dönüşte, Firdevsî köyüne uğradık. Bir tane Türkçe bilen kula rastlamadık. Resim çekmem bir hadise oldu. Sopalarla kovalıyanlardan zor kurtuldum. Devlet Yoluna çıktığım zaman ferahladım.

Hükûmet (Baba) olduğuna göre (Ana) ilk öğretim olmalı, bol bol okul doğurmalı. OKUL..

"Kırklar" ve "Üçler" Tekkesi

"Eski" evlerden birinin içini görmek için "eski" ailelerden birinden ricada bulundum. Gördüm. Taşlığa oturup soğuk ayranlar içtik. Yarenlik arasında ihtiyar bir hatun Diyarbakır'ın nerelerini gezdiğimi sordu, başladı anlatmağa. Anlattıklarının bazılarını önce de duymuştum. Bilhassa kadınlar arasında hurafeye inanç fazla buralarda. Kadınların çoğu bulutlu havalarda göklerip açılıp, meleklerin kanatlarıyla göründüklerini yeminle söylüyorlar.

Dicle'nin karşı sahilinde mukaddes olan Kırklar

oturuyor. Kırkların alâmeti farikası "yılan"dır. Müminlere yılan şeklinde görünüp, dileklerini sorarlarmış, eğer dilek olacaksa, dillerini çıkarırlarmış! Ziyaretçisi pek bol. Biraz ötede "Üçler" var. Üç pîrî fani... Adak adanıp dilekte bulunuluyor. Fani pîrlerden bir tanesi adakta bulunana ismiyle hitap ederse dileğinin olacağına yoruyorlar. Pîrlerden bir tanesinin adı Yemliha. Ev sahibi kadın Yemliha ile konuştuğunu yemini billâh söylüyor!

— Görmüşüm Yemliha'yı, konuştum. Halimi anlattım. Horoz adamamı söyledi.

Oğlu ise anasının sözlerini kemali ciddiyetle takip ediyor, baş sallıyor. "Doğrudur vallahı, Şeyh Abdülkadir de konuşmuş" diyerek onaylıyor anasının sözünü...

Zaten Şeyh dediyse, tamamdır mesele. Şeyhlerin saf, cahil! halk üzerinde o kadar etkileri var ki, onlar tarafından kandırılmalarına, soyulmalarına ses çıkarmak şöylo dursun, haşâ Hak Teâlânın buyruğu gibi karşılıyorlar!

Şeyhler doğunun herşeyidir adeta. Binlerce cahil, saf, garip insanın yönetmenliği alabildiğine sömürmeleri onlara vergidir. Şeyh bir emirle bir insanın vücudunu ortadan kaldırtabilir; böylesine etki sahibidirler.

Şeyhlerin bu derece etkisinden de siyasî yönden faydalanma maalesef var. Onların bu azgınlığı, sorumsuzluğu, rezaletleri zamanla kendilerine verilen sözlerden ileri gelmektedir. Müritler silâhlıdır. Zaten Doğu'da silâhsız kimse yok gibidir. Bir Şeyh ,silâhlı kuvvete sahip bir kişi demektir! Hemen hergün, toprak yüzünden, kan dâvası yüzünden ocaklar sönmektedir. Güvensizlik, halkın rahatını iyice kaçırmıştır.

Doğu bölgesinde bir gezi yapan İç İşleri Bakanı Ethem Menderes'e durumu acı acı anlattılar. Bilhassa toprak ve silâh meselelerinin bir düzene konmasını, hem de tez elden istediler. Medrese, mahalle okulları kıyafet kanunsuzluğundan bahsettiler. Arap harfli eği-

timin çoğaldığından haber verdiler. Bu sırada gözüm dilekleri not eden yavere ilişti. Notları ufak bir deftere sağdan sola doğru çiziştiriyordu!

Sayın Bakana, gezetem için sormak istediğim birkaç soru ağzımda kaldı. Bakan

— Görüyorsunuz şimdi seyahatteyim, hiçbir şey bilmiyorum. Siz bilirsiniz ki ben hiç konuşmam.

— Ama efendim, hiç olmazsa bir tanesini sormama müsaade buyurun.

Bakan gülümseyerek

— Siz sual sorun, ben de sizi okşarım, deyince vazgeçtim. Zira Bakana dert yanarlarken, jandarmaların köylüye dayak attıklarını da söylemişlerdi. Sual sormamayı, okşanmaya tercih ettim.

★

Diyarbakır Baro Başkanı Muhittin Çağıl'la konuştum. Uzun süredir Diyarbakır'da bulunan, bölgeyi her yönden iyi bilen aydın başkan'ın sözlerini merak edersiniz sanırım. Avukat Çağıl diyor ki

"Adına Şar dediğimiz Diyarbakır da dahil, bu bölgenin her yönden özel bir önemi vardır. Bu bölgede yer yer mahallî kuvvetler, maddî ve manevî nüfuzlar birer otoritedir. Halkın dinî hislerini muhtelif telkin ve tesir konusu yapan çalışmaların, yarına ait vahameti karşısında hükûmetin çok dikkatli bulunması şarttır. İleri ve iyiye gidişe, medenî akışa karşı, türlü söylentilerle metodik bir şekilde gayretler sarfedilmektedir.

Yer yer basit gibi görünen bu durumun, aynı şekilde devamı, dâvayı, dâvanın özünü zedelemek istidadındadır. Tezahürler kıyafetlerle başlamıştır. Şalvarların, peçelerin çoğalması, gizli ve zararlı tedrisatın artması, hemen mevcut ilkokullara paralel olarak medreselerin vücudu da dikkati çekmektedir. Silâhsız değil köy, tek köylü yoktur.

Ağalık, yer yer Osmanlı Devleti zamanındaki durumu almıştır. Her birinin muhiti, bir nüfuz sahası

vardır. Bu durumun hiç olmazsa ikinci bir nesle geçmemesi için çok etraflı, muhakkak çok masraflı partiler üstü bir düşüncenin değişmez programıyla, ilkokul seferberliği, hayati bir ihtiyaçtır. Bu yapılmadıkça ne denirse denilsin manevî bağ her gün biraz daha zayıflamaktadır. Bu çok acı bir hakikattir, fakat ne yapalım ki özün ta kendisidir.

Muhit iyi ve partiler üstü bir telkin ihtiyacındadır. Köylüyü mücerret seçim kuvveti olarak ele almak, onu ve gerilik hislerini kucaklıyarak tavizli görünmek iktidar için ne kadar zararlı ise aynı düşünce muhalefet içinde zararlıdır.

Bu muhitte şeyh ve ağa kuvvetinin mutlaka sıfıra indirilmesi şarttır. Amme hizmetlerini vatansever his sahiplerinin ehliyet ve ihtisasına vermek ve yalnız bu vasfın her hizmette vücudu düşünülmek icap etmektedir. Şark, ordu gibi, ziraat kalkınması gibi, okulsuz köy bırakılmıyacak hale getirilmedikçe her çalışma beyhudedir."

★

Gezdiğim, gördüğüm her bölgede, bilhassa Doğu'da siyaset şeyhlerin, ağaların parmaklarının ucundadır. Şeyh'i tutan oy'u tutmuştur. Bir şeyh, bir ağa demek, müridi kadar, kölesi kadar oy demektir.

Şeyh Sait'in kardeşi Şeyh Tahir'in gezici vaiz olduğunu söylediklerı zaman, beni ve gazetemi kötü duruma sokmak için düzenlenmiş bir iş olduğunu sandım. Soruşturdum, doğruymuş. Aydın topluluk şaşıyordu. İlk işim gazeteye bunu telgrafla bildirmek oldu. Haber gerçekti! Yanlış hesap, iş, Ankara'dan son sür'atle döndürüldü. Sevinen sevindi buna.

Telefon dostu yine aradı. Çok memnun olmuş bu olaya. "Yahu, dedi. Bir de silâh alıcısı olsana!" Bu dost nasıl dost? Kimbilir Ne iş yapar? Ne yer, ne içer? Kafamı allak bullak etmesi bir yana, her dediği çıkıyordu. Yararlı oldu.

Silâh almağa kalktım. Kaçakçı pervasız bir adam. Silâh ortada yok; markası, çapı, bir de fiatı dönüyor alış verişte.

— Mavzer lâzım olsa bulabilir miyiz acaba?

— Ne mal istersin?

— Ucuz olsun yeter. Neler var?

— Rus malı, İran malı, bir de Kırıkkale!

Hepsine şaştım. Kırıkkale sınırlarımız içinde değil miydi? İleride almak üzere ayrıldım. Fiatlar 600 - 750 lira arasında. Mermiden yana da sıkıntı yokmuş. Çapını söyle, parayı bastır, al kemer kemer..

★

Öte yandan, hükûmet silâh toplama faaliyetine geçmiştir. Köy köy aramalar yapılıyor, silâh toplanıyor. Ard niyetliler her iş gibi, bunun da kolayını bulmuşlar. Eski, kullanılmaz durumda tüfek alıp, bunları teslim ediyorlar. Eski silâh yenisinin yarı fiatına gidiyor. Gidiyor ama, kanun silâhın çeliğinden üstündür.

★

Hamani Sofi ile kararlaştırdık. Veysel Karanî'nin tekkesini ziyarete gideceğiz. Tekkeyi yedi kere ziyaret eden, hacı olurmuş. Biz bir kere gidelim de, altı borcumuz kalsın.

Bu Gece İki Yüz Ya Settar Çek

Trene bindik, Kurtalan'a gidiyoruz. Hamanî kıvanç içinde. Nasıl sevinmesin, beleş bir gezi yapacak Veysel Karanî hazretlerinin tekkesine...

Üçüncü mevkiin tahta sırasına dikiliveren Sofi, belinden kuşağını çıkardı serdi, namaza durdu. Şapka tersti zaten. Namazını eda etti. Yol arkadaşlarımız yaşlı başlı kişilerdi. "Namaz nerede kılınır?" "Namaz nerelerde kılınmaz?" tartışmasıyla yolu yarı ettik!

Söz, tarikatlardan açıldı. Üçüncü mevkilerin kendine has bir kokusu, pisliği, eşyası, yolcusu velhasıl

bir havası vardır. Konuşmaların çoğunluğu din üzerine oluyor. Hele bizim kompartımanda adamın Sofi'den gayri, üç Sofi daha olursa!.. Tarikatlar üzerine tutuşturdum Sofi'leri, ayaklarımı altıma alıp, çubuğu taktım, keyfime baktım...

Tarikata girecek adam evvelâ "Talip" oluyor, sonra da "Mürid". Müridin muradı Allah'tır. Mürid kişi, Kur'andaki "Halâkal insane sureti bi nefsihî", yani Allah insanı kendine benzer yarattı, âyetine dayanarak Allah'a erişeceğine, açıkcası benliğinin Allah'la aynîleşebileceğine inanıyor! Bununsa yolu, bir tarikate girmekmiş (!) Giriyor, takibe başlıyor. Başlamak da yaman kelime. Neler olmuyor? Dünyadan, dünya nimetlerinden elini ayağını çekmeyi, ilgisini hafiften başlayıp sonunda yok etmeyi, kızmamayı, tahammüllü olmayı öğreniyor. Bir de cinsi lâtiften ırak durmayı belliyor! Bunun süresi adamına göre değişir. Bu işler olup bittikten sonra "Esmaül Hüsna" Allah'ın güzel ismi, yüz güzel ismini çekmeğe başlıyor. Şeyh Efendi hazretleri diyormuş ki

— Sen bu gece ki yüz tane (Ya Seddar) çek.

Mürid çekiyor, çekiyor bir yenisini, bir başkasını ekliyor, yüzlerce, binlerce kere çekiyor. Bütün işi gücü, bütün düşüncesi bu oluyor. İşte bu arada tuhaf, tuhaf haller görünmeye başlıyor. Ne göründüğünü pek açıklamıyorlar veya açıklamak istemiyorlar ama, İlâhî İlme "Allahın Kanunları"na yaklaştıkları fikrine varıyorlar! Kanunları bilmek, tanımak elbet çok güzel bir şey. Fakat bundan ötesi çatallaşıyor. Kişi "Kudbul Kulüb" olmuştur. Kudbul Kulüb'ler kendi kafalarına göre, dünyayı dünya düzenini, üzerinde yaşadıkları yerin düzenini uygun bulmuyorlar. Bunlar şeytanın düzenleridir. Kendilerinin ki Allah'ın... Önce tahammülü öğrenmelerine rağmen tahammülsüzlük başlıyor. Tarikatların tehlikesi de beraber, Tehlikenin unsurları da kudbul

kulüblerdir, başka bir anlama göre de "insan-ı kâmil" ler.

Devlet düzeni şeytanın düzenidir, düzenleridir. Bunların yıkılması gerektir, asıl düzen ötekisidir ki halk arasında (şeriat getirmek) dedikleri de budur. "Tanrı bu memleketi şeriatçıların şerrinden muhafaza buyursun."

Trenimiz, pırıl pırıl bir istasyonda durdu. Işıklı, hareketli, bereketli bir istasyondu bu. Batman'dı istasyonun adı. Petrol tesisleri dağlar gibi duruyordu. Yavaş yavaş hepsini geride bıraktık, gittik gittik durduk. Hamani Sofi bir türküye başladı. Ne de güzel sesi varmış meğer?.. Kürtçe türküler makine gibi hızlı söyleniyor, arada bir nefes alınıyor, o kadar.. Acaip melodileri var. Türkü, olaylara dayanıyor. Hamani'nin söylediği otuz beş yıl öncesinin türküsü. En kısa şekilde yazacağım türkü çevirisini okursanız siz de anlıyacaksınız ki bu türküler, işler böyle devam ederse her zaman yıkılabilir. Toprak ve kan davasının türküsüdür bu..

Valeleleydayi
Lâtife bise denga
Zümrete dikil gazi
Porkemi le dayi...

Diye başlıyor, tam otuz beş dakika devam ediyor!. Sinan'da Süleymanî Abdülkadir isimli bir derebey varmış, kölesi Hammadi tarafından, toprak yüzünden, ava giderken öldürülmüş. İki karısı Zümrete ve Lâtife üç gün üç gece ağlaşıp bu türküyü yakmışlar. Türkü olayı kısaca şöyle anlatıyor "Vay anam vay vay, Lâtife üç sesle Zümreteyi çağırıyor, bizim için bundan kötü gün olur mu? Saçın kesilsin ağlıyalım, karalar bağlıyayım. Vay anam vay Hammedim, bugün saat beşte Abdülkadir ağayı öldürmüş, evimizi yıkmış, ocağımızı söndürmüş. Ağamız gibi cihanda cesur ve bir devletli ağa bulunmaz. Ne yazık ki arkadan atılan iki kurşun

kendisini devirdi, halbuki dağlar yıkmaz bir adamdı. Yeğenleri olan ve zamanında 300 tüfeğe sahip bulunan ve koca bir ülkeye hâkim bulunan Nasır ailesinden yeğeni Hüsnü ve kardeşi Genco haydi, haydi Sinan'a gidelim ve Abdülkadir ağanın intikamını alalım. Tüfekler bağlandı, mermiler kuşandı, Sinan toprağına geldik. Hamedî buradan meçhul bir diyara kaçmış. Bütün atlılar, haydi Bişeri toprağına. Burada yok. Arayalım."

Aradan on yıl geçer, ağanın oğlu yetişir. Hammadinin izini bulur, çiftlikte ırgatlık yapan Hammadi'yi uyurken öldürtür.

Veysel Karanî'nin Türbesini Ziyaret

— Hamanî dedim. Gece yarısı oldu, gel biz yola devam etmeyelim.. Sabah tez kalkar gideriz..

— Olur kardaşlık sen emret..

Zindan gibi yolda yürümeğe başladık.. İlerde gaz lâmbaları yanıyor. Otel sorduk, mezbelelik bir yer gösterdiler, Hamanî beğenmedi. Bir yenisine baktık.. Karyolalar damlara kurulmuş.. Ölü gibiyim, yatağa serildim..

Adamım Sofi de soyundu, karyolaların birinin üzerinde namaza durdu..

— Hamanî be, abdes aldın mı?

— Vardı kardaşlık...

Tam bu sırada bir bekçi ve bir polis nefes nefese geldiler, Kimliğimizi sordular. Polis o kadar hızlı çıkmıştı ki şapkasını bile giymeyi unutmuş!. Bir bana baktı, bir namaz kılan Sofi'ye.. Kimliğimi verdim. Sofi yan gözle kanun adamlarına bakıyor.. Yüreğim ağzıma geldi. Gazeteden, gazetecilikten lâf açılacak diye.. Polis, kimliğimin pullarını bile okudu.. Sıra Sofi'nin kimlik cüzdanına geldi. Sofi cüzdanı verip namaza devam etti. Uzun ak don, ak mintan, kesik saçları, gür siyah sa-

Veysel Karani Türbesinin kapısı →

لا اله الا الله محمد رسول الله
الله
لا اله الا الله
محمد رسول الله

kalları, ters kasket gecenin karanlığına karşı aktaş gibi duruyor.. Zaman zaman kırılıyordu bu taş.. Bekçi Sofi'ye ilerledi :

— Hey, kıble o tarafta değil!

Tamamen ayrı yönü işaret etti!. Kafamı pis yorganın içine nasıl çektim ben bilirim.. Yorganda binbir koku vardı. Fakat herşeye rağmen katıla katıla gülmemi saklıyordu. Sofi can havliyle tamamen aksi yöne toparlandı!..

★

Sabah er kalktık. Yollara düştük. Yol, devlet yolu. Gıcır gıcır bir şose. Manzara güzel. Kamyonun üzerinde 10 kişi kadar varız. Sofi'nin üç dört ahbabı çıktı. Onlar da genç, onlar da sakallı. Sofi çocuk gibi seviniyor. Hey sevgili saf Sofi, Hey.. Sofi can çocuk. Bütün kusurlarına rağmen iyi çocuk. Arkadaşı sakalından tütün aldı, tabakasını tıka basa doldurdu. Bu, bir kese kâğıdı tütündü. Adam, kese kâğıdını yeniden kapattı, heybesine koydu. Kaçak tütündü bu.. Öylesine tabii ki kaçak tütün içmek buralarda. Kanunun yapma dediğini yapmak suçtur. Sofi'ler haram iş görmez, haram yemez, haram içmez. Hani göster bana, nerede kaldı bunlar?

★

Haydar Köprüsü denilen yerde indik. Yürüyüş var şimdi. Sıcak, her zamanki gibi veriştiriyor. Tabanlarımın altı tandır gibi oldu. Hamamı durmadan anlatıyor. Kulaklarım duymuyor artık.

— Kardaş, kardaş, neden konişmiyirsin?

— Ha?

— Neden konişmiyirsin derim?

— Canım istemiyor da ondan.

— Ben kardaşıma kurban olurum. Canını sıkacak birşey mi yaptım?

— Acıktım Sofi.. Midem kazınıyor, dermanım kalmadı..

— Ben kardaşıma diyeyim ki.. Şimdi oraya varınca, kardaşıma bulgur pilâvı çıkaracaklar, karnım doyuracaklar.. Değil mi ki kardaşım ta İstanbul'dan geldi ziyarete! Kardaşım beni de yanına aldı.. Kardaşıma can kurban, kurban..

— Sofi be, çok mu makbule geçecek bu ziyaret?

— Nasıl söz o kardaş? Veysel Karanî hazretleri ne büyüktür bilirsin? Orası Allahın evi sayılır.. Peygamber efendimiz elini yalnız Veysel Karanî Hazretlerine uzattı.. Burası fakirlerin Hac yeridir.. En büyük ziyarettir. Bak görecceksin şimdi, orası nasıl kalabalıktır.. Her yerden gelirler oraya.. Yatarlar, kalkarlar, yerler içerler.. Hele bayramlarda? Yerler adam almaz vallahi..

Uzaktan duvarları yıkılmış büyük bir han parçası göründü, civarda evler...

Yepyeni güzel bir çeşmeden doya doya su içtik.. Yanmışım. Kapı eski bir kapı, üzerleri oyma nakışlı.. Büyük bir avluya girdik nakışlı kapıdan.. Duvar diplerinde insanlar yatıyor. Sinekler ağızların kenarlarından akan salyalardan geçiniyorlar! Saçı sakalı birbirine karışmış bir adam başı havalara doğru, gezliniyor... Üst baş perişanlığın ta kendisi..

Elinde uzun bir değnek var.. Kendi kendine söyleniyor. Hamanî usul usul okumaya baladı.. Adamcağıza şifalar dileyor.. Meczup için Allah'tan şifa dileyor.

Başımı çevirince bir kemer içinde yazıları, nakış gibi yazıları, mor, turuncu, açık yeşil boyalı yazıları gördüm..

Kemerin içindeki pencerelerin her yanı renk içindeydi, nakış içindeydi.. Yeni boyanmış her taraf..

Ben bu kadar güzel renkler, bu kadar güzel istif, bu kadar güzel tatlı ahenkli nakış ve yazıyı hiç bir yerde görmedim. Hattâ dünya resim sanatı kitaplarında bile!. Bu, halk sanatının ta kendisidir. Sofi kolumdan çekti, hayranlıktan bir an ayırdı.. İhtiyar bir adam

elinde anahtar yeni tahta kapının önünde bekliyordu.. Hemen pabuçları çıkartıp içeri girdik.. Sepserin bir yer.. Duvarlarda âyetler, sûreler.. Yer halı kilimden görülmüyor.. İçerisi de nakış içinde.. İkinci bir odaya girdik, burası da öyle.. Sağ tarafta kocaman bir sanduka.. Yeşil, yeşil ipek içinde.. Baş tarafında bir adam boyunda bir tesbih asılı.. Duvarlar, ne kadar renk varsa hepsinden nasiplenmiş, ipek, ipek, her yan ipek kaplı..

İpekler duvarlara çakılmış, çivi iyi tutsun diye de ortası delik bir kuruşluklar konmuş!. Sarılar da pırıl pırıl duruyor..

Sanduka ile oda arasında kafes teli var.. İki yerden bir el girecek kadar yırtık var.. Yer para dolu.. Demek ki bu yırtıklar para atılmasına yarıyor.

Belki yarım saat durduk içerde...

"Temizlik imandan gelir" sözünün tutulduğu ilk yer olarak burasını gördüm.. Niçin temizlik yalnız tekke ve camilerde yapılan bir şeydir?

Bizimle beraber, üç kişi daha vardı içerde.. Birisi, kucağında minicik çocuk olan çarşaflı bir kadındı.. Peçesi yoktu ve nur yüzü meydandaydı. Çocuğunu eğdi tellere duvarlara sürdü yüzünü.. Pembe dudakları kıpır kıpır ediyordu. Çıkarken elini göğsüne sokup bir kese çıkardı, keseden alabildiği kadar para alıp delikten attı.. Yerdeki paralar, bilmiyorum kimin hesabına çoğalıyor?

★

Dış kapıya neden yeni kilit takıldığını sordum.. Üç dört gün evvel zabitler gelmiş, "Kapıya kilit takın ziyaret yaptırmayın" demişler.. Kontrol için de sık sık gelip bakmışlar.. Bir kaç gün sonra da "Vekil-i hariciye" gelmiş ziyarete.. Bunun İçişleri Bakanı olduğunu

söyledim. Ziyareti gezmiş görmüş.. Oradakiler birisine kızmışlar yalnız.. Zabitin birisi duvardaki boyalı yazıları nakışları gösterip

— Bunlar nedir, ne biçim şey demiş. Güce gitmiş bu sözler. Hariciye vekili bile kusur bulmamışta o bulmuş.

Hamanî Sofi'den Ayrılıyorum

Veysel Karanî hazretlerinin tekkesinde, herkeste bir kendinden geçiş var..İnancın böylesine rastlanamaz başka yerde! Tekkenin sessizliği öldürücü bir sessizlik Dağlar- taşlar aşıp, ziyarete, dileğe, şifaya yüz sürmeğe gelenler bitkin, sessiz duvar diplerinde serili serilivermişler. Ümitsizliğin, herşeyin son çaresi.. Hastalık mı, dilek mi, halledilmez iş mi? Hepsi, hepsi tekkenin yatırında. O'nun şefaatinde. O'nun azizliğinde! Bu saf, inançlarına delicesine bağlı insanlar için son çare-i halâs!..

Sofi, tercümanlık yapıyor ama, oradakiler dilleriyle değil gözleriyle, halleriyle konuşuyorlar. Tepede bir yatır daha var. Veysel Karanî hazretleri

— Bana ziyarete gelecekler evvelâ ona uğrasınlar, demiş.

Çok eskilerde, şimdiki gibi tekkenin yanından devlet yolu geçmez iken, kamyonlar adam taşımaz iken, Veysel Karanî sağ iken, O'nu birisi altı ayda bir kere ziyaret eder, elini öpermiş. Yine bir ziyaretinde aylarca yol yürüyüp tekkenin hemen yanındaki tepeye ulaşmış. Tepeyi aşınca dileğine de ulaşacakmış. Fakat birisi çıkmış karşısına, sormuş

— Ya baba, nerden gelir, nere gidersin?

— Veysel Karanî hazretlerine giderim.

Adamsa gülerek

— Ne zamandır yoldasın?

— Altı aydır yürürüm...

— Yazık oldu sana baba, hazret sizlere ömür...

Adam erimiş bitmiş! Yürü yürü gel, kavuşama! Hem de bir gün evvel ölmüş.. Çok yaşamamış yolcu, kahrından oracığa yıkılıvermiş! Haber verense, güle-rek, oynıyarak uzaklaşmış! Meğer bu şeytan'mış!. Hazrete malûm olmuş bu iş.. Mezar yaptırmış ve emir buyurmuş, vasiyet etmiş.

Vasiyetini yerine getirmek için elbette gitmemiz gerekti, gittik. Çakıl taşı yığını ve etrafında bodur ağaçlı bir yer. Talihsiz ziyaretçiyi ziyaret ettik, şeytana lâzım gelenleride okuduk. Bodur ağaçlar dedim ama, bunların ağaç olduklarını uzun incelemeden sonra anladım. Ağacın toprak kesimine varıncaya kadar binlerce, yüz binlerce paçavra sarılmıştı. İpeklisi, Amerikanı, tobralkosu, divitini, yerli dokuması, alı moru, turuncusu, yeşili, akı karası hepsi yanyana, kucak kucağa sarmaş dolaş olmuşlar! Şu dedim yerli el dokuması belli ki köylüden, şu mor ipekli dertli bir şehirli kadından, şu pazen hallice birisinden.. Bin birinden.. Yolcuya da, bez ağacına da veda ettik, tepeyi indik yavaş yavaş...

★

Acımdan dermanım kesildi, serin duvar dibine yığıldım. İri iri bulgur taneleri hop hop oynuyor gözümde!. Gözümde değil midemde oynamalı. Elbet bu kadar kişi aç duracak değil ya! Hamanî (Kardaşım sabretsin, şimdik gelir bulgur pilâvı, belki de pirinç olur, belli olmaz, ayran da çalkalarlar, burası hazret evidir) diye vınıldayıp duruyor. O da anladı ki aç kalacağız! Tekkeye bakan kadına kürtçe anlatıp durdu birşeyler. Kadın sert cevap verdi, Hamanî elini kesesine attı. Anlaşılan paramızla olsun diyor. Güç belâ iki ekmek aldırtabildik, aç adam gibi yedik, şükrettik. Meğer eski günler geçmiş.. Toplanan parayı Diyanet İşleri alırmış, eh bu durum karşısında tekke bakar'ı neyle doyursunmuş bunca kişiyi? Ama verdiklerine veriyorlardı. Taş duvar dibinde kaç gün aç açına şifa beklenir? Giderken

çoluk çocuk, hasta, titrek ihtiyar kişilerin elleri bizden yana, fakat avuç içleri gökten yana açılıp uzandı. Neylersiniz, bu geçim yoludur...

★

Haydar köprüde köylülerle birlik olup, kamyon gözledik.. Hamanî'nin yolu ayrıydı bizden.

— Ah kardaşlık demek gidiyirsin? Hamanî çok arıyacak kardaşını. Seneye yine gel, ziyareti tamamlıyak, hacı olak. Hamanî kurban kardaşına. Bir kamyon göründü uzaktan, Hamanî yerinden fırladı, elime sarıldı:

— Kardaşlık emret, seninle Bitlis'e kadar geleyim, ha emret!

— Yok, dedim Hamanî sen yoluna ben yoluma... Kısmetse bir gün buluşuruz.

Hamanî boynuma sarıldı, doldu gözleri sahiden. ben de bir hoş oldum. Kamyon geldi Hamanî uçtu gitti..

★

Bitlis'e akşam varabildim. Bakımsız fakat şirin, sulak bir yer. Burada da tütün derdi gelip defterin baş köşesine kuruldu. Bitlis'in tütünü emsalleri arasında ikinci gelirmiş. 1940 yılına kadar ilgi görmüş yanlış fiat takdiri yüzünden yarım milyon kiloya yakın rekolte otuz bine düşüvermiş!

Tek alıcı Tekel idaresi olduğu için, fiat istenildiği gibi oynatılıyor. Fakat bir umut var ortada, seçim zamanı geliyor, elbet fiatlar yükselirmiş! Simek bucağında yetişen tütün pek ünlüymüş! Hele Suriye kâğıdıyla sarıp verdikleri bir sigaranın tütünü bilhassa ilgimi çekti. Bu Şemdinli tütünüymüş. Dünyanın en güzel tütünü. Abdülhamit bile buradan getirtirmiş tütünlerini. Doğu diye bir sigara yapılıyor, küçük bir imalâthanede. Malatya'da yapılan Doğu'dan iyiymiş. Fakat şu ilgisizlik yok mu, kuruyor kökü. (Bir de bal

derdimiz var) dediler. Tatlı derde can kurban. Tatlının derdi de D.T.T. imiş. Son yıllarda yapılan D.T.T. arılara çok zarar vermiş.

— Ankara balı, Bitlis'in balının yanında derece bile alamaz, aynen yaz, dediler. Tadına bakmadan bunu yazışım, Bitlis'in havasını, suyunu, açıklığını, yeşilliğini gördükten sonra oldu. Bal da ilgi bekliyor, arıcıların ağzını tatlandıracak ilgi.. Tatlı tatlı konuşurken Şeyh lâfı açılmaz mı? Hangi tütün derdi? Hangi bal derdi? En büyük dert Şeyh derdi! Karın ağrısı, sülük, dertlerin en belâlısı Şeyh derdi, ağa derdi! Nereye gitsem, nitsem, kurtulsam şu Şeyhlerin illetinden, lâfından!.. Konu etmeyeyim diyorum, gelip beni buluyor!

Ya Şeyh! Ben Çocuk İsterim

"Ya Şeyh! Ben çocuk isterim, çocuğum olmaz, ne yaptımsa nafile.. Ocağına düştüm, bir çaresine bak, senin kudretini, kuvvetini işittim.. Bana acı, ben çocuk istiyorum.."

Şeyh Sakî, sakalını sıvazlar, kafasını sallar. Zavallı kul, sen doğurmuyorsun ha? Şeyhin kudreti kuvveti yanında böyle meseleler hiç kalır. Bu şeyhin en büyük marifeti, doğurmayan kadınları hünerleriyle doğurtmaktır! Şeyh hazretleri köye gelir gelmez kuvvetini gösterecek fırsata sevinir.

— Ya evlât "!" der. Derhal evine git, tandırı yak, bacayı, kapıyı, delikleri iyice kapat, şalvarını çıkartıp tandırın üzerine otur, ben gelip kapıyı üç kere vuracağım, sen aç...

Kadın gider, kudretli şeyhin "!" dediklerini yapar. Kapı vurulur. Kadın sorar

— Ev kiye (1)

— Ez şıh Sakî (2)

---

(1) Sen kimsin?

(2) Ben Şeyh Sakî

Kadın derhal kapıyı açar, şeyh girer. Tandır sıcaktır, kadın sıcaktır, şeyh kudretlidir.. Tam tedaviye (!) başlıyacağı sırada çocuğu olmıyan kadının kocası gümbür gümbür içeri girer, gördüğü manzaradan şaşırır kalır!

— Kimdir bu adam Kadın anlatır

— Şıh zar çe dikke! (Şeyh bana çocuk yapacak.)

Koca küreği kaptığı gibi mütehassısa (!) girişir, kafa göz komaz, kan revan içinde bırakır, Şeyh uçkuru elinde soluğu başka bir köyde alır!

★

"Şeyh demek, her işte yüzde yüz çıkarı olan, dinle alâkası olmadığı halde dindar geçinen, ortalığı haraca kesen, istismarcı, kan emici, cübbeli sülük demektir." Şeyhin tarifini böyle yapan bir yurttaş :

— Gezdiniz, gördünüz, dedi. Eğer sözlerimde en ufak bir yalan varsa bütün şeyhlerin günahı boynuma...

Şeyhlerin en belâlıları aynı zamanda toprak sahibi olan ağa -şeyh-lerdir. Bunlardan 30 - 40 köy sahibi olanları vardır. Köylünün her şeyine ortakdır. Ayrıca nüfuz mıntıkasındaki köylülerden de "âşar" alırlar, tıpkı, okuduğumuz, işittiğimiz, büyüklerimizin anlattıkları "âşar" usulleriyle.. Köylü yüzde 10 şeyhine ayırır ürününden, şeyhin vekili zamanı gelince cer'e çıkar! Eşekle, deveyle değil! Kamyonla! Gâvur icadı kamyonla!

Şeyh, doktordur. Sıtma bağlar, nefes eder. Eğer hastalık kazaen geçerse ünü yayılır gider... Kurtardığı "!" eğer kızsa. o kız artık şeyhin emrindedir. Evlenecek dahi olsa, şeyh izin verirse olur bu iş! Köylü lisan bilmez, köylü işten anlamaz, her işi şeyh takip eder. Mahkemede iş mi var, şeyh mahkemeye gidip yargıçlarla uyuşur. Oysa şehre indiği zaman adliyenin önünden bile geçmemiştir! Köylünün askerlik işi mi var, şeyh alacağını alır, aynı usulle işi halleder! İlgili kişiyi sokakta bile görmemiştir!

Şeyh azıcık zekidir. Yerden petrol çıktığını anlar, kibriti tutar, hüneri dillere destan olur!

Şeyh sürü sahibidir. Şeyhin sürüsündeki koçların fiatı adamı şaşırtır. Şeyhten bir koç aldınız mı sürünüzün koyunları bile "şöhretlenir!" Onlardan doğanlar bile kutsallaşır! Binlerce müridin, binlerce zavallının beyni, şeyhin beynidir!

Şeyh bir de siyasete karışırsa, bir de milletvekili olursa seyreyleyin cümbüşü! Toprak dağıtım komisyonu gelir, şeyh milletvekili evine davet eder, iyi niyetli kişiler herşeyden habersiz giderler. Ertes günler haber yayılır müridlere.

— Şeyhimiz komisyona söylemiş, hepimize toprak verdirtecekmiş. Şeyhimiz gibi var mı? Epey yemek masrafı vermiş, hadi para topluyoruz. Keseden, gönülden kopan şeyhin yan cebine..

Şeyhlerin de derdi var. Dertsiz baş olur mu? Her derdi duyuruyoruz, bu görevimizdir. Şeyhlerin, birbirlerinin nüfus alanına saldırganlıkları! Aralarındaki rekabet.. Olur mu böyle şey canım? Ben yerden alev çıkartırım, sen çocuk..

★

Şeyhlerin, ağaların bir derdi de imamlar, mollalar.. Onları hoş tutmak şarttır. Şeyhlerin dine ve mollaya en büyük yardımı din kitapları temin etmek. Suriye'den getirtebildiği kadar dinî kitap getirtmek. Eksik olmasınlar (!) İstanbul'dan da kaçak, gizli yayın bol bol geliyor. Ortaya bir de mezhep işi çıkıyor. Dinî yayın yapanların en başta gelen çalışmaları mezheplerini savunmak, yayılmasına çalışmak.. Dinî yayınlar Diyanet İşlerince incelemeden geçer ama buralarda satılanlar Ankara'nın ötesinden geçenlerdir! Ağa, şeyh, dine yararlı bu kitapları temin edince propaganda nazırı da hazır oluyor!

Velhasıl al takke ver külâh, bir yiyim yarışıdır başlıyor. Peki, çömezler ne yapar?

Onlar da şeyhlerinin gölgesinden geçinirler! Şeyhlerinin adından yararlanarak geçim yoluna bakarlar! Örneğin şeyh milletvekillerinden birisinin halifesi bir molla, şöyle bir haber uçurmuş

— Her kim benim edep yerimi yıkadığım suyla hamur yoğurursa hamur çoğalır!

Fakirlik bu, cahillik bu, alan alır, bakarlar hamur yine bir tekne!. Nasıl olmuşsa olmuş, iş mahkemeye gitmiş, tanıklar birden dönmüşler, molla sakalını kurtarmış!

★

— Bir şeyh var, dediler; Nurşin köyüne gidersen hem onu, hem de oradaki medreseyi görürsün.

Sabah kamyon peşine düştüm. Saat 8'di, hemen hareket ediyoruz dediler, sevindim. Saatler saatleri kovaladı, öğle oldu, öğle geçti, hâlâ hareket edeceğiz! Saat on dört otuz, nihayet yola koyulduk. Kamyonun üzerinde bir bağrışma, durduk... Meğer bana acele bir telgraf varmış. Hemen Diyarbakır'a dönmem gerek. Tam aksi yöne bir kamyon var! Hava serin mi serin. Kamyon yağ tenekesi yüklü. Zor belâ ilişecek bir yer bulabildim. Diyarbakır nire, Bitlis nire? İşim çok acele, sür şöför, sür bre...

Şeyh Said'in Üzerine Söylenmiş Plâk 80 Lira

Kamyonda insan tez ahbap olur. Hele yedi ton yağ ve leş gibi kokan yaş deri yüklü bir kamyon üzerinde, burun buruna oturursanız! Yanımda oturanlar yarı Türkçe yarı Kürtçe hararetle konuşuyorlar. "Vali" kelimesi pek geçiyor. Kafa kol zaten birbirine geçmiş bir durumdayız, konuşmaya katılmak zor olmadı. Konu hükûmetin silâh toplaması.. Şiirtli bir köylü diyor ki

— Hükûmet silâh toplayacak. Köye haber geldi ki vali tellâl bağırtmış. Her kimde silâh var, gelsin doğrulukla teslim etsin. Haber getirenler dediler ki, (Bizim

hükûmet Amerika'ya demiş ki, biz silâhı zorla, dayakla toplarız! Amerika buna razı olmamış. Türklere yazık olur, dayak atmayın, güzellikle toplayın, tüfeği iki yüz liraya almışsa siz dört yüz verin ellerine, açığı biz kapatırız.)

— Kim demiş bunları ağam?

— Bizim vali söylemiş. Şu Amerika Maraşal yardımı dedi verdi, dostum dedi verdi, yaman millet! Geçende vilâyete bir otomobille Amerikalı gelmiş, metbaa metbaa dolaşıp ne eksiğiniz varsa söyleyin, bedava vereceğiz demişler...

★

Tozdan adam olup savrulacağımız zaman Silvan ilçesine girdik. Şoför, istersem buradan otobüsle daha çabuk gideceğimi söyleyince, otobüse dar düştüm. Günlerden Cuma.. Otobüsün hareket saati iki saat geçmiş, daha bir yolcu yok! Üstelik bu posta!. Postaneye çıkıp İstanbul'a telefon etmek istedim, memur az kalsın dövecekti; (saati değil) deyişi beni merdivenlerden basamak basamak atlattı!..

Camiden dağıldılar, otobüs doldu. Yedi tane hoca vardı yolcular arasında, ikisi Hacca gidecekmiş. Yer bizim olduğu halde numara falan dinlemeyip hakkımı alıverdiler! Benden yaş yaş büyük oldukları için elbette hiç ses çıkarmadan yerimi, hem de sevinerek verdim.

Akla kara sakallı, burnunun ucuna inmiş gözlüklü, başı sarıklı, caketli bir ihtiyar bana dik dik bakmağa başladı. Yanında terü taze, kucağı çocuklu bir kadın var, karısıymış.. Kadın, diğer beş kadın gibi çarşaflıydı. Fakat bazılarında peçe yok. Bunlar da genç kadınlar. Bir aralık bir kadın peçesini açtı, anladım niçin peçe taktığını, alabildiğine çirkindi!

Yanımda oturan genç yolcu Suriye kâğıdına sigara sardı, uzattı. Enfes, kaçak bir tütündü. Ahbap olduk. Öndeki gözlüklü sakallı ihtiyar hâlâ dönüp dönüp bakıyor, yanındakilere kürtçe bir şeyler anlatıyor.

Sigara ikramcısına sordum, bu adam ne diyor diye?. Kibar bir gençti bu. Söylemek istemiyordu, ısrar ettim, sıkılarak şöyle dedi

— Üzerindeki mintanın açıklığını tenkit ediyor!

Aman yavrum, bize de mi? Üzerimde incecik kısa kollu, yakasız bir fanilâ vardı. Pek kızmış pek, kadınlardan sonra erkeklerinde.... başı açılmış, din böyle elden gidermiş, Müslüman değilmişim belki. Zaten zaman frenklere uyuyormuş!. Hoppala....

Bir yerde durduk, inip çay içtik. Sakallı bakıp bakıp "Hey Allah" der gibi başını sallıyor. Otobüse binip makineyi pencerenin ucuna yerleştirdim, kızdırdığıma çok üzüldüğüm şeriatçı efendinin çay içme dönüşü metraja girmesini bekledim, girdi, makine "çıt" dedi, derince bir "oh" çektim.. Zira görülseydi bu iş, makine "çıt" değil, "çat" ederdi, hem de kafamda.

★

Diyarbakır'a gelip acele işimi bitirdim. Gezdim dolaştım. Eski eşyaların satıldığı çarşı içinde mahalli giysilere bakarken dükkânların birinde Kürtçe bir türkü yükseldi. Severim türküleri, ilgilendim. Bu bir Columbia plâğı idi, söyleyen Derviş Abdi.. Plâğın üzerindeki yazıların yarısı eski Türkçe..

— Ne söylüyor bu acaba?

Adam kuşkulandı, niçin sorduğumu öğrenmek istedi. O'na filmci olduğumu. Şeyh Said isyanına ait film çekeceğimizi, buraya incelemelere ve türküleri tesbit etmeğe geldiğimi söyledim. Adam öyle hayıflandı ki, elinde bir plâk varmış, birkaç gün evvel satmış, tam ara dığım plâkmış. Hem de Şeyh Said'in üzerine söylenmiş! Öyle yanık söylüyormuş ki, insan ağlarmış!. Plâk hem zor geçiriliyormuş sınırdan, hem de pek bulunmuyormuş.

— Meselâ yeni bir plâk kaç liradır?

— Plâğına göre, yetmiş seksen liraya kadar var. Eskiler 30 lira, 25 lira..

Filmde çalmak (!) üzere bir plâk aldım yirmi liraya. Genç bir çocuk yanıma sokuldu, artistliğe heveslimiş, eğer filmde rol verirsek bedava artistlik yaparmış.

Bizim evde de plâklar var, hem de yeni geldi istersen dinle...

Çocuğun peşine düştüm, dar sokaklara daldık, su yolları için açılan çukurları geçtik. Çocuk geniş bir kapıda buyur etti. Anası çamaşır yıkıyordu, üst odaya geçtik. Fakirce bir odaydı. Fakat büyük bir radyo, bir pikap kapının yanında gıcır gıcır duruyordu. Çocuk çekmeden beş tane plâk çıkardı, hepsi kürtçe.. Dinledik ama anlamadık ne olduğunu.. Babası geldi, çocuğu dışarı çekti. Çocuk içeri girdiği zaman ilk işi plâğı kaldırmak oldu!

— Sonra da dinleriz, babam odayı kitleyecek, dedi.

Plâklar her yerde çalınıyor. Hattâ Gençlik Kulübünde bile çalındığını söylediler!

Sayın İçişleri Bakanına söylenenler arasında "plâk" işi de vardı...

★

Yolda rastladığım bir ahbabımla gezerken Hamanî ile karşılaştık! İkimiz de sevindik buna. Akşama buluşmak üzere ayrıldık. Buluşmadık, fakat yine karşılaştık! Hamani soğuk ve üzgün duruyordu. Sebebini sordum

— Sen meğer gazeteciymişsin kardaş, beni yazmışsın gazetene.. Beni geç ama, şeyhimi niçin yazdın?

Konuşmalar uzadı, diller döktük, fakat "Şeyhimi yazmıyacaktın" dan vazgeçiremedik.

Hamanî'nin yüzünün sağ yanı hafif şiş ve al al duruyordu. Sebebini sordum

— Bir şey yok kardaş, niçin yazdın şeyhi? Dedi!

Üzülerek ayrıldım. Anlaşılan müritler acısını çıkarmışlardı saflığının..

O gün gelen gazetede Hamanî'den ve şeyhinden bah-

seden mektubumun klişesi vardı. Otele döndüm, bilmediğim dost

— Sakın gece sokağa çıkma ve sabah ilk vasıtayla git. Biletini başkasına aldır, yolun açık olsun dedi. Öyle yaptım. Ertesi gün Van'a giden uçakta yer ayırttım. Gitmek üzere hazırlanırken aşağıdan çağırdılar, başka bir dost otomobille bekliyordu!

Uçak havalandı, bulutların arasında Hamani'nin yüzünün şişliğini düşünüyordum, üzdü bu beni...

Erciş'in Gökoğlan Köyündeki Şeyh

Van Gölü, mavi mavi göründü. Burunlar cama dayandı. Göl bitti, toprak başladı, uçak sanki önemli "şey"i varmış gibi toprağa dar attı kendini.

★

Toprak yoldan Van'a yollanırken, gördüğümüz eski Van'ın yıkıntıları, kalesi her şeye rağmen taş taş üstünde kahramanca duruyordu. Etrafı; dizi dizi ağaç, uzun bir asfalt yol başladı. Bu yol yeni Van'ın yoludur. Asfalt yol geniş bir alanda tükeniverdi.

Van'lılar tatlı yüzlü, tatlı sözlü insanlar.. Sanki önce tanışırmış gibi söyleşiye daldık. Çayların biri geldi biri gitti. Gıtlama usulünü de sarma cıgara gibi beceremedim bir türlü.

Doğu'nun ucunda, göle "deniz" denen bu üç harfli il'de, hükûmet binalarından başka beton yapı yok! Fakat toprak evler de müntazam, güzel... Bir bahçede Atatürk'ün büstü var, ağaç dallarının arasında kalıvermiş, kızmayacaklarını bilseydim, Belediyenin hesabına fazla dalları budayıverirdim!

Yorgunluk yoktu ama, Van'ın soğuk suyundan doya doya içmeden

— Muradiye'ye gitmek isterseniz kamyon var, dediler.

Beş saat sonra, Muradiye'de olduk. Muradiye ilçesi, büyücek bir bucağı andırıyor. Güzel bir bina var

ama yol kenarında. Bu güzellik binanın mimarîsine aittir. Pencerelerine tahta çakmışlar! Kiremitleri dağılmış, etrafı moloz içinde.. Sordum bu binayı, "Halkeviydi" dediler!

Halk eviymiş! Eskiden hiç olmazsa üç beş kitap vardı içinde, kafamı uzatıp baktım, yine sıra sıra şeyler vardı amma bunlar "Kalas"tı..

Murat otelinin beş yataklı bir odası var. Kim demişse demiş, otelci elinde bir yorganla geldi, "illâki yeni yorgan vereceğim mühendis bey" dedi. Temiz yorganı serdik üstümüze. Fakat şu mühendislik nereden çıktı?!

Bir türlü uyku tutmuyor. Bitişik karyolada yatan yolcu dikkat etmiş buna.

— Sinirden olur mühendis bey, okut kendini.. Burada tevatür şeyhler var, seni "tasfiye" edeyim git, yazık genç adamsın!

Eh ben ne yapayım şimdi? İş kendiliğinden düşüyor. Yolcu lâf açıldığından memnun, uyku bastırdığından habersiz anlatıyor!

— Bir köy var Patnos'a yakın, Gökoğlan köyü. Orada bir şeyh varmış, delileri, sinirlileri bir günde iyi edermiş! Efendi, başı o kadar kalabalık olurmuş ki, günlerce sıra beklermişsin icabında. Sen behemehal git mühendis bey, git oraya.. Geçenlerde anlatıyorlardı, köye üç kişi gelmiş, fakat hangi kapıya varsalar "Hırsız var hırsız var" diye gaipten bir ses başlarmış! Meğer bu üç adam hırsızmış! Derken efendim hırsızların birine bir tokat inmiş herif düşmüş ölmüş!. Öbürleri de ağırca yaralanmışlar, ağızları yüzleri çarpılmış, nüzûl inmiş! İkisi hemen şeyhe gitmişler (!)

— Aman şeyh efendi, biz buraya hırsızlık yapmaya geldik, fakat başımıza bilinmez işler geldi, bizi kurtar şu halden...

Şefh adamlara bakmış

— Evet, bu bence malûmdur amma yapamam, de-

miş! Sizi bu hale büyük şeyh getirmiş, onun yaptığını ben düzeltemem.

Mühendis efendi, bu şeyh o kadar büyüktür ki, tam yirmi iki göbek Peygamber efendimizin sülâlesinden geliyor...

Adam anlatıyordu, uyumuşum..

★

Sabah, Erciş 1 plâkalı kamyonla Erciş'e hareket.. Erciş'te bir öğle yemeği. Köye gidecek araçı aramak ilk işim oldu. Yol olmadığından dört tekerlekli motorlu araç gitmiyor! Motosikletle karar kıldık. Kilometresi otuz kuruştan yola koyulduk. Motor sürücüsü Mustafa'ya halimi anlattım. Acıdı çocuk deliliğime!

İnşallah iyi olursun, Allah büyüktür kardeşim..

— İnşallah...

★

Düşüyor, biniyor, iniyor, yoldan geçenlere soruyor, köyü, "Gökoğlan" köyünü arıyoruz. En iyisi atla yola çıkmalıymış, yanlış yaptık bu işi.

Düşmelerimiz daha belâlı olabilir, kol gider, kafa gider.. Çıktık bir kere, çaresiz gideceğiz.

Örene köyü, Pertak, Karaağaç köylerini gelip geçtik. Karaağaç'ta da bir şeyh vardı, meğer "delilik ve sinirlilik" onun ihtisası değilmiş. Mustafa derdimi arzediyor şeyhe, kadınlar baş sallayıp acıyorlar! Ara sıra kafamı, gözümü oynatıyorum. Şeyh de Gökoğlan köyünü sağlık verdi..

Yirmi dakika sonra köye girdik. Bir iki resim çektim, ortalık hafif kararıyordu. Makinadan filmi çıkartıp yeni filmi taktım. Motosikletin arkasındayım.

Yerle bir olan köyden beş tane resim çekmiştim ki, arkamdan demir gibi ellerin kavramasıyla havaya kalkıp yere inmem bir oldu. Mustafa zor tuttu kendini fakat motor devrildi! Ne olduğunu anlayamadım.

Elleri sopalı on kadar köylü etrafımızda kürtçe bağırıp çağırıyorlar. Mustafa anlatıyor, anlamıyorlar,

israr ediyorlar, silkindim, kurtulmak imkânsız. Bir tanesi Türkçe

"— Ne yapıyor, burası şerefli mukaddes köy, resim çekiyor, o elindeki makinadır.." diyerek tartaklıyor beni..

Söylediklerini kürtçe de anlatıyor.

Kurtulmak için çareler arıyorum, imkânsız geliyor herşey.. Mustafa Türkçe bilene anlatıyor

— Yahu bu mühendistir, azıcık oynakmış kafası, şeyhe muska almaya geldi. Gittiği yerlerde resim de çekiyor. Eğer kötü maksadı varsa Allah iki çocuğumu elimden alsın.

Hiç, hiç bir şey fayda vermiyor. Mustafa'ya

— Yahu, söyle şunlara bizi şeyhe bıraksınlar, dedim. Zor belâ razı ettik, kolumu bırakmıyorlar, her kafadan bir ses çıkıyor, direndim kolumu bırakmaları için, bu bana pahalıya oturdu, başladılar yerde sürüklemeğe! Arada sırada kafama da vuruyorlardı! İşi iyice deliliğe vurdum. Gerçekten durumum hem komik, hem tehlikeli! Fakat iyi oldu numaram, vurmayı bıraktılar. Ama kollarım, kollarım halâ mengene gibi ellerin içinde eziliyor, canım yanıyor, köyün içinden şeyhin evine gidiyoruz. Arkamızda çoluk çocuk, kadın..

Mustafa hâlâ kürtçe anlatıyor, yeminler ediyor. Cevapları şu

— Burası şerefli mukaddes köydür!

Ah düz bir yol olsa kaçabiliriz belki. Bütün umudum şeyhte. Her zaman o kandırmaz ya bu sefer de onu kandırırız belki. Fotoğraf makinasına el attılar, vermesem iş kötüye varacak, çaresiz verdim.

Bir ağaç dibinde şeyhi bulduk! Mengene gibi eller gevşedi, sinirli sinirli bağıran köylülerde tıs yok. Bir tanesi olayı anlatmağa başladı...

Vay başına gelenler, bir muska almak için kelle elden gidecek. Şeyh dinliyor ara sıra bana bakıyor, o zaman kaşımı gözümü oynatmayı fazlalaştırıyorum.

Bazen de halime dayanamayıp gülüyorum. Son söz şeyhte. Herkes onun emrini bekliyor. Belâmı yenice buldum, hem de püsküllüsünü..

Verilmiş Sadakamız Varmış

Ben korkmam ölümden ergeç yolumdur
Bazı yiğit vardır ölümden korkar

Şeyhin sözo başlaması uzun sürdü. Bu bekleyiş âsap bozuculuğun ta kendisiydi! Aklımımdan kötü kötü şeyler geçiyor. Şeyh baktıkça gözüm, kaşım, ağzım birbirine geçiyor. Adam başını kaldırdı, durdu. Söylesene bo adam, söyle de kurtulalım şu heyecandan! Ne olacaksa olsun!

— Ben birşey diyemem, gidin büyük şeyhe, o karar versin!

Hoppala!. Aynı topluluk, yine kollarda demir eller, köy yollarında yürüyüş.. Büyük şeyh damda oturuyormuş, huzura çıktık. Diğer köylüler aşağıda bekliyorlar.. İsminin sonradan Sıddık oğlu Ömer olduğunu öğrendiğim saldırgan, büyük şeyhe anlatmağa başlarken, şeyhe ilerleyip elini öpmem ve el pençe divan durmam, şeyhe ani etki yaptı, yere oturmam için işaret etti. Ömer anlattı, anlattı... Biz de anlattık. Büyük şeyh Ömer'e dönüp sert sert çıkıştı! Kaç yıldır muska yazmadığımı bilmiyor muymuş, niçin gelip rahatsız etmiş, misafir böyle mi karşılanırmış vs. Üstelik bir de özür dilemez mi?

Ortalık kararmıştı, yine ilk şeyhe havale edildik! Şeyhin evine gidip serilen kilime, çifter çifter getirilen yastıklara çöktüğüm zaman yaşadığımı anladım! Çay kaynatılması emredildiği zaman beş altı kişi birden seğirtti!

Damdaki kadınlar dua ederek, baş sallayarak, acınarak bakışıyorlar. Çay bardaklarını yıkayan ihtiyar kadın bakıyor, bakıyor, elinin tersiyle gözünün yaşlarını siliyor!.. Gençliğimde başıma gelen bu deliliğe hayıfla-

nıyorlar. İçeri odadan çağırdılar, yerin altındaki odaya girdim. İhtiyar, çenesi hemen yok denecek kadar az, dişleri dökük, gözlerinden şıpır şıpır sular akan; bunları pis bir bezle hemen siliveren bir adam, bezir çırasının ışığı altında oturmuş, ince ince kâğıtlar kesiyor! Başıyla otur işareti yaptı, çöktüm.. Ağır ağır söze başladı. Türkiye'nin her yanından hattâ İstanbul'dan buraya deli getirirlermiş. Buradan iyi dönermiş. Şimdi bana muskalar yazacak ve asıl büyük şeyhin tekkesinin bulunduğu yerin önündeki ağaca zincirle bağlıyacakmış! Sabahleyin zincirin kendi kendine çözüldüğünü görecekmişim!

— Aman şeyh efendi, imkânı yok, bu gece işime dönmezsem, işimden atarlar beni, derdim zaten büyük, bir de ekmeğimden olmıyayım. Sen muskaları zahmet et. Senelik iznimde gelir, tedaviye devam ederim, elini ayağını öpeyim, iyi yaz...

Şeyh ısrar eder kal diye, ben razı olmam. Neden sonra peki der. Kahverengi bir mürekkeple, kitaba baka baka yazmaya başladı! Kestiği kağıtlara baktım, eğer bunların hepsini dolduracaksa hapı yuttuk, sabaha kadar buradayız!

— Aman şeyh efendi, sen bayılmama ve sinirime yaz şimdilik.

— Haa, bu mühim, demek bayılma illeti de var? Ne zamanlar bayılıyorsun?

— Şimdi, şimdi bayılmak üzereyim, bak elim ayağım nasıl titriyor?

— Hiç merak etme evlât, biz niceleri şifayab ettik. Evelallah sen de duçar olduğun dertten tez kurtulursun.

— Ananın adı ne?

— Naciye.

— Senin?

— Fikret.

Yarım saatte on satır yazıyor! Delilikten sonra bayılma muskasına geçildi. Katladı katladı verdi. Bir tanesi şapkamın içine konacak, diğeri boynuma asılacak ve tam kursağımın üzerine gelecek! Elleri öptük, sırtımız sıvazlandı, okunduk, üflendik, beş liracığı sıkıştırdık. Memur olduğum için fazla vedemediğimden özür dilediik!..

Gece kalmamız için dakikalarca ricaları köyde bırakıp gecenin, cehaletin karanlığına daldık.. Mustafa köyden çıkar çıkmaz konuşmağa başladı

Mühendis bey, geçmiş olsun verilecek sadakan, hattâ sadakamız varmış!

Deme be?

— Vallahi öyle. Hani Ömer var ya, o Ercişlidir, yanındaki genç çocuk İbrahim de.. Bir meseleden aramız açıktı. Senin resim çekmeni bahane edip bizi parçalattıracaktı! Kürtçe habire "vurun kâfirlere" diyordu.

— Mustafa, sana birşey söyliyeyim mi? Ben gazeteciyim, mühendis değil..

Mustafa cevap vermedi, neden sonra

— Allah tez şifa versin kardeşim, yolda bir aralık şoförüm de demiştin. Şimdi gazeteci oldun!

— Vallayi gazeteciyim Mustafa..

— Dedim ya, Allah şifalar versin kardeş..

★

Tonduras köyüne yaklaşırken far bozuldu! Soğuk delice bir rüzgâr, hafif yağmur.. Kaldık dağ başında.. Gitmeye imkân yok. Hey garip kafam! Sahiden deli olmak iş değil.. Yürüye yürüye, motoru ite ite Tonduras'a girdik. Muhtarın evine gittik. Konuştuk, kahveler içtik.. Mutluluğun tadını tattım muhtarla konuşurken. Tam yirmi yıllık muhtarmış Baki Tuncer.. Okullarında 40 öğrenci varmış. Okula gitmeyen çocukları sopayla okula gönderten, okulun etrafına her yıl agaç diken, köyünde en ufak patırdı çıkmayan, anlayışlı, ileri

kikafalı, doğru, mert muhtara selâm ederim. Yolunda devamını niyaz ederim. Bütün muhtarlarımıza örnek veririm. Tonduras'ın muhtarı Baki Tuncer, Tanrı sana uzun ömür versin. Sen ileri kafanla, yaptığın işlerle Doğu'da bir ışıksın..

Gecenin yarısında Erciş'e düşe kalka ulaştık.. Sabahın seherinde Van'a yollandık.

★

İzin ver hey ağam ben de gideyim
Ah çekip de ardım sıra ağlar var

Karacaoğlan

Batı'ya doğru Van hava alanından kalkıyoruz. Saat 6.20.. Altımızda uslu uslu Van Gölü. Çıplak dağlar.. Aklımda gördüklerim, duyduklarım. Memleketimin insanları. Cahili, safı, eğrisi, doğrusu, sefili zengini, sahtesi, hası...

Okulsuz, yolsuz, bakımsız köyler.. Şeyhlerin, ağaların bolluğu. Ben ne yapabilirim sizlere? Elimde olsa, uçaktan yol atarım, okul atarım. Dağlarınıza ağaç, tarlanıza bereket.. Bereketin arkasından, giydiğine varıncaya kadar has, din adamı, gerçek din adamı serperim...

Kendimi başka mesleklerde tanıtmam sizin için. Acı yazmam sizin için. Gönül kırmam sizin için. Ölüm tehditleri, ana avrat küfür mektupları almam sizin için. Gözlerinde hâlâ pembe gözlük olanların yazdıklarını, alay etmelerini kabullenmem, göğüs germem sizin için. Hepsi, hepsi sizin için, elimden gelen bu şimdilik, daha ne edeyim, siz söylen?

Varın kalın sağlıcakla, sağlıcakla kalın...

ŞEYH SAİT'İN KARDEŞİ ŞEYH TAHİR ELÂZIĞ BÖLGESİNE GEZİCİ VÂİZ TÂYİN EDİLDİ

"Hükûmetin Bu Kara Haber Karşısında Açıklamada Bulunmasını Bekliyoruz."

Diyarbakır, 4 (Özel)

Bugün haber aldığımıza göre Şeyh Sait'in kardeşi Şeyh Tahir, Diyanet İşleri tarafından Elâzığ bölgesine gezici vâiz olarak tâyin olunmuştur. Kendi maksat ve zihniyetine uygun propaganda yaptığı söylenmektedir. Hatırlarda olduğu üzere Şeyh Tahir, Şeyh Sait isyanında bir komutan olarak bulunduğu gibi, Lice İlçesine yakın Serdi Köyünden Lice'ye gitmekte olan postayı soymak suretiyle Şeyh Sait isyanını fiilen aşmış olanlar arasında ismi geçmişti. Buradaki aydın çevrelerde hayretle karşılanan bu haber, günün en mühim konusudur.

5 Ağustos 1953 Çarşamba
(DÜNYA)

GAZETEMİZİN NEŞRİYATI ÜZERİNE İLGİLİLERCE ŞEYH TAHİR VÂİZLİKTEN ALINDI

Bu Tâyinde Vazifesini Lâyıkı İle İfa Etmeyenler Hakkında Kanunî Takibata Geçildi

Evvelki günkü nüshamızda Şeyh Sait'in kardeşi Şeyh Tahir'in Diyanet İşleri Başkanlığınca Doğu'da gezici vâizliğe tâyin edildiğini bildirmiş, bu kara haberin açıklanmasını Hükûmetten istemiştik. Dün akşam Devlet Bakanı Celâl Yardımcı telefonla bize şu açıklamada bulunmuştur

"Şeyh Sait'in kardeşi Tahir Akar'ın, Elâzığ bölgesine gezici vâiz tâyin edildiğine Dünya Gazetesinin 5 Ağustos 1953 günü neşriyatı ile ittıla peyda edilmiştir. Neşriyat şayanı dikkat görülmüş ve derhal tahkikata geçilmiştir. Yapılan tetkikat sonunda 5.3.1952 de vâizliğe tâyinini isteyen Tahir Akar'ın 5.6.1953 te Diyanet İşleri Reisliği tarafından Bingöl'e gezici vâiz namzedi tâyin edildiği anlaşılmıştır. Ancak dilek sahibi geçmişteki hüviyeti hakkında hiçbir beyanda bulunmadığı gibi, cereyan eden muhaberede mahallî idare âmirleri tarafından da maalesef dileklinin geçmişteki durumu hakkında tenvir edici hiçbir malûmat verilmediğinden dairesi zühule düşerek bu tâyini icra eylemiştir. Dünya Gazetesinin neşriyatı üzerine keyfiyet tetkik edilmiş, bu gezici vâizin geçmişteki durumu nazara alınarak, görülen lüzum üzerine derhal vazifesine son verilmesi hakkında Bakanlığımızca, Diyanet İşleri Reisliğine emir verilmiş ve aynı zamanda tâyin muamelesi esnasında Tahir'in durumu hakkında kâfi izahatı vermemek suretiyle vazifesini lâyıkıyle ifa etmeyenler hakkında kanunî takibata geçilmiştir.

Keyfiyetin bundan ibaret olduğunu ve bu açıklamanın neşrini rica ederim.

Devlet Bakanı
Celâl Yardımcı

Gerçeğe Söz Söyleyelim!

İŞBİRLİĞİ!

Şeyh Saidin kardeşini, neşriyatımız üzerine hiç vakit kaybetmeden gezici vâizlikten menetmekle, hükûmetin iyi bir iş yaptığı muhakkaktır. Matbuatla hükûmet arasındaki, demokrasilere hâs o canım iş-

birliğinin, senelerdir hasreti içindeydik. Tek de olsa bir numune görmek insanı sevindiriyor.

Mâruf Fransız Devlet adamı Poincaré "Hükümetlerin yolunu matbuat aydınlatır. Bu ışıktan mahrum oldunuz mu, er geç tökezlersiniz" dermiş. Şark iktidarlarının en geç kavradıkları hakikat budur. Kendi ışıklarının yürümeleri için kâfi geleceğini sanırlar. Üstelik, Basın'ın bu ışığı karartmağa savaştığını vehmederler. Ve nihayet elbette yuvarlanırlar!

Şu gezici vâiz hikâyesine gelinceye kadar, yalnız bu gazetede okuduğunuz kötülük örneklerinden hangisinin değiştiğine veya derhal görülerek hal yoluna girdiğine şahit olduğunuz? Lûtfen hatırlamaya çalışır mısınız?

Bilâkis, hemen hepsi uzun müddet ya inkâr edilmiş veya garip bir sükût perdesi altında oldukları gibi alıkonmuşlardır!.. Bundan kim kazanır, kim kaybeder; bütün mesele işte bunu ayırdedebilmektedir!

★

Gezici vâiz Şeyh Tahir'i kulağından yakaladığı gibi fırlatıp atan Celâl Yardımcı'ya bir yandan teşekkür ederken, diğer taraftan da, meselâ ertesi günü neşrettiğimiz Şirvan haberini gösteremez miyiz?

Şirvan'daki Jandarma komutanı, kendi kendine kasabada örfi idare ilân ederek, Asliye Ceza Yargıcını tevkif ettirmek gibi, korkunç bir cür'et göstermiştir! Değil demokrasilerde, istibdat'larda dahi görülmeyen bu küstahlığı, Şeyh Tahir meselesinde yapıldığı gibi hemen kesip atmalı değil miyiz?

Devlet elle tutulmaz, gözle görülmez. Ama kötülükler belirdi mi, hiç hissedilmeyen bu devlet, bir polisin düğmesinde, yahut bir jandarmanın süngüsünde boy göstererek, can sıkıcı, ürkütücü bir varlık oluverir. Şirvan, işte bu hale düşmüştür. Artık orada devlet var; ama o cüretkâr Jandarma Komutanının palaska kayışında, yahut içkili dudakları arasında!

Basınla geç de olsa işbirliği yapmanın güzel bir örneğini veren Celâl Yardımcı'dan, şimdi bu ikinci numuneyi de istemekteyiz!

Bedî FAİK

İlerlemek aşkı olur, gerilemek aşkı olur mu? Doğu röportajlarını okuyorsunuz. Birçok yerlerde babalar

— Oğlumu ille medreseye göndereceğim, ona ille sağdan yazdıracağım, kızımı ise asla okutmayacağım, sevdasına düşürülmüşler.

Bunun mânâsı ben oğlumu adam etmiyeceğim, kızımın ise kümesteki tavuktan farklı olmasını istemiyorum, demektir.

Bu mu demektir? Yooo.. Aralarında ordinaryüs profesör taslakları da bulunan irtica tayfasına göre "Vicdan hürriyeti" demektir. Bir baba oğlunu ister medreseye gönderir, ister okula! Ona ister sağdan yazdırır, ister soldan! Kızını ise kundakta bile peçeliyebilir, size ne?

★

Hani bir milletin içinden kendi kendine düşman, olsa olsa, bu kadar çıkabilir. Bu düşmanın, geçmişte, tüfek gâvur icadıdır, almıyalım, yahut kâfirlerin bu memlekete gelip oturmamaları vebâ yüzündendir, eğer karantine usulünü kabul edip de vebâ tehlikesini kaldırırsak maazallah kefere gelip aramızda oturur, diyen o düşmandan farkı ne? Hepsi aynı düşman!

Eroin imalâtcılarını idam edecekmişiz. Halkın ruhuna akıtılan bu zehir, eroinden daha mı az zararlı?

★

Bu zehiri bilmeyip yutan masum halk. Bu zehiri bilerek ona sunanlar, okumuşlar, hani şu alçak okumuşlar! Hani şu rezil aydınlar! Şu sefil politika simsarları!

Sen git, milletvekili olup ayda bir iki bin lira vurayım diye masum halkın çocuklarını medreseye göndermelerine göz yum! Hattâ teşvik et! Hattâ her yanda cehalet ve taassup yuvaları açılmasına yardım et!

Bu okumuşlarda namus mu var? Şeref mi var? Din mi var? Ahlâk mı var? Ne var? Şenaatin her türlüsünden, her çeşidinden başka hiçbir şey yok.

Ey bu milletin Tanrısı, onu Moskof'tan önce kendi içindeki düşmandan kurtar!

FATAY

Gidişat

Gezici vâiz diyince ne anlarsınız? Diyanet İşleri, halkı kaba taassubun ve kara yobazlığın fesatlarına karşı korumak için kafaları uyanık, vicdanları aydınlık din adamları seçmiştir. Bunlara para vererek, Demokrat Partinin de prensipi olan lâyisizmin dinsizlik demek olmadığını, cumhuriyet rejiminin, Türkiye'de, İslâmlık şerefini kurtardığını, kadın hürriyetinin, kıyafet kanununun, medenî kanunun bu kurtarıcılıkta belli başlı âmiller olduğunu halkımıza izah ettirmektedir.

Bunu anlarsınız ve şüphesiz başka bir şey anlamazsınız.

Diyanet İşleri Hükûmetin resmî bir hizmet kadrosudur Bu hükûmet bir Cumhuriyet Hükûmetidir. Cumhuriyetin Anayasası da meydanda.

★

Halbuki gezici vâizlerden bazılarına "ayaklı irtica" adı takmak daha doğru olur. Bunlar, 1950 den önce yok şöyle idi, 1950 den sonra yok böyledir, diye iktidarın ağzına yarım parmak bal çaldıktan sonra en koyu taassubun en kara fitnelerini yaymaktadırlar. Dış görünüşte kendilerine Demokrat Parti rejiminin propagandacıları süsü vermekte, gerçekte ise Demokrat Partiyi de inkılâpçılardan tasfiye edecek, bütün cumhuriyet nizamını ayaklar altında çiğneyecek bir kaynaşmanın hazırlığını yapmaktadırlar.

Hükûmet daha geçen gün din ve mukaddesat istismarcılığı hakkında kanun çıkarır. Eğer haber doğru ise, onun hemen arkasından Şeyh Sait isyanı komutanlarından birini, Diyanet İşleri gezici vâiz tâyin eder. Nedir bu? Nasıl şeydir bu?

★

İlk yapılacak iş Milli Eğitim Bakanının bir gezici vâizler kursu açtırması, yukarıdaki yazdığımız esaslara göre hepsini ciddî bir imtihandan geçirmesi, işe yarayamıyacak olanların tasfiyesini sağlaması ve bütün vâizların anahatlarını tesbit ederek bunlar dışında telkinlerde bulunanları hemen "zararsız" kılacak tedbirler alması lâzımdır.

Bu kapı aralık duramaz.

Ya ardına kadar açılır Bütün düşmanların ve düşmanlıkların serbest geçidi olur. Yahut kapanır.

FATAY

PAZAR SAATLERİ

HANGİSİ NE?

Cumhuriyetten Yaşar Kemal, Dünya'dan da Fikret Otyam arkadaşlarımız uzun bir Anadolu turu yapıp, bilhassa doğu bölgesini hemen hemen karış karış dolaştılar.

Bir damla

HASSASİYET!

Gaziantebi gezen arkadaşımız, gördüğü mahalle mektebini ve tarikat mensuplarını yazmış!

Vay efendim sen misin yazan? İki karışlık bir Antep beslemesi basıyor yaygarayı :

— Gaziantep'e iftira edemezsiniz! Antep yobaz değildir!

Hoppala.., Ayol Gaziantep'te mahalle mektebi var demek, koca Antebi yobaz yapmak demek midir?

Meselâ aynı Antep'te, her vilâyette olduğu gibi, umumhane de var!

Acaba bunun mânâsı da o kadar şumullü mü?

Bedii FAİK

Her ikisinin de vardığı netice bir Doğu'da mahalle mektepleri, eski yazı tedrisatı, üfürükçülük, muskacılık ve binnetice okul düşmanlığı almış yürümüştür!

Halbuki gelin görün ki, beri tarafta Millî Eğitim Müsteşarı Reşat Tardu üstadımız şöyle diyor

— Biraz evvel ben de uzun bir doğu seyahati yaptım. Orada ne mahalle mektebi vardır, ne de eski yazı tedrisatı! Bilâkis halk, çocuklarını modern ilkokullara göndermek için âdeta yarış ediyor.

Doğrusu insan hangi tarafa inanacağında -hiç değilse nezaket icabı- şaşırıyor. Şaşırıyor ama bizim Fikret bir tomar fotoğrafla döndü ki, bunları nasıl inkâr edeceğiz?

Anlaşılan, Milli Eğitim Müsteşarı bize eninde sonunda Hoca'nın meşhur cevabına denk birşeyler söylemek zorunda kalacak. Hani, merhumun, eşeğini isteyen komşusuna "yok" deyip de, ahırdan hayvanın ses vermesi üzerine

— "Yahu bana inanmıyorsun da eşeğe mi inanıyorsun?" demesi gibi, o da bizlere dönüp

— Birader, diyecek, bana inanmıyorsunuz da, bir tomar fotoğrafa, birkaç yüz adet mahalle mektebi talebesine, birkaç sıra tesbihe ve muskaya mı inanıyorsunuz?

Bedii FAİK

GAZETEMİZE MEKTUPLAR

DİYARBAKIR'DA BOZGUNCULAR HALÂ FAALİYETTE BULUNUYORLAR!

Bu havalide Halk Partisinin kazanmamasına yegâne sebep, yobazlar ve şeyhlerdir. Çünkü mollaların, hocaların ve şeyhlerin günden güne, adetleri arttığı gibi, din ve mukaddesat istismarcılığı yapılmaktadır. Bu istismarcılık, ne pahasına olursa olsun inkılâpları yıkmak suretiyle iktidarı kazanmak, cahil halkı ruhen, bedenen esir edip kemirmektir.

Demokrat Parti iktidarının kazanması bütün yapılanlara göz yumup görmemezlikten gelinmektedir. İktidarı destekliyen gazetelerde, Diyarbakır'da mahalle mekteplerinin kapatıldığını okuduk. Esefle söyleyebiliriz ki kapatılan mekteplerin adedi üçü geçmemektedir.

Sayısı 160'ı geçen, tamamiyle arap harfleriyle tedrisat yapan mektebin yanında, dört tanesi bir kıymet teşkil etmez.

Kur'an kursu adı altında bir takım cahil kimseler tarafından idare edilen bir müessese vardır. Buralarda inkılâp düşmanlığı telkin edilmekte, "dinsiz, namussuz" addettikleri inkılâpçılara karşı kin ve nefret hisleri aşılanmaktadır. Bu körpe dimağları zehirleyen geri ve mürteci unsurlar herhangi bir kontrola tâbi tutulmamaktadırlar. Şeyhlerin saltanatı hiç bir devirde bu kadar şaşaalı olmamıştır!..

Alelâcaip kıyafetleriyle dolaşıp vaizler, zikir yaptırmakta, halifeleri, çavuşları vasıtasıyle tomar halinde para toplamak suretiyle düpedüz yıkıcı propagandalar yapmaktadırlar. Bunları görüp te içlenmemek, isyan etmemek elde değil!..

Soruyoruz Bu koca yobazlara geniş ölçüde yetki verip, bin bir emeklerle meydana gelen inkılâplarımızı devirmeye çalışan kara sakallılar cezasız mı bırakılacaklar? Bu masum halkı şeyhlerin istilâsından kurtaramıyacaklar mı?

Bu bir particilik meselesi değil, bir vatan dâvasıdır. Gördükleri himaye yüzünden şımartılan yobazların ileri gelenleri şunlardır

Şeyh Nuri, Şeyh Zeynel Abidin Burak, Şeyh Mahfuz, Şeyh Hazret, Şeyh Abdullah, Şeyh İbrahim ve daha ismini bilmediğimiz bir çokları...

Kadiri tarikatine mensup Sülûkiye, Kırkdirekte 1 numarada oturan meşhur şeyh Zeynelâbidine komşudur.

Suriye, Irak dahil, müritlerin adedi 25 bini aşmaktadır. (Kürt Tealî Cemiyeti) ne birçok emsalleri gibi mensuptur. Hicaz bahanesiyle Suriye'ye gitmesi, orada bulunan ve Kürtçülerle yakından temaslarda bulunmak içindir.

İki sene evveline kadar kendi çocuklarının pasaport-

suz, sahte arap nüfus cüzdanlarıyla müteaddit defalar Suriye'ye gidip geldikleri görülmüştür.

İlçelerde bir çok halifeleri vardır ki. bunların en meşhuru Hani İlçesindeki Şeyh Abdullah ile Silvan'daki Kadiri şeyhidir.

Bunlar cahil halkın nazarında, Zeynelâbidin'i kutsallaştırmışlar ve âdeta peygamberleştirmişlerdir! Şeyhin emri, ne pahasına olursa olsun yerine gelecektir.

1946 da muska yazdığı, müritleriyle tekkesinde zikrettirdiği sabit olduğundan kendisine üç ay hapis cezası verilmiştir. Bundan dolayı da o zamanki iktidara düşman olmuştur. Başka hiçbir geliri olmadığı halde az bir müddet zarfında iki ev ve bir de apartman yaptırmıştır.

Bilhassa geceleri sokağa çıkmayan şeyh o zaman kapı kapı dolaşarak D.P. lilere rey teminine çalışmıştı.

Halk Partililerin "Şerefsiz, alçak, karılarını, kızlarını ecnebilere peşkeş çeken, kendi ihtiras ve menfaatlerinden başka birşey düşünmeyen kimseler olduğunu" her an müritlerine söyliyerek nefretle yâdettirmektedir.

Muharririniz Fikret Otyam Diyarbakır'a geldiği zaman dördüncü defa olarak Hicaz'a gitmişti. Dönüşte sanki hiçbir şey olmamış gibi alelâcaip kıyafetine bürünerek csicisi gibi propagandalarına başlamıştır!.

Kendisi Hicaz'da iken gazetelerdeki röportajları okuyan müritleri, şeyhlerinin Kürt Cemiyetine mensup olduğu belli olmasın diye vesika mahiyetindeki kitaplarını korkarak evinden kaldırmışlardır.

Kadın müritlerine her zaman telkinlerde bulunarak "dinsizlerin, namussuzların kıyafetine bürünüp ince çorap giymeyin" demektedir. Bu bakımdan Diyarbakır'da manto giyenlerin adedi azalıp, umacı gibi çarşafa, peçeye bürünenlerin sayısı çoğalmıştır.. Şeyh efendinin bilhassa karısı tarafından Suriye'den kaçak getirilen çarşaf ve peçeler kadın müritlere satılmaktadır.

İşin kötüsü, şeyh hazretlerine (!) "Kaçakcılık si-

zin için günahtır, haramdır, kanuna aykırı bir hareket-tir, cezalanırsınız." denildiği zaman, "Hükûmet biziz, kanunları biz yaptık. İktidarı biz kurduk. Bize birşey yapamazlar.. Demokratlar bize medyundur." demektedir.

Bu yobazların yaptıkları fenalıkları yazmakla bitirmeyeceğiz.. Gayemiz bunları şiddetli cezalara çarptırıp inkılâplarımızı ve millî birliğimizi onların şerlerinden korumaktır.

Zira bunlar vatan ve millet haini, gizli maksat takip eden bozgunculardan başka birşey değildirler."

LİBERTE

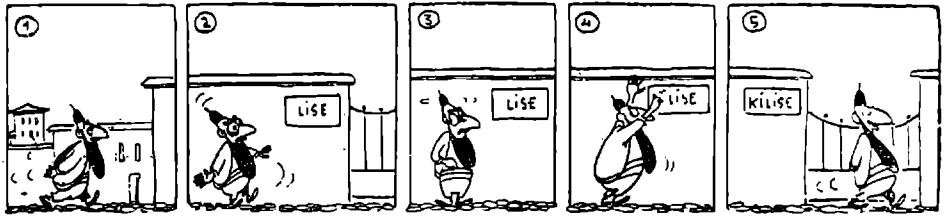
Bizim polisimiz; açık gözdür, işgüzardır, becerikli dir. Arap harfleriyle ders veren bir kadını tutuvermiş.

Pek iyi amma, "Cumhuriyet" ve "Dünya" arkadaşlarımızın muharrirleri Doğu İllerimizde dolaştılar, Arapça tedrisat yapan kimselerin isimlerini, adreslerini verdiler; bunların yakalandığını, haklarında takibat yapıldığını duymadık.

Arap harflerini öğretmek yalnız İstanbul'da mı yasak? Bari bu nokta açıklansa da, Arap harfi öğretmek meraklıları oralara gitseler ve serbestçe icrayı sanat etseler!..

Ertuğrul ŞEVKET

Doğuda yobazlar, kilisedir diyerek çocukların liseye gitmelerine mani oluyorlar
(Gazeteler)

YAZISIZ (Turhan)

(OKUL) DAN (MEDRESE) YE Mİ?

Doğu illerimizde bir geziye çıkmış olan bir yazarımız, oralarda toplumsal hayatın nasıl bir durumda olduğunu anlatıyor. İnsan bunları okuyunca, yazarın başka bir memleketin el sürülmemiş, uygarlıktan uzak kalmış, ücra bölgelerini anlatıyormuş sanıyor. Sonra bunların öz yurdumuzun bir kısım bölgeleri olduğunu ayılarak anlayınca derin, pekderin bir tasaya düşmüş oluyor!. Nasıl olmasın ki, ancak eski imparatorluk devrinde böyle yerlerimiz bulunabileceğini düşünerek avunuyorken, bu yazıların bugün oraları dolaşan bir yazarımızın anlattıkları olduğunu görünce tasamız sonsuzlaşıyor.

Bununla beraber önümüze geniş bir toplumsal inceleme konusu açan bu yazıların içinden bu günlük yalnız eğitime ilişik olanları üzerinde durmak istiyorum. Biliyoruz ki bizim öğretim hayatımızdan, eski Türklükten sonra geçirdiği konakları aşarak Osmanlılık ile başlayan bölüm, en çok bizi ilgilendirir. Bunun için Osmanlılığın başlangıcından beri geçirdiğimiz eğitim tarihimiz, bizim bu konuda nasıl başlamış ve yü- olduğumuzu şöyle kısaca ele alarak konuyu araştırmış oluruz.

Bizim Osmanlılığın içinde başlayıp, bugüne kadar gelmiş olan eğitim tarihimizi gözönüne alırsak, şöylece kabataslak üç devreye ayırabiliriz

1 — "Medrese" devri,

2 — "Mektep" devri,

3 — "Okul" devri.

1 — Medrese devrinde öğretim hayatımız ulusal varlıktan bütün bütüne uzak, yabancı kültürün etkisi altında kalmış, benliğimiz ile hiçbir ilgisi olmayan ve

benliğimizi kendimizden olabildiği kadar ayıran, uzaklaştıran bir öğrenim yolu tutulmuştur. Böylece ulusal varlığı kültür bakımından uyandırmak, ilerletmek, yükseltmek amacını gütmesi gereken bir öğrenim içine girmemiz gerekirken, buna bütün bütün aykırı olarak öz varlığımızı, Türklüğümüzü ortadan kaldırmak için ne kadar çalışmak gerekirse o kadar çalışılmış ve bunun için gerek dil, gerek konu bakımından ulusal kültüre tam aykırı yabancı bir kültürü Türk çocuklarının kafalarına sokmak için ne kadar baskı yapılması gerekirse o kadar yapılmıştır. Böylece yüz yıllar süresince Türk çocukları o medreselerden kendi benliklerinden uzaklaştırılmış ve başka ulus çocukları kılığına girmiştir. Kendi varlıklarını pek aşağı görür bir aşağılık duygusu edinmiş olarak oradan çıkarılmış olurlardı.(1) Çünkü medresenin dili "türkçe" değil "arapça", okutulan bilimler de Ortaçağ iskolâstik bilimleri olması bir yana, hayat ile, hele Türk toplumsal hayatı ile hiçbir ilgisi olmıyan (2) bir yığın boş, kof,

---

(1) Medrese bilimleri Ortaçağ iskolâstiği olmaktan başka, ulusal varlığa karşı son derece yabancı kalmış oluyordu. Meselâ medresenin klâsik bilimlerinden olan "fıkıh" kitaplarından biri nasılsa "Türk"den söz etmek isteyince ne olduğunu ve nerede olduğunu bilinmeyen uzak yerlerde yaşayan bilinmemiş bir ulusu anar gibi olmuştur.

(2) Medresenin yetiştirdiği ülema medrese bilimlerinde ne kadar derin bilgisi olursa Türkçeden, Türklükten o kadar uzaklaşmış olurlardı. Meselâ bundan 25 yıl kadar önce bir gün Beyazıddaki Küllükte otururken eski ilimlerde derin bilgisi bulunan, eski İlâhiyat Fakültesi müderrislerinden olan bir zat yanıma gelmişti. O vakit henüz 4 - 5 yaşlarında olan oğlum Aydın'ı yanımda görünce aramızda şöyle bir konuşma geçmişti

— Maşallah mahdum mu?

HOCA DİYOR Kİ

— Savcının iddiasına göre suikast sanıkları dini siyasete karıştıran mürtecilerdir. Etrafına bak; çarşaflı kadınlar, sakallı adamlar görürsün. Bunlar da mürtecilerdir...

Gazetelerde hergün haberleri çıkıyor; Anadolunun her yanında küçük beyinleri zehirleyen, serbest olarak din ve arapça yazı dersleri verenler var. Bunlar da mürtecilerdir..

Mademki mürteci var, o halde cübbe var; cübbenin üstünde takke var. Takke var, takkenin üstünde kubbe var: kubbenin altında şeyh var, şeyhin önünde mürid...

Müridin yanında da ayin yapanlar var. Bir de Başbakanın meşhur "İrtica yok, mürteci vardır!" lâfı var. Oysa ki, mürtecinin olduğu yerde irticanın olmamasına imkân yoktur...

Şu halde?

H-Şu halde, memlekette lâf cambazlığı yaparak geçinen politikacılar da var!..

fakat ne kadar boş ise insan varlığını yıpratır, öldürür, bir bilgiler yığını olarak zavallı çocukların kafasına doldurulurdu. Bunun sonucu olarak onları kendilerinden geçirmiş, içinde bulundukları zamandan çok eski devirlere atmış, yaşadıkları hayattan hiç mi hiç haberi olmayan bir sürü yaratıklar durumuna sokmuştur. Onları Türklükten ayırmış, türkçeden uzaklaştırmış, gerçeklikten sıyrılmıştır. Sahici hayata karşı -çünkü her yanını günah sarmış gördüğü için- hayatı düşman sayacak bir duruma sokmuş olurdu.

İşte medrese eğitimi Türk çocuğunu Türklükten ayırır, türkçeden uzaklaştırır, Türk tarihinden bütün bütün başka olan yurt olaylarına gömülmüş olarak onu böyle gerçeklikten uzak gizemsel bir yaratık kılığına sokmuş olurdu. Bu yolda yetişmiş olan gençlerin ele aldıkları memleket ise uygarlıktan uzak, Ortaçağ hayatı içine gömülmüş ve adeta uygarlığa düşman kesilmiş bir "yobazlar" kümesi olarak hayata girmiş olurlardı.

2 — Mektep devri Osmanlılık artık hayata gözlerini açmış, insanca ve ulusca yaşamanın nasıl olacağını sezmeğe başlamıştır, denebilir. Fakat ancak lâik bir kurum olması gereken mektebin medrese zamanından kalma "din baskısı" altından başını kaldıramıyacak yalnız dinin arapça dan "osmanlıca" ya geçmesine yol açmıştır. Artık iskolâstik bilimler değil de, çağdaş hayat bilimlerinin doğru yürüme yolunu tut-

---

— Evet efendim.
— Ne tesmiye ettin?
— Aydın.
— Doğrusunu söyle.
— Efendim Aydın.
— Canım doğrusunu söylesene.

Deyince "Mehmet Aydın" demek zorunda kaldım. Çünkü onca çocuğa Türkçe ad konamazdı.

muştur. Bununla beraber Türk dünyasının bir eğitim kurumu olması, gereken mekteplerin bir yandan dilinin "türkçe" değil "osmanlıca" olması, öğretim alanında gerek öğretmenler ve gerekse öğrenciler için güçlükler yarattığı gibi, bilim bakımından da osmanlıcanın yeni bilimi ve yeni hayatı olduğu gibi kavrayacak terimleri bulunmaması, Türk çocuğunu bütün anlariyle çağdaş bilimleri öğrenmeğe, kendi öz varlığını edinmeğe götüremediği görülmekte ve bunun düzeltilmesi yolunda düşünceler, kurumlar ortaya atılmaktadır. Fakat bir türlü konuyu çözümleme yoluna gidilmemekteydi.

3 — Okul devri: Bu dönemde "büyük Türk devrimi" tan yerinden doğmuş, bütün Türk dünyasını her yandan aydınlatmıştır. Türklüğün her yönünde olduğu gibi, eğitim alanında da kökten değişiklikler yapma yolunu en başta bir ödev saymıştır. Bunun için her şeyin başında dil konusu geldiğinden, ilk Türk çocuklarına kendi ana dilinden öğretim yapmakdan başka tutulacak yol olmadığını ortaya koyarak "osmanlıca" yerine "'türkçe" bilim dili yapılmış ve türkçenin verdiği aydınlık yoldan yürümek gerektiğini göstermiştir.

Okulda bir dil, öbür yandan bilim, artık türkçe olarak öğretilmeğe ve türk çocuğu kendi hayatını, öz varlığını kendi dilinden edindiği gibi, çağdaş bilimi de gene kendi ana dilinden elde etme yolunu tutmuştur. Böylece okul, kendi yavrularımıza bir yandan hayatı ve dünyayı onlara bilerek, anlıyarak öğretecek olan çağdaş bilimi verir, öbür yandan kendi Türklüğümüzü, arada hiçbir araç olmaksızın doğrudan doğruya kendi iç duyguları ile insan varlıklarını edinme yolunu onlara açar. Artık Türklüğün, çağdaş uygarlıkta kendi yerini alma yolunu göstermiş oluyordu. Böylece artık "İlk Öğretim Seferberliği" adı verilen öğretim yolunun bütün ulusa yayılması, bunun sonucu olarak okumanın, yazmanın bütün yurdu kaplar bir gidiş hali-

ni alması kendiliğinden yürümeğe başlamıştır. Ancak bu mutlu yürüyüştür ki, memleketin kurtulma ve kalkınma yolunu önümüze açmış oluyordu.

Şimdi doğu illerimizde okuldan ayrılıp medreseye giden Türk yavruları olduğunu öğrenince insan karanlık bir geleceğin korkunç sonuçları içine giriyor gibi oluyor ve hayatın en acı bir durumuna dalmış gibi endişe ediyor... Gerçek Türk kültürüne hiç gelmiyen eski Arap harfleri ile ve geçmiş medrese usulüne göre öğretim yapmak sapıklığının almış yürümüş olması, ne korkunç bir durumdur!.. Nasıl oluyor da bunca yıllar Türklüğün gerek bilimde, gerek kültürde bu kadar ilerlemiş ve ilk medrese devrinden bunca yıllar geçip de o karanlık çağdan bugünün aydınlık okuluna eriştikten sonra, yeniden geriye dönülebiliyor? Fakat bu bir ölüm dirim dâvası olduğu halde, öğrenim işi bu yola nasıl dökülmüş oluyor? Bundan sorumlu olanlar yok mu, bunu kim soracak ve ne vakit soracak

Prof. H. Nimetullah ÖZTÜRK

KÜLTÜR KONULARI

ORTA ÇAĞA DÖNÜŞ MÜ?

Doğu illerimizde bir geziye çıkan yazarımızın, oraların durumunu bildiren yazılarının içinden eğitime ilişik olan bölümleri üzerinde bundan önce durmuştum. Bugün de, değişmeye başlamış olan kültür hayatı üzerinde durmak istiyorum.

Biliyoruz ki, büyük Türk devriminin önümüzde açtığı aydınlık yol, bizi eski Osmanlılıktan kurtarıp kendi Türklüğümüze kavuşturmaktır. Çünkü Osmanlılık fizik ötesi bir varlık, Türklük ise gerçek bir var-

lıktır.. Bugün yirminci yüzyılın ortasında artık fizik ötesi, gizemsel bir hayat yaşamak demek, henüz ortaçağdan çıkmamış olmak demektir, böyle bir hayata saplanıp kalmak ise, bir toplum için ölüm çukurına gömülmüş olmaktır. İşte devrim bizi bu ölüm çukurundan kurtararak dirim varlığına, dirim aydınlığına çıkarmak için önümüzde ışıklı bir yol açmıştır.

Gerçek büyük Türk devriminin tek amacı, bizim o eski Osmanlılığı atıp, Türklüğümüzü bulmamızdır. Çünkü Osmanlılık, fizik ötesi bir varlık taşıyan, bir Ortaçağ hayatından kurtulamamış olan bir toplumdan başka birşey değildi. Bundan dolayı Osmanlılık, 800 "kültür" ile "din" birbirinden ayrılmadığı, din kültür yerine geçtiği ve böylece toplum ulusal kültürünü yitirdiği için, bütün Osmanlılık asıl gerçek varlık olan Türklükten ayrılarak fizik ötesi, gizemsel varlık içine gömülmüş oluyordu. Bundan dolayı Osmanlılık bütün hayatı boyunca -arada bazı ilerlemeye doğru atılmalar olmakla beraber- denebilir ki hemen hemen büyük devrim gelinceye kadar bir Ortaçağ hayatı sürmüş oluyordu. Nitekim öyle gizemsel bir varlık içinde kendi benliğini yitirmiş olan toplumlar, artık dıştan yaşama aracı ararlar. Bunları bir çeşit gizemsel olaylarla, hayatı yürüttüğü sanılan ve inanılan bir takım gizemsel kurumlar olan tekkelere ve şeyhlere bağlanmak ile, ancak bu dünyada yaşıyabilecekleri sanısında bulunurlar.

Henüz kendi insel varlığını bulamamış olan toplumlarda, bu durum olanca kuvvetiyle kendini gösterir. Osmanlılık hayatında da bunu bütün açıklığı ile görüyoruz. Başta halife olan padişah olmak üzere Osmanlı büyüklerinin her birinin bağlandığı tekkeler ve şeyhler vardı. Bunlar, böyle kendilerine bağlananları kendi yetkileri altında bulundururlardı. Hayatın yürümesi, yaşamanın tek aracı olarak bunların kutsal etkilerini yenileyecek kuvvetlendirecek bir takım gizemsel olay-

lara kendilerini kaptırmış olurlardı.

Halbuki Türklüğün kendisi -Türk tarihinde gördüğümüz gibi- gerçek bir varlık olduğu gibi, Türk hayatını yürütecek, Türklüğü yaşatacak olan her araç da ancak bilim gibi, teknik gibi gerçek konulara dayanır. Bu Ortaçağ hayatının gizemsel araçlarından başka bir şey aramıyan Osmanlılık, Türklüğün bu gerçek durumundan tamamiyle uzaklaşmış oluyordu.

İşte bugün doğu illerimizde de Ortaçağ hayatına dönme, Osmanlılığın o gizemsel gidişine yönelme kendini göstermiştir. Bunun için de kendilerine gizemsel kuvvetler olduğu tasarlanan şeyhlerin ve onlarla birlikte ağaların "nüfuzları" âdeta bir takım yetki halini almaya başlamış oluyor.

Nitekim uzun zamanlar Diyarbakır'da bulunmuş olan ve oraları iyi bilen Diyarbakır Baro Başkanın şöyle anlattığını görüyoruz

Adına şark dediğimiz Diyarbakır da dahil, bu bölgenin her yönden özel bir önemi vardır. Bu bölgede yer yer mahallî kuvvetler, maddi ve manevi nüfuzlar birer otoritedir.. Halkın dini hislerini muhtelif telkin ve tesir konusu yapan çalışmaların vehameti karşısında hükümetin çok dikkatli bulunması şarttır. İleriye ve iyiliğe gidişe, medenî akışa karşı; türlü söylentiler, metodik bir şekilde gayretler sarfedilmektedir.

Yer yer basit gibi görünen bu durumun, aynı şekilde devamı, dâvanın özünü zedelemek istidadındadır. Tezahürler kıyafetlerle başlamıştır. Şalvarların, peçelerin çoğalması, gizli ve zararlı tedrisatın artması, hemen mevcut ilkokullarla paralel olarak medreselerin vücudu da dikkati çekmektedir. Silâhsız değil köy, tek köylü yoktur.

Ağalık, yer yer Osmanlı devletleri zamanındaki durumu almıştır. Her birinin muhiti, bir nüfuz sahası vardır. Bu durumun hiç olmazsa ikinci bir nesle geçmemesi için çok taraflı, muhakkak çok masraflı, par-

tiler üstü bir düşüncenin değişmez programiyle ilkokul seferberliği, hayatî bir ihtiyaçtır. Bu yapılmadıkça, ne denirse densin, manevî bağ hergün biraz daha zayıflamaktadır. Bu, çok acı bir hakikattir; fakat ne yapalım ki, gerçeğin ta kendisidir.

Gezen yazarın şu sözleri de ne acıdır

— Şeyhler, doğunun her şeyidir âdeta. Binlerce cahil, saf, garip insanın idaresi, alabildiğine istismarı onlara vergidir. Şeyh, bir emirle bir insanın vücudunu ortadan kaltırtabilir; böylesine nüfuz sahibidir. Şeyhlerin bu derece etkisinden de siyasî bakımdan istifade, maalesef mevcuttur.. Onların bu azgınlığı, sorumsuzluğu, rezaletleri zamanla kendilerine verilen sözlerden ileri gelmektedir. Müritler silâhlıdır...

Tekkeye, şeyhe olan bu bağlılık değil midir ki bu kadar yıl önce (Menemen) kara vak'asını meydana getirmiştir. O vakit için kan ağlayarak şöyle demiştim

— Kurunu vustanın din muharebelerini andırır tarzda gayz ve kin dolu havsalalarından südûr eden ve bugünkü medeniyet âlemine karşı yüzümüzü kızartacak olan bu çok vahşî, çok menfur hareket, Türk tarihinin sayfalarına son bir kara vak'a olarak yazılacaktır.

Hidayet meş'alesini istikbalin parlak nurunda değil de, mazinin zifirî karanlığında, medeniyet göz kamaştırıcı ziyasında değil de, bedeviyetin kurunu vüstaî zülmetinde arayan bu sefillere, zihniyet itibariyle ne kadar acımırsa, kanlı cüretleri itibariyle de o kadar ağır ceza gerektir. Halkçı ve cumhuriyetçi olan Türk milleti, artık yalnız kendi asil benliği, kendi yüksek varlığını tanır.. Kurunu vustanın köhne zihniyetinden arta kalmış olan şeyh gibi, tekke gibi, mürit gibi çürümüş, kokmuş mefhumlarla alâkası yoktur ve olamaz..

Bedbahtlar! Sizi yaşatan, sizi koruyan milletinizden büyük şeyh, vatanımızdan mukaddes tekke, vatandaşlardan aziz mürit mi olur?

Sefiller, dünkü eshabı kehf gibi uyumak değil, bugünkü eshabı medeniyet gibi uyanmak lâzım..

Karacahiller, hangi şeriatı istiyorsunuz? Şeriat gökte değil yerdedir. İşte senin vatanın, işte o vatanın sahibi olan büyük millet, işte o milleti temsil eden Meclis, işte o Meclisin senin varlığını korumak için meydana koyduğu kanunlar. Bu kanunlar senin vatanının şeriatı değil de nedir?

İçinde yaşadığın, havasını teneffüs ettiğin, bütün varlığını onun sayesinde edindiğin bu öz milletinin, bu öz vatanının senin varlığını korumak için meydana koyduğu şeriattan başka daha ne şeriatı istiyorsun? Bugünkü yepyeni varlığının, medenî hayatının bu yeni şeriatı sana kâfi gelmiyor da, asırların köhneleştirdiği Kurunu vüstai ahkâmı bugünkü varlığına uyar mı zannediyorsun?

Lânet bu köhne zihniyeti sana verenlere, bu bâtıl itikatları sana telkin edenlere... Yüz binlerce lânet... "Kara vaka karşısında" (Vakit gazetesi 30.12.1930)

Bu kara vak'adan yirmi üç yıl geçtiği, artık yurdumuz uygarlık âleminde uygar uluslarla atbaşı beraber gitmeye başladığı, yurdun her yerinde bu uygarlık yolunda ilerlemek için çalışılmağa başlandığı bir zamanda tıpkı (Menemen) de olduğu gibi bir (Malatya) suikastı kendini göstermiştir. Demek ki aynı sapıklığın sinsi sinsi yürümekte olduğu meydanda.. Fakat bu ne korkunç bir haldir ! Zaten tekke gibi, şeyh gibi artık bugünkü hayatta yeri kalmamış olan kurumlara bağlanma gibi bilgisizliğin, görgüsüzlüğün sonu bundan başka ne olabilir?.. Artık yeter.. Çok korkunç sonuçlar verecek olan bu (kara vak'a) nın bu gibi yeniden tekrarlanması karşısında bunlara en ağır cezalar verilecek bu bâtıl itikatların kökünden kazınmasından başka çıkar yol var mı?

Prof. Nimetullah ÖZTÜK

HOCA DİYOR Kİ

— Eğitim Bakanına "Doğu illerindeki eğitim hizmetlerinde gerilik olduğu söyleniyor, ne dersiniz?" diye sorduklarında..

... "Bu sözler, memleket işleri hakkında hiç bilgisi olmayan partizanların iddiasıdır; durum hakikatte tamamen ber'akistir!" diye cevap vermiş...

... Doğudan röportajlar yapan arkadaşımız Fikret Otyam'ın yazılarından da öğrendiğimize göre, her köyde okul yoksa da, medrese var. Bu gerilik değil de nedir?

... Soldan sağa yeni yazı yerine, sağdan sola eski yazı da geriliktir. Eğitim Bakanının demecinde geçen "Ber'akis" kelimesi dilde gerilik değil midir?

... Bakana göre medrese öğretimi eğitimdir. Sağdan sola yazının adı eğitimdir. "Ber'akis" kelimesi de dilde eğitimdir. Bu nasıl eğitimdir?

H-Bu, eğitim değil, aslında "eğitim"dir bayım!...

FIRSAT DÜŞKÜNLERİNİN AÇIKLANAN GAYRETLERİ!

Güney-Doğu Anadolu'ya yaptığımız seyahetlerden birinde idi. Şehirlerde, kasabalarda, köylerde karşılaştığımız her sınıf halk arapça konuşuyordu. Daha yukarılara çıktıkça, arapçanın yerini kürtçe aldığını görmüştük. Aralarında türkçe bilen yok değildi. Fakat onlar kendi dillerinde ısrar ediyorlardı. Doğu hizmetinde bulunan memurlarımız : "Bizim çocuklarımızın da dilleri, şiveleri bozuluyor" diye endişe içinde idiler.

Bir dağ köyünün ileri gelenleri ile konuşuyorduk. Arkadaşlarımız "Cumhurbaşkanı"nın ne ifade ettiğini bir türlü anlatamadılar. Nihayet mahallî hususiyetleri bilenlerden biri "Reisicumhur hazretleri" deyince, bütün başların saygı edasıyle eğildiğini gördük. "Hazret" kelimesinden "Reisicumhur" un büyük bir adam olduğunu idrâk etmişlerdi. Amma, onların gene "Cumhurbaşkanı hakkında hiçbir fikirleri yoktu!

Etrafta dolaşan irili, ufaklı çocukları gösterip sorunca; birinci, ikinci, üçüncü karılarından kendi çocukları olduklarını söylüyorlardı. Medenî kanun nikahına "hükûmet nikâhı" adını veren, bunun yerine getirilmesi gereken bir nevi vergi mükellefiyeti sayan düşünce bu vatandaşların kafalarına yerleşmişti.

Millî mücadeleden sonra birbirini takip eden iç isyanları bastırmış ve devlet otoritesini tesis etmiştik. Bozguncuları tehlikeli bölgelerden uzaklaştırdığımız için emniyet havası yaratmıştık. Lâkin, cumhuriyetin feyzini buralara, lâyıkı ile yaymağa, inkılâpların hikmetini tam manâsiyle sindirmeğe vakit bulamamıştık.

Daima söylendiği gibi, çeşitli cepheli kalkınma plânından mahrum olduğumuz için, doğuya giden memurlarımız âdil kalmışlardır. Hattâ resmî makamlarımızca "Mahrumiyet bölgesi" denen bu bölgeler, hizmet alanlar tarafından "sürgün" sahası şeklinde telâkki edilmiştir. Çünkü gidenler, ne kadar müddet kalacaklarını ve ne iş görmek için gittiklerini bilemezler. Çoğu defa başarısızlığı veya geçimsizliği dolayısiyle yerlerinden uzaklaştırılan memurlar doğuyu boylarlar. Hele çok partili demokrasi hayatına girdiğimizden beri partizanların emellerine hizmet etmeyen memurlar, soluğu kuş uçmaz, kervan geçmez yerlerde almaktadırlar. Demek oluyor ki, doğu ve yakın doğu vilâyetlerimiz bir nevi "gayri memnunlar" tarafından idare edilmektedir. Tabiatiyle başarısızlığın âmili olmaktadırlar.

Hükûmet merkezinin Ankara'ya götürülüşünün sebepleri arasında, memleketimizin ihmale uğrayan ve devletin nazarlarından uzak kalan en ücra köşelerini gözönünde tutma maksadı da vardı. Bu suretle geleceğin Türkiyesi "dörtbaşı mamur" bir vatan olarak yükselecekti. Sürekli harplerin ve isyanların tahrip ettiği, maddî kaynaklarını zaafa uğrattığı bir memleketi kalkındırmak elbette güç bir işti. İktisadî imkânlarımızı geliştirme yolunda, hiç bir dış yardım görmeden bayli teşebbüslere girişildi. Kendi yaramızı kendimiz sarmak ve her işimizi kendimiz yapmak mecburiyetinde idik. Bir yandan da, Türk milletinin medenî yapısını düzenliyecek sosyal inkılâplara başlanmıştı. Karşımızda duran çeşitli meselelerin hayat noktasını, işte bu inkılâplar teşkil ediyordu.

Zora dayanan idareler nasıl ayakta duramazsa; baskı altında yapılan inkılâplar da uzun ömürlü olamaz. Görgü ve bilgisi mahdut halk topluluğu, hayırlı neticeler verecek her hareketi yadırgar. Eski gelenek ve görenekleri kolay kolay feda edemez. Fırsat bulunca, iğveti bir kısır durumunda bulunan ve baskı kanaati do-

ğuran yenilikleri fırlatıp atmakta tereddüt etmez. Bu bir sosyoloji kaidesidir.

Halkın cehâletini ve gerilik müesseselerini muhafaza yolundaki taassubunu istismar vâsıtası olarak kullananlar, idarenin müsamahasını, daima otorite sanatı telâkki etmişlerdir. Şu halde inkılâplarımızın satıhta kalmaması ve bu fırsat düşkünlerinin göz açmamaları için, âzami dikkati sarfetmemiz lâzım gelirdi.

Talihsizliğimiz burada da kendini göstermiştir. İdare sorumluluğunu üzerine alanlar kültür seferberliğini, doğru dürüst yürütememişlerdir. Eğer, kuvvetli bir Millî Eğitim sistemini memleketin her yanına yayabilseydik, hem Türk çocuğunun yüzde yüzünü ilk öğretimden geçirmiş olurduk, hem de "gezici vâiz" adı altındaki yobazlara meydan bırakmaz, gezici ve basit öğretmenlerle getişkin halk topluluğunu kültürün murakabesi altında tutardık.

Son bir kaç yıllık demokrasi mücadelesinin, esas ideallerimize nasıl sırt çevirdiğimiz; bu yüzden mevki ve ikbal peşinde koşanların ne roller oynadıklarını gittikçe daha iyi anlıyoruz. Bunca emek ve fedakârlıklarla elde edilen varlığı yıkmak istiyenler gerçekten meydanı boş bulmuşlardır. Demokrasinin feyzinden, Türk milletinin müsamaha ve hayırhahlık duygusundan faydalanarak doğuya dönenler, iktidarın gölgesine sığınacak kadar cüretkârlık gösteriyorlar! Zaman zaman onları kendimiz gidip görüyoruz. Yurdun uzak ve yakın köşelerinden gelen aydın dostlarımız anlatmakla bitiremiyorlar. Ve nihayet sırf bu durumu incelemek için giden meslek arkadaşlarımız, kanunların verdiği imkân dahilinde yazıyorlar.. Yazamadıklarını da bize dilden naklediyorlar.

Bozguncu kitle, inkılâpçı ve medeniyetçi aydın Türkleri dinsizlikle, gâvurlukla itham etmektedir. Sanki, camiler kapatılmış, dinî ibadet yasağı konmuş gibi, yer yer bu iğrenç propagandalarına devam etmektedirler.

Bozguncu gayreti gösterenlerin en korkunç silâhları, kanunların müeyyidelerinden kurtulabilmek için, Demokrat Parti iktidarının kendileriyle beraber olduğunu söylemeleridir. Derhal ilâve edelim ki, fazilet sahibi, inkılâpçı Türk aydınları hangi partiye mensup bulunurlarsa bulunsunlar, böyle bir zillete katlanamazlar.

Bununla beraber, idare teşkilâtımızın, bilhassa Diyanet İşleri Reisliğinin vazifelerini gerektiği şekilde yapmadıkları muhakkaktır.

Dünya Gazetesinde verilen iki havadisi okuyanların gözleri dehşetle açılmıştır. Şeyh Said'in kardeşleri, akrabaları Demokrat Parti safları arasına karışıyorlar.. Üstelik de Diyanet İşleri Reisliğinden kopardıkları vesikalarla gezici vâizlik kisvesine bürünüyorlar.. Köy köy dolaşarak inkılâpları yıkmak ve dolayısiyle millî bütünlüğü parçalayacak şekilde propagandalar yapıyorlar!

Diyanet İşleri Reisliğinin her vilâyet ve ilçede müftüleri vardır. Mahiyeti malûm olan ve dinî ehliyetleri bulunmayan bu adamlara nasıl vesika verdirtiyorlar? Din işinin bu kadar hafiften alınmasına akıl erdirmek güçtür.

Devlet Bakanı Celâl Yardımcı, ihmâli görülenler hakkında takibat yapıldığını söylüyor. Arkadaşlarımızın bildiremedikleri daha ne kadar ehliyetsiz, liyakatsiz; fakat gizli maksat güden adam vardır da sere serpe dolaştıkları halde biz bilmiyoruz...

İş sade bununla da bitmiyor. Doğudan batıya kadar bütün Anadolu'da, hatta İstanbul'un içinde mahalle mektepleri faaliyette bulunuyor. Doğuda öğretmenler hayat tehlikesi altında mücadele ediyorlar. Avuç dolusu para sarfedilerek açılan okullar öğrenci bulamıyorlar. Kara peçeliler alıp yürüyor. Sanki Türkiye'nin dışında imiş gibi küçüklü büyüklü medreseler din hocası (!) yetiştiriyorlar. İstiyenler bu faaliyeti zahmetsizce görüyorlar. Fakat koskoca idare teşkilâtımızın bunlardan haberi olmuyor! İşte bunu da havsalamız kabul etmiyor.

İnkılâpçı Türk basını vazifesini yapıyor. Arkadaşlarımız, mahallerinde gördüklerini yazıyorlar. Dâva müşterek olduğu için meselenin üzerinde vakit kaybetmeden, ehemmiyetle durmak lâzımdır.

Devlet Bakanı Celâl Yardımcı, Diyanet İşleri Reisliği kendisine bağlı olduğu için, tahkik ve takiplerine devam ede dursun. Fakat hadisenin sorumluluğu bir daireye veya Bakanlığa ait değildir. Kuru gürültü ile, tekzip ve tavzihlerle geçirecek vaktimiz yoktur. "Açıklandı" diye "mevzii" tedbirlerle yetinleme cihetine gidildiği takdirde, kıvılcımların görünmemesi için, ancak ateşin üstü örtülmekle kalınmış olur.

Halk dinî bilgiden mahrum yobazlarla değil, aydın öğretmenlerle ve gerçek bilgi sahibi insanlarla aydınlatılır. Binaenaleyh ortada bir hükûmet vazifesi ve bir hükûmet sorumluluğu vardır...

Hayri ALPAR

GİDE GİDE'nin birinci cildi

HA BU DİYAR

için bir kaç eleştirme :

"Ha Bu Diyar'ı okuduktan sonra bu yurdun insanlarından, olaylarından, dertlerinden çok, Fikret Otyam denilen bir kişiyi tanıyoruz. Ressamlığın, senaryoculuğun, şairliğin çerçevelerine sığamayan, sınırlar arasında oynayan bir kişiyi. Otyam'ın yerinde başkası olsa, bu kadar çeşitli olanağa karşı koyamaz, herhalde cılız eserler vererek dağılıp giderdi. Otyam'ın gücü kişiliğini ressam diye, senaryocu diye, ya da şair, hikâyeci diye belli parçalara ayırmağa kalkışmamasından ileri geliyor. "Ha Bu diyar"ı okuduktan sonra, Fikret Otyam'a röportajcı, hikâyeci, ya da filmci, şair, ressam diyemeyeceğiz. Olayları ördüğü gibi, bu sanat dallarını da örerek kendine apayrı bir alan yaratıyor." **Adnan BENK**

(Dünya)

"Ha Bu Diyar"daki yazılar daha önce gazetelerde neşredilmişti. İlk bakışta, öbür gezi notlarından ayrılığı göze çarpıyor. Zaten Otyam'ın kitabına 'Gezi Notları' demesi de bir bakıma pek yerinde sayılmaz. 'Ha Bu Diyar' da ağırlık gezide değil; kitap daha çok bir 'sosyal röportaj' hususiyeti gösteriyor. Otyam'ın rahat, canlı bir anlatışı var. Yumuşak ifadelerle en sert gerçeklere dokunuyor." **AKİS**

"Sanata has bir hava, o özgür, başı boş, yazıdan biraz uzak anlatma diline gelip dolaşıyor. Fikret Otyam'ın yazılarının en ilgi çekici yönü bir fotoğraf objektifinin içinden kapıp kaçıcı bir hızla yakaladığı hayat sahneleri, bu hayat sahnelerinin canlılığına çok uygun, kıvrım kıvrım bükülen, kılıktan kılığa girebilen dilidir. Yazar, bu dili süreli, büyükçe bir eserde de denemeli." **KİM**

"Ha bu Diyar'ın sayfalarında buram buram memleket kokusu tütmekte ve Anadolu insanının yüceliğine ışık tutmaktadır." **Ahmet ARİF**

DOST YAYINLARI AYDA BİR ÇIKAR SAYI: 22

Fiyatı : 2,5 Lira